

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

16. YÜZYILDA YAZILMIŞ BİR BEHRÂM-I GÛR MESNEVÎSİ II,
İNCELEME – EDİSYON KRİTİKLİ METİN

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
20076062 Reyhan ÖZTULUNÇ

Danışman
Yard. Doç. Dr. Hanife KONCU

İSTANBUL-2010

Reyhan ÖZTULUNÇ tarafından hazırlanan **16.Yüzyılda Yazılmış Bir Behrâm-ı Gûr Mesnevisi II, İnceleme-Edisyon Kritikli Metin** adlı bu çalışma aşağıda adları yazılı jüri üyelerince Oybirliğiyle / Oyçokluğuyla Yüksek Lisans Tezi olarak Kabul Edilmiştir.

Kabul (Sınav) Tarihi : 16 / 06 / 2010

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Sebahat DENİZ (M.Ü.Öğr.Üy.)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Hanife KONCU (Danışman)

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Müjgan ÇAKIR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa no.</u>
ÖN SÖZ.....	III
ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI ALFABESİ.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Behrâm-ı Gûr Kimdir?.....	2
1.2. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Kaynağı	3
1.3. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Şairi Kimdir?.....	4
1.4. Ahmed-i Rıdvân	6
1.4.1. Hayatı.....	6
1.4.2. Sanatı.....	9
1.4.3. Eserleri.....	11
1.4.3.1. Dîvân.....	11
1.4.3.2. Rıdvâniyye	12
1.4.3.3. İskender-nâme	12
1.4.3.4. Leylâ vü Mecnûn	12
1.4.3.5. Hüsrev ü Şîrîn	13
1.4.3.6. Mahzenü'l-Esrâr.....	13
1.4.3.7. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker).....	14
1.5. Klasik Türk Edebiyatında Ahmed-i Rıdvân'ın Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Yeri.....	14
1.6. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Yazılış Tarihi.....	15
1.7. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsi Kimin Adına Yazılmıştır?....	16
1.8. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinde Şekil ve Muhteva Özellikleri	17
1.8.1. Şekil Özellikleri.....	17
1.8.1.1. Nazım Şekli.....	17
1.8.1.2. Vezin.....	17

1.8.1.3. Kafiye ve Redif	20
1.8.1.4. Dil ve Üslup.....	22
1.8.1.5. İmla Hususiyetleri.....	26
1.8.2. Muhteva Özellikleri	27
1.8.2.1. Eserin Konusu	27
1.8.2.2. Özeti	27
1.9. Karşılaştırmaya Alınan Nüshaların Tanıtılması.....	35
1.9.1. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası.....	35
1.9.2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası.....	36
1.10. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol.....	37
2. METİN.....	39
3. SONUÇ.....	231
4. KAYNAKLAR.....	233
5. ÖZGEÇMİŞ.....	235

ÖN SÖZ

Yazma eser kütüphanelerine bakıldığında daha el değmemiş birçok yazma eser bulunmaktadır ki bunlardan büyük bir çoğunluğu edebiyatımıza ayna tutacak niteliktedir. Üstelik bazı yazma eserler zaman içinde kaybolmakta ya da iyi korunamadığı için okunamayacak hâle gelmektedir. Bunların günümüz alfabesine aktarılması hem eserleri ve içlerindeki bilgileri koruma hem de ardından gelecek çalışmalar adına gereklidir. Özellikle edisyon kritikli metin denilen nüsha karşılaştırmalı akademik metinlerin hazırlanması, yine bu alanda yapılacak olan çalışmalarda kaynak metin oluşturması bakımından önemlidir.

Biz de bu tezde XV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyılın ilk yarısında yaşamış şairlerden Ahmed-i Rıdvân'ın hamsesi içinde yer alan mesnevîlerinden birinin iki nüshadan oluşan karşılaştırmalı metin çalışmasını hazırladık. Konumuz olan eser Sasani hükümdarı Behrâm'ın hayatının anlatıldığı, daha önce Nizâmî ve ardından birçok şair tarafından kaleme alınmış olan Behrâm-ı Gûr veya Heft Peyker diye bilinen mesnevîdir.

Metin, tespit edilen iki nüshanın karşılaştırılmasıyla oluşturulmuştur. Bu iki nüshadan Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde (Levend Yazmaları 369/2, yk.23b-65b) bulunanı "A", İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde (TY. 7575) bulunanı da "İ" harfiyle adlandırılmıştır ve A nüshası daha eski olması dolayısıyla esas alınmıştır. Zaten iki nüsha arasında bazı imlâ hususiyetleri ve birkaç beyit eksikliği dışında büyük farklar bulunmamaktadır. Metin 4173 beyitten oluşmaktadır. Bizim bölümümüz 2100'üncü beyitten metnin sonuna kadarki kısımdır. Ancak numaralandırma yapılırken birden başlanmıştır, yani bu çalışmada toplam 2074 beyit mevcuttur.

Elimizdeki metnin sorun teşkil edecek yanı ise iki nüshasının da Hayâtî mahlasını taşıması ve buna bağlı olarak da kütüphanelerde Hayâtî adına kayıtlı bulunmasıdır. Bu meselenin hâlli "Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Şairi Kimdir?" adlı bölümde verilmeye çalışılmıştır ki oradaki tespitlerde Ahmed-i Rıdvân

üzerine çok kıymetli çalışmalar yapmış olan Prof. Dr. İsmail ÜNVER'in doçentlik tezi ve makalesinden yararlanılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde şairin hayatı, eserleri; eserin yazılış yeri, tarihi ve kimin adına yazıldığı; şekil ve içerik özellikleri üzerinde durulduktan sonra nüsha tanıtımı yapılmış ve çalışmada izlenen yolun ardından metin kısmına geçilmiştir. Metnin ardından da sonuç ve kaynakçaya yer verilmiştir.

Yaptığımız çalışmada mümkün oldukça yanlışsız ve eksiksiz bir metin ortaya koymaya çalıştık. Ancak bilindiği üzere tamamen yanlışsız bir metin oluşturmak oldukça güç, hatta neredeyse imkânsızdır ki bizim çalışmamızda da birtakım hataların ve eksiklerin bulunması muhtemeldir. Umudum çıkabilecek hataların eserin önemini zedelemeyecek boyutlarda olması ve mazur görülebilecek düzeyde kalması yönündedir.

Tezimin konu tespiti ve hazırlanması sırasında her türlü desteğiyle yanımda olan çok kıymetli hocam Yard. Doç. Dr. Hanife KONCU'ya hem yardımları; hem de beni daha lisans döneminde bu alandaki çalışma arzum konusunda desteklediği için sonsuz teşekkürü borç bilirim. Ayrıca başımız sıkıştığında kıymetli vaktini ayırmaktan çekinmeden yardımlarını sunan sayın hocamız Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR'e, yine desteğini hiçbir zaman eksik etmeyen çok değerli hocam Yard. Doç. Dr. Müjgân ÇAKIR'a ve yardımlarını esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Ali Emre ÖZYILDIRIM'a teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Sasani hükümdarı I. Yezdgird'in oğlu olan ve Behrâm-ı Gür adıyla bilinen tarihi şahsiyetin hayatının konu edildiği eser mesnevî tarzında kaleme alınmıştır.

Heft Peyker, Heft İklîm, Heft Günbed, Behrâm-ı Gür ve Behrâm-nâme gibi adlar verilen mesnevîde, Behrâm adlı şahsiyetin tarihî kişiliğinden ziyade av ve eğlence hayatı ile yaptığı evlilikler üzerinde durulması bu eseri benzeri klasik hikâyelerden bir nebze ayırmaktadır.

Ahmed-i Rıdvân tarafından 917-918/1511-1512 yıllarında yazıldığı tahmin edilen¹ bu mesnevînin Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinde (Levend Yazmaları 369/2, yk. 23b-65b) ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde (TY. 7575, yk. 1b-124a) olmak üzere iki nüshası vardır. Aruzun Fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün kalıbıyla yazılan mesnevî 4173 beyitten oluşmaktadır, bu çalışma 2100 ilâ 4173'üncü beyitleri kapsamaktadır.

Çalışmamızda iki nüsha karşılaştırılmalı olarak incelenmiş ve farklar dipnotlarda belirtilmiştir. Metnin transkripsiyon alfabesine aktarılmasının, şekil ve muhteva bakımından incelenmesinin ve nüsha özelliklerinin verilmesinin yanısıra mesnevînin kim tarafından yazıldığı; müellifinin hayatı, sanatı, eserleri ve aynı konuyu işleyen diğer şairler hakkında da bilgiler verilmiştir.

Yapılan çalışmayla bu eserin Klasik Türk Edebiyatındaki benzeri eserler arasındaki yeri tespit edilerek ilim dünyasına kazandırılmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Behrâm-ı Gür, Heft Günbed, Heft Peyker, Ahmed-i Rıdvân, Klasik Türk Edebiyatı, Mesnevî.

¹ İsmail ÜNVER, *Ahmed-i Rıdvân, Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği*, 231.

SUMMARY

This written work whose style is masnavi, is about the person who is known as Behrâm-ı Gür and the son of the Sasanian Lord "Yezdgird I".

In the masnavi that was named as Heft Peyker, Heft İklim, Heft Günbed, Behrâm-ı Gür and Behrâm-nâme, emphasizing on the protagonist "Behrâm"s hunting life and marriages rather than his historical fame personality slightly distinguishes this written work from similar stories.

This masnavi is thought to be written between the years of 917-918 / 1511-1512 by Ahmed-i Rıdvân. There are two copies of this work: one in Erzurum Atatürk University Library (Levend Yazmaları 369 / 2, yk. 23b-65b) and one in Istanbul University Library (TY. 7575, yk. 1b-124 a). The masnavi whose prosody is Fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün consists of 4173 couplets.

These two copies were analyzed contrastively differences are indicated in footnotes. The poet of the masnavi, his biography, art life, works and the other poets who treated the same subject as well as having transferred text to the modern Turkish by means of transcription alphabet and being studied as style and content.

KEY WORDS: Behrâm-ı Gür, Heft Günbed, Heft Peyker, Ahmed-i Rıdvân, Classical Turkish Literature, Masnavi.

KISALTMALAR

A.	:	Atatürk Üniversitesi Nüshası.
A.g.k.	:	Adı geçen kitap.
A.g.m.	:	Adı geçen makale.
AKM	:	Atatürk Kültür Merkezi.
b.	:	Beyit.
Bkz.	:	Bakınız.
C.	:	Cilt.
DİA	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi.
Doç.	:	Doçent.
Dr.	:	Doktor.
İ.	:	İstanbul Üniversitesi Nüshası.
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
Prof.	:	Profesör.
s.	:	Sayfa.
S.	:	Sayı.
TDEA	:	Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi.
TTK	:	Türk Tarih Kurumu.
TY	:	Türkçe Yazmalar
vb.	:	ve benzeri
Yay.	:	Yayımları.
Yk.	:	Yaprak
Yard.	:	Yardımcı.
yy.	:	Yüzyıl.

METİNDE KULLANILAN ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

1. Metinde Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun ünlüler ا, ی, و, sırasıyla ā, ī, ū şeklinde gösterilmiştir.
2. Farsçadaki “vâv-ı ma‘dûle” ile yazılan kelimelerde خ (hı/h)‘dan sonra “” işareti konmuştur (ḥāce gibi).
3. Metinde kullanılan transkripsiyon alfabesi aşağıda verilmiştir:

ء ا	a, e, ’	ش	ş
آ	ā, a	ص	ş
ب	b, p	ض	đ, ž
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	ṯ	ع	‘
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	ḥ	ق	q
خ	ḫ	ك	g, k, ñ
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	o, ō, ö, u, ū, ü, v
ژ	j	ه	a, e, h
س	s	ي	ı, i, ī, y

1. GİRİŞ

I. Yezdgird'in oğlu Behrâm'ın Menkıbelerini konu eden mesnevîlere Heft Peyker, Heft İklim, Heft Günbed, Behrâm-ı Gûr ve Behrâm-nâme gibi adlar verilir. Mesnevî tarzında yazılan diğer hikâyelerden ayrı bir yol izleyerek masallarla yoğrulmuş² bu hikâyenin bilinen en eskileri Taberî, Seâlibî gibi Arap tarihleri ve Firdevsî'nin Şehnâme'sindeki rivayetlere dayanmaktadır³. Heft Peyker adıyla ilk kez Nizâmî tarafından işlenen konu, daha sonra Hüsrev-i Dihlevî'nin Heşt Behişt eserinde, Rai Hidayetullah'ın Heft Peyker'inde, Derviş Eşref Meragî'nin Heft Evreng'inde, Hatifî'nin Heft Manzar'ında⁴ ve Ali Şir Nevâî'nin Türkçe Seb'a-i Seyyâre'sinde⁵ karşımıza çıkmaktadır.

Türk edebiyatında Behrâm-ı Gûr konulu mesnevîler Nizâmî etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu etki tercüme veya nazirelerde kendini gösterir. Şairinin dile getirmemesine rağmen Nizâmî'den tercüme edilmiş olduğu anlaşılan elimizdeki eserin Hayâtî mahlasına rağmen Ahmed-i Rıdvân'a ait olduğu tahmin edilmektedir.⁶

İşte bu çalışmada Behrâm-ı Gûr konulu eserlerin Türk edebiyatındaki seyri, söz konusu eserin bu seyir içindeki yeri, edisyon kritikli metin ve metin incelemesi verilecektir.

² Hikmet T. İLAYDIN, "Behrâm-ı Gûr Menkıbeleri, Mir Ali Şir Nevâî İle Hatifî'nin Eserleri Arasında Müşterek Bazı Hususiyetler Hakkında", 275-277.

³ A.g.m. 278.

⁴ A.g.m. 278; Agâh Sırrı Levend, **Türk Edebiyatı Tarihi**, 228.; Hanzade GÜZELOVA, "Abdî'nin Bilinmeyen Bir Mesnevîsi: Heft Peyker Tercümesi", 36.

⁵ TDEA, "Behâm-ı Gûr", 379.

⁶ İsmail ÜNVER, "Ahmed-i Rıdvân", 93-95.

1.1. Behrâm-ı Gûr Kimdir?⁷

Behrâm, Sâsânî hükümdarlarından I.Yezdgird'in (Yezdicerd) oğlu ve halefidir. Doğum tarihi belli olmayan Behrâm 420 ile 438 arasında süren 18 yıllık bir hükümdarlık süresi olan tarihî bir şahsiyettir.

Çocukluğu ve gençliği Kuzey Arabistan ülkelerinden Hira'da Hira hükümdarı Münzir'in yanında geçen Behrâm, Arap ve Fars süt anneler tarafından büyütülmüştür. Bir ara ülkesine dönmesine rağmen babası tarafından iyi karşılanmayınca tekrar Münzir'in yanına gider ve 420'de babasının ölümüne kadar orada kalır. Babasının ölümünden sonra Medâin halkı I.Yezdgird'in baskıcı yönetiminin devam etmesinden korktukları için onun soyundan kimsenin tahta geçmesini istemez. Bu nedenle çıkan taht kavgalarını Münzir'in yardımıyla bertaraf eden Behrâm, böylece tahta geçmiş olur

Başlangıçta Hıristiyanları baskı altına almış, ancak bunu engellemek isteyen Doğu Roma imparatorluğunun silahlı müdahalesi sonunda ülkesinin menfaatini düşünerek bundan vazgeçmiştir.

İran sınırlarını geçerek Hazar Denizi'nin güneyindeki araziye ele geçiren Akhunlar'ı 427'de Rey'de mağlup eden Behrâm, Hindistan'da da Deybul, Mekran ve Sind'e hâkim olmuş, ülkesine dönüşünde de bir rivayete göre yaban eşeği avı sırasında çukura düşüp kaybolmuş, diğer bir rivayete göre ise eceliyle ölmüştür. Arapça ve Farsça güzel şiirleri olan Behrâm, ava ve eğlenceye düşkünlüğü ile çeşitli sanatçılara konu olmuştur.

Ayrıca Behrâm'la ilgili çeşitli menkıbeler ortaya çıkmış, bunlardan birine göre de içkiyi yasak etmiştir. Ancak içki düşkünü biri, bir arslanı tek başına alt edince bundan memnun olan Behrâm içki yasağını kaldırmıştır.

⁷ “İsmail ÜNVER, “Ahmed Rıdvan” DİA, 356.; Bkz. (5), TDEA, 379”dan derlenerek hazırlanmıştır.

Yaban eŖeđi avına olan dűŖkűnlűđűnden dolayı kendisine “gűr” (yaban eŖeđi) lakabı verilen Behrűm’ın hayatı ilk olarak Ŗehnűme’de anlatılmıŖtır. Fakat bu konuyu bir mesnevű olarak ilk iŖleyen Nizűmű’dir. Nizűmű eserinde, Behrűm’ın destanű kiŖiliđinden ziyade avla ve eđlenceyle geçen hayatı űzerinde durmuŖtur.

1.2. Behrűm-ı Gűr (Heft Peyker) Mesnevűsinin Kaynađı:

Heft Peyker, Farsça yedi anlamına gelen heft sayısıyla yine Farsça yűz, ehre, surat, beniz anlamına gelen peyker isminden oluŖmuŖ bir sűz űbeđidir.⁸

I. Yezdgird’in ođlu Behrűm’ın menkıbelerini konu eden mesnevűlere Heft Peyker, Heft İklım, Heft Gűnbed, Behrűm-ı Gűr ve Behrűm-nűme gibi adlar verilir. Bir Ŗahıs etrafında dűnen diđer mesnevű konularından farklı bir yol izleyen bu hikűyede Behrűm’ın tarihi kiŖiliđinden çok ava ve eđlenceye merakı, carıye ve eŖleriyle olan diyalogları anlatılmaktadır.

MenŖei Arap edebiyatına dayanan konu, orada daha ziyade bir aŖk macerası olarak basitçe ele alınmıŖ ve sonradan İnan ve Tűrk edebiyatında olduđu gibi romantik bir Ŗekilde deđil daha gerçekçi bir bakıŖla iŖlenmiŖtir. Bilinen en eski Behrűm menkıbeleri Arap edebiyatındaki Taberű, Seűlibű gibi tarihi eserlere dayanmakta bunlarda da tarihi olayların destanlaŖmıŖ Ŗekli olarak karŖımıza çıkmaktadır.⁹

İnan edebiyatında aynı konu daha çok tahkiye tarzıyla ele alınmıŖtır. Firdevsi’nin Ŗehnűme’sindeki rivayetler bu konunun yayılmasında űnemli bir yere sahiptir. Heft Peyker adıyla ilk kez Nizűmű tarafından iŖlenen konu onda maddilikten kopmayan bir platonik aŖk olarak karŖımıza çıkar; Hűsrev-i Dihlevi’nin HeŖt BehiŖt eserinde bu platonik hava sezilmez; Hatifi’nin Heft Manzar’ında konu űykűleme tekniđi ile kurgulanmıŖ ve psikolojik bir hava katılmıŖtır; Cűmű konuyu Arap

⁸ Ŗemseddin SűMű, Kűműs-ı Tűrkű.

⁹ Bkz. (2), İLAYDIN , 275-277.

edebiyatındaki şekline yakın bir tarzda kaleme almıştır¹⁰. Bu konu daha sonra Rai Hidayetullah'ın Heft Peyker'inde, Derviş Eşref Meragî'nin Heft Evreng'inde¹¹ ve Ali Şir Nevâî'nin Türkçe Seb'a-i Seyyâre'sinde¹² karşımıza çıkmaktadır.

Türk Edebiyatında Nizâmî etkisiyle ortaya çıkan Behrâm-ı Gûr konulu mesnevîler daha ziyade tercüme veya nazire şeklinde kendini gösterir. Elimizdeki eserin de şairinin dile getirmemesine rağmen Nizâmî'den tercüme edilmiş olması ihtimalini yukarıda belirtmiştik. Ünver, doçentlik tezinde bu husus üzerinde durmuş ve çeşitli örneklerle Nizâmî'nin eserine benzeyen yönlerle bazı küçük farklılıkları karşılaştırmalı olarak vermiştir¹³.

1.3. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Şairi Kimdir?

Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) adlı mesnevînin elde bulunan iki nüshası da Hayâtî mahlaslı olmakla birlikte bu eserin Ahmed-i Rıdvân'a ait olduğu sanılmaktadır.

Hayâtî mahlası ile yazılmış dört mesnevî mevcuttur: “*Birincisi Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr'ının naziresi, ikincisi Heft Peyker Naziresi olarak Behrâm Gûr hikâyesi, üçüncüsü İskender-nâme, dördüncüsü de Hüsrev ü Şîrîn'dir.*”¹⁴ Ancak bu mesnevîlerden İskender-nâme'nin intihal derecesinde Ahmed-i Rıdvân'ın İskender-nâme'sine benzemesini Agâh Sırrı Levend¹⁵, kesin bir intihal hükmü vermemek için Hayâtî'nin bir şekilde yarım kalmış olan mesnevîsinin müstensih tarafından Ahmed-i Rıdvân'ın mesnevîsi ile devam ettirildiği ihtimalini öne sürer. İsmail Ünver ise bu benzerliği aynı eserin iki farklı nüshasında görülebilecek ufak farklar olarak açıklamaktadır; ayrıca yine Hamse-i Hayâtî'de bulunan Hüsrev ü Şîrîn adlı mesnevînin de ikisi Hayâtî, ikisi Ahmed-i Rıdvân adına kayıtlı dört nüshası

¹⁰ A.g.m., 277.

¹¹ A.g.m., 278; Bkz. (4), LEVEND, 228.; Bkz. (4), GÜZELOVA, 36.

¹² Bkz. (5), TDEA, 379

¹³ Bkz. (1), ÜNVER, 249-257.

¹⁴ Agâh Sırrı LEVEND, Hayâtî'nin İskender-nâmesi, 195.

¹⁵ A.g.m., 17.

bulduğunu ve bu dört nüshanın birbirinden farklı olmaktan öte birbirlerinde görülen eksiklikleri tamamlayıcı nitelikte olduklarını belirterek aynı eser olarak görmektedir. Bu iki mesnevî için Ünver, “iki şairin aynı olan eserleri”¹⁶ ifadesini kullanmaktadır. Hamse-i Hayâtî’deki diğer iki eser Mahzenü’l-esrâr ve bizim konumuz olan Behrâm-ı Gûr’dur. Mahzenü’l-esrâr’ın tek nüshasının bulunmasına ve o nüshanın Hayâtî mahlasını taşımasına rağmen, İsmail Ünver, mesnevîde mahlasın geçtiği yerlerde birtakım doldurma kelimelerle mahlas değişikliği yapıldığı izleniminin bulunduğu ve şairin hayatından söz ettiği beyitlerin Ahmed-i Rıdvân’a daha çok uyduğu görüşündedir¹⁷.

Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) mesnevîsine gelindiğinde durum biraz daha farklıdır. Elimizde iki nüshası bulunan eserin ikisi de Hayâtî mahlasıyla yazılmıştır. İlk bakışta eserin Ahmed-i Rıdvân’a ait olduğunu söylemek zor gibi görünmektedir. Ancak kaynaklarda mesnevî yazdığı bilinen bir Hayâtî rastlayamıyoruz. Ayrıca Hamse-i Hayâtî olarak kayıtlı olan külliyattaki eserlerden ikisi Ahmed-i Rıdvân’ın aynı adlı mesnevîleriyle neredeyse birebir denecek ölçüde benzeştiğini belirten İsmail Ünver, bu noktada şöyle demektedir: “*Rıdvân’ın Hüsrev ü Şîrîn’de hamse yazmak istediğini söylemesi, Divanında hamse yazdığını bildirmesi, İskender-nâme ve Hüsrev ü Şîrîn’in mahlasları değiştirilerek Hayâtî’ye mal edilmek istenmesi ve Sehî Tezkiresinde Rıdvân’ın : ‘Hamse-i Nizâmî’yi Türkiye terceme’ ettiğinin ifade edilmesi, Heft-peyker’in de Rıdvân’a ait olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Ayrıca Mahzenü’l-esrâr gibi Heft-peyker’in de Nizâmî’den tercüme edilmiş olması bizi bu düşünceye yaklaştırmaktadır.*” Bunun yanısıra Heft Peyker’de Hayâtî mahlasının geçtiği beyitlerin Mahzenü’l-esrâr’daki gibi anlam bozulmasına uğradığını düşünen Ünver, mesnevîde yer alan gazellerin de söyleyiş bakımından Ahmed-i Rıdvân’ın divanındaki gazellere uygunluk gösterdiğini söylemektedir.¹⁸

İsmail Ünver’in Ahmed-i Rıdvân üzerine son derece kapsamlı çalışmalarının olması, doçentlik tezinde de bu konu üzerinde derinlemesine durması Hayâtî –

¹⁶ Bkz. (6), ÜNVER, 120.

¹⁷ A.g.m. 90-93.

¹⁸ A.g.m. 93,94.

Ahmed-i Rıdvân karışıklığında Ahmed-i Rıdvân'ı öne çıkarır. Bu değerlendirmelerden hareketle biz de Hayâtî ile ilgili yeni bilgiler veya elimizdekilerden farklı nüshalar bulunmadan elimizdeki mesnevînin Ahmed-i Rıdvân'a ait Nizâmî'den serbest tercüme edilmiş bir hamsenin bir parçası olduğunu söyleyebiliriz.

1.4. Ahmed-i Rıdvân:

1.4.1. Hayatı:¹⁹

Kaynaklarda hakkında ayrıntılı bir bilgiye rastlanmayan şair, “Tütünsüz” veya “Bî-duhan” lakabıyla da anılmaktadır. Doğum tarihi bilinmeyen şairin eserlerinden ve kaynaklardan yola çıkarak 15. yy. sonu ile 16. yy. başında yaşamış olduğu yani II. Bâyezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerini gördüğü anlaşılmaktadır. Yine kaynaklardan anlaşıldığına göre bu padişahlar döneminde önemli bir yere sahiptir ve çeşitli defterdarlık, sancakbeyliği görevlerinde bulunmuştur.

Sancakbeyliği görevinde bulunduğu anlaşılan şairin nerede veya nerelerde sancakbeyi olduğuna dair bir bilgi bulunmamakla birlikte sancakbeyliği görevinde bulunduğu çeşitli kaynaklarda kayıtlıdır. Sehi Bey tezkiresinde onu “Pâdişâh sancağını çeker pek ağır dirliklü beg idi.”²⁰ şeklinde tanıtır. Latîfî onun görevi ile şairliği arasında bir kelime oyunu yaparak söz alanında sancak çektiğini şöyle dile getirir: “Ümerâ zümresinden ve zu‘amâ fırçasındandır... ‘Arşa-i sühanda başka başına sancağ çekerdi ve ‘ind-i mülükü’l-keâm zu‘amâdan iken kendü zu‘m-ı fâsidince emîrû’l-keâm geçirdi.”²¹. Kınalızâde Hasan Çelebi “Ümerâ-i pür-

¹⁹ Bkz. (7), ÜNVER, 123.; Atilla ÖZKIRIMLI Türk Edebiyatı Ansiklopedisi, “Ahmed Rızvan”,62; Bkz. (6) ÜNVER,74-84.”ten ve alıntıları dipnotlarda belirtilen tezkirelerden derlenerek hazırlanmıştır.

²⁰ Sehi Bey, **Heşt Bihişt**, 36

²¹ Rıdvân CANIM, **Latîfî, Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsıratu’n-Nuzamâ**, 169.

‘unvāndan şāhib-kırān-ı zamān Sulţān Süleymān Hān devrinde ‘azm-i bāğ-ı rızvān itmişdir.’²² diyerek tanıttığı şairin şiirlerini pek de başarılı bulmamaktadır. Kaynaklardaki bu bilgilerin yanısıra Ahmed-i Rıdvān’ın kendi ifadeleri de sancakbeyliği görevinde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Moton’un kuşatılması sırasında görevli olduğunu İskender-nâme’inde geçen şu beyitlerle anlatır:

“Ahmed-i Rızvān’ı çün ğamz eyledi

Çal‘aya destürsuz çıkdı didi

Anuñ için ħabbe in‘ām olmadı

Şād olup Rızvān muradın bulmadı

Çudretiyle Şāh’a fetĥ oldı Moton

Kāfire sūd itmedi mekr ü füsün

Gönlüme ilhām idüp ol Kird-gār

Ben de dahı yürüdüm bî-iĥtiyār

Yidi yoldaş çal‘aya çıkdum revān

Eyledüm kāfirlerüñ kanın revān

Sa‘y idüp ol yolda çekdüm çoğ elem

‘Āķıbet burc üstüne dikdüm ‘alem

²² İbrahim KUTLUK, **Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-Şuarâ**, 149.

Gördiler sancağum anda âşikâr

Leşkerüñ halkı şığâr ile kibâr

Ġâzîler çün kim hişâra girdiler

Pâdişâh emr itdi yağma itdiler”²³

Yine aynı eserde Moton kalesinin alınmasında da bulunduğunu hatta Moton’a alem dikeninde kendisi olduğunu şöyle dile getirir:

“Kulları sa’y eylediler bîş ü kem

Moton’a dikdi velî Rızvân ‘alem”²⁴

Bu beyitlerden hareketle Ahmed-i Rıdvân’ın Moton kalesinin kuşatıldığı yılda, yani Hicri 906, Miladi 1500’de sancakbeyi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak nerede sancakbeyi olduğuna dair bir ipucu yoktur.

Doğum ve ölüm yeri bilinmemekle birlikte Latîfî’nin Tezkiretü’ş-Şuarâ’ında geçen “Şehr-i Edirne’de tavaṭṭun itmiş...²⁵” ifadesi onun Edirne’de en azından belli bir dönem yaşadığını gösterir ki hayatının son dönemlerini de burada geçirmiş olabileceği düşünülebilir.

Şairin ölüm tarihi de belli olmamakla birlikte 16.yy’da ölmüş olduğuna dair bilgilerle karşılaşmaktayız. Sehi Bey tezkiresinde “Aḥmed Beg ‘Aleyhi’r-raḥme”²⁶ diyerek rahmet dilediğine göre eser kaleme alınmadan önce ölmüş olması gerekir. Latîfî, Ahmed-i Rıdvân’ın kendinin de yaşadığı dönemde öldüğünü tezkiresinde

²³ Agâh Sırrı LEVEND, “Ahmed-i Rıdvân’ın İskender-nâme’si”, 145-146.

²⁴ A.g.m., 145.

²⁵ Bkz. (21), CANIM, 169.

²⁶ Bkz. (20), Sehi Bey, 36.

geçen “Bu devirde fetv oldu.”²⁷ ifadesi ile bildirmektedir. Kınalızâde Hasan Çelebi'nin “... Sulţāñ Süleymān Hān devrinde ‘azm-i bāğ-ı rızvān itmişdür.²⁸” demesi de Ahmed-i Rıdvān'ın ölüm tarihi hakkında genel bir bilgi vermektedir. Sicill-i Osmānî'de²⁹ Kanuni dönemi şairlerinden olduğunun belirtilmesi ve onun saltanatı sırasında öldüğünün söylenmesi Hasan Çelebi'nin verdiği bilgiyle örtüşmekte ve ölümünün 16. yy'a denk geldiğini göstermektedir.

1.4.2.Sanati:

XV. yüzyılın ikinci yarısıyla XVI. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı anlaşılan Ahmed-i Rıdvān, şiirlerinde “Rıdvān” mahlasını kullanmış ve geriye büyük bir dīvān ile altı mesnevîden oluşan bir hamse bırakmıştır.

Hem dīvān hem de hamse sahibi olmasına rağmen adını çok da fazla duyuramamış bir şairdir. Latîfî, Ahmed-i Rıdvān'ın kendini şiir alanının beyi olarak gördüğünü, oldukça fazla sayıda kaside ile gazelinin bulunduğunu buna rağmen sadece vezinli sözler söyleyen bir şair olduğunu; şiirlerinin ifade ve üslûbunun hiç tadı tuzu olmadığını şu sözlerle belirtir. “... Sancāğa çıkmadan ‘arşa-i sūhanda başka başına sancağ çekerdî ve ‘ind-i mülûkü’l-keâm zu‘amādan iken kendü zu‘m-ı fāsidence emîrû’l-keâm geçerdî. Egerçi kaşâyid ü eş‘arı hadden bîrûn ve ‘adedden efzûndur ammā mücerred bir keâm-ı edāsında hergiz melâhat yokdur.”³⁰ Üstelik Latîfî, “Ġarābet bundadır ki bu luţf-ı nazm ile Hāzret-i Molla’nuñ Meşnevî’sine otuz biñ beyt altı cildine cevāb kaşd idüp ol Hāzretüñ türbe-i cennet-türābında rahlelerle kitāb-ı Meşnevî ve ma‘nevîye berāber koyup ma‘an okunmak zu‘m itmişdür ve

²⁷ Bkz. (21), CANIM, 169.

²⁸ Bkz. (22),KUTLUK, 149.

²⁹ Mehmed, SÜREYYA, Sicill-i Osmanî, 191.

³⁰ Bkz. (21), CANIM, 169.

ķırā'atı bābında mevlevīlere ilhāh itmişdür.”³¹ diyerek onun böyle bir şiir yeteneği ile Mevlānā'nın Mesnevī'sine cevap yazmaya kalkışmasına şaşırılmaktadır.

Kınalızāde Hasan Çelebi de tezkiresinde Latîfî'yle benzer görüştedir. “... Eş'ārı egerçi hadden bîründür. Ammā ki mücerred bir kelām-ı mevzündür.”³² cümleleriyle Rıdvān'ın şiirlerinin çok fazla olduğunu; fakat vezinli sözlerden ibaret olup bunun ötesine geçemediğini ifade eder. Ayrıca Ahmed-i Rıdvān'ın şiirine örnek gösterilecek birkaç beyitten önce kullandığı ifade de Latîfî ile çok benzemektedir. Latîfî “... defter ü dīvānıñ āb-rūyı ve cümle-i eş'ārıñ yüzi suyu bu şi'rdür.”³³ derken Kınalızāde Hasan Çelebi “Cümle eş'ārıñ āb-ı rūyı budur.”³⁴ demektedir.

Sehî Bey'in tezkiresinde söyledikleri Latîfî ve Kınalızāde Hasan Çelebi'ninkilerden oldukça farklıdır. Sehî Bey onu ağır dirlikli bir bey olmasının yanı sıra birçok yönden marifetli, olgun bir üslubu olan akıllı biri olarak tasvir eder ve ilim sahibi olduğunu gökteki güneşe benzeterek vurgular. Hamse sahibi bir şair olduğunu vurguladıktan sonra Nizāmî'nin hamsesini Türkçeye çevirdiğini söyler. Ahmed-i Rıdvān'ın şiirini övdükten sonra mesnevīleri gazellerinden daha iyidir diyerek yorumunu yapar. Heşt Bihişt'te onun için söyledikleri şunlardır: “...Rıdvān taħalluş iderdi. Pādişāh sancāđını çeker pek ağır dirliklü beg idi. Mihr-i sipihr-i dāniş, māh-ı burc-ı bīniş, şaħib-i ħamse meşnevīsin mütetebbi' idi. Çok ma'ārifetli ve üslub-ı şi'rde māhir, kāmil ve 'ākıl kişi idi. Ħamse-i Nizāmī'yi Türkī'ye tercüme itmişdür. Meşnevīsi ğazeliyātına ğālibdür.”³⁵

³¹ A.g. k. 169.

³² Bkz. (22), KUTLUK, 149.

³³ Bkz. (21), CANIM, 169.

³⁴ Bkz. (22), KUTLUK, 149

³⁵ Bkz. (20), Sehi Bey, 36.

Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) mesnevîsi yazıldığı yüzyıl dikkate alındığında, genel itibariyle sade ve anlaşılır bir dile sahiptir diyebiliriz. Dîvân şiirinde, tevhîd ve na‘tların sanatlı ve ağıdalı bir dile sahip olmalarına alışılmışken Rıdvân’ın bu bölümlerde de sade bir dil kullandığı göze çarpmaktadır. Mesnevîde bulunan farklı nazım şekillerinde (1 kaside ve 8 gazelde) de son derece sade ve akıcı bir dil kullanmıştır.

1.4.3.Eserleri:

Kaynaklardan altı mesnevîden oluşan bir hamse sahibi olduğu anlaşılan şairin bir de dîvânı bulunmaktadır. Bu eserler ve üzerlerinde yapılan çalışmalar şunlardır:

1.4.3.1. Dîvân:

Şairin bir divanı olduğuna dair kaynaklarda kesin bilgiler olmamakla birlikte Latîfi'nin tezkiresinde geçen "... defter ü dîvânınuñ âb-rûyı ve cümle-i eş'ârınuñ yüzi suyu bu şi'rdür.³⁶" ifadesi bize divan sahibi olduğunun ip ucunu verir. Ayrıca Türk Dil Kurumu Kütüphanesinde numara B.32'de Ahmed-i Rıdvân adına kayıtlı bir divan bulunmaktadır. Divanın eldeki tek yazması da budur. Eserin eksik, kopmuş ve yerleri karışmış yaprakları oldunu belirten İ. Ünver, eldeki yazmanın Rıdvân'ın bütün şiirlerin kapsamadığını da eklemektedir. Yazmada kaside, kaside-beçe (müzeyyel gazel), mesnevî, terakib-bend, gazel ve kıt'a nazım şekilleriyle yazılmış 1044 adet şiir ile 68 tane matla ve müfred beyit olduğu belirtilmektedir.³⁷

³⁶ Bkz. (21), CANIM, 169.

³⁷ Bkz. (6), ÜNVER, 97,98,99.

1.4.3.2. Rıdvâniyye:

Bilinen tek yazması bulunan eser, dini ve ahlaki öğütler ve bu öğütleri örnekleyen hikâyelerden oluşan kısa bir mesnevîdir. Şair mesnevîsinin 2080 beyit olduğunu kaydetmesine rağmen yazmadaki eksikler nedeniyle elimizde mesnevînin 1743 beyiti bulunmaktadır. Mesnevînin tamamında içindeki diğer nazım şekilleri de dâhil olmak üzere remel bahrinin Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün kalıbı kullanılmıştır.³⁸

1.4.3.3. İskender-nâme:

Biri Ahmed-i Rıdvân, diğeri Hayâtî adına kayıtlı iki nüshası bulunan eser hakkında İsmail Ünver, iki yazmanın da aynı eser olduğu ve Rıdvân tarafından yazılan eserin Hayâtî adıyla birtakım küçük değişikliklere uğratılarak yeniden istinsah edildiği görüşündedir.³⁹ Agâh Sırrı Levend ise bu iki yazmanın birbirinin aynısı olmadığını hacim ve içerik farklarıyla ortaya koymanın yanı sıra çok önemli ortaklıkların olduğunu da kabul etmekte; ama bunu bir intihal olarak göstermekten çekinerek Hayâtî'nin yarım kalan eserinin Rıdvân'ın eseriyle birleştirilerek bir müstensih tarafından kaleme alınmış olabileceği görüşünü ortaya atmaktadır⁴⁰.

Rıdvân'ın ilk mesnevîsi olarak kabul edilen eserin istinsah tarihi ve müstensihi her iki yazmada da belli değildir. Mesnevî remel bahrinin Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün kalıbıyla yazılmıştır ve yaklaşık beyit sayısı 8300'dür.⁴¹

1.4.3.4. Leylâ vü Mecnûn:

İsmail Ünver'in verdiği bilgilere göre, tek nüshası, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Agâh Sırrı Levend yazmaları 414'te bulunan eser, Rıdvân mahlasını

³⁸ Nebi YILMAZ, *Ahmed-i Rıdvân, Rıdvâniyye*, 1,2.

³⁹ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. (6), ÜNVER, 88,89.

⁴⁰ Bkz. (14), LEVEND, 195-201.

⁴¹ Bkz. (6), ÜNVER, 101.

taşımaktadır; ancak eksik bölümleri oldukça fazladır. Baştan ve sondan kaybolan yaprakları nedeniyle telif tarihi, sebep-i telif veya istinsah tarihi gibi bilgilere de ulaşılabilir değildir. Nizâmî'nin eserini örnek aldığı hatta zaman zaman da tercüme ettiği anlaşılan Rıdvân, onun kullandığı aruz vezni kullanmamıştır. Mesnevînin içindeki gazeller de dâhil olmak üzere hezec bahrinin Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün kalıbı kullanılmıştır ve eserin 4000 ile 4250 beyit civarında olduğu tahmin edilmektedir.⁴²

1.4.3.5. Hüsrev ü Şîrîn:

Rıdvân mahlasını taşıyan iki nüshası bulunan eserin bu nüshalarından yalnız birine ulaşılabilmiştir; ayrıca -bir tanesinin kimde bulunduğu bilinmemekle birlikte- Hayâtî mahlaslı iki nüshası daha bulunmaktadır. Şair, eserini 6308 beyit olduğunu belirtse de nüshalarda ortaldan eksik olan yapraklar nedeniyle bu sayı çıkmamaktadır. Mesnevîde hezec bahrinin Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün kalıbını kullanmıştır.⁴³

1.4.3.6. Mahzenü'l-Esrâr:

Mesnevînin eldeki tek yazması Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Levend Kitapları 369/1, yk 1b-22b'de Hayâtî adına kayıtlıdır; ancak İsmail Ünver, mesnevîde Hayâtî mahlasının geçtiği beyitlerin anlam bakımından kusurlu olduklarını söyler ve doldurma kelimelerin fazlalığına dikkat çeker. Aynı beyitlerin Rıdvân mahlasıyla düşünüldüğünde ise anlamın oturduğunu belirten Ünver, mesnevînin Rıdvân'a ait olduğunu sonradan Hayâtî adına değiştirildiğini birtakım örneklerle kanıtama yoluna gitmiştir. Yazılma veya istinsah tarihi bulunmayan

⁴² A.g.m., 103-106.

⁴³ Orhan Kemal TAVUKÇU, Ahmed Rıdvân Hüsrev ü Şîrîn, 85,120.

mesnevî 2023 beyittir ve serî bahrinin Müfte‘ilün / müfte‘ilün / fâ‘ilün kalıbıyla yazılmıştır.⁴⁴

1.4.3.7. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker):

Hayâtî adına kayıtlı iki nüshası bulunan mesnevînin şairinin kim olduğu hususundaki görüşleri sayfa 7-10’da belirtmiştik. Ayrıca tezimizin konusu olması nedeniyle bu eser hakkında ileriki bölümlerde detaylı bir inceleme yapılacağı için burada ayrıca bir eser tanıtımı yapılmamıştır.

1.5. Klasik Türk Edebiyatında Ahmed-i Rıdvân’ın Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinin Yeri:

Türk edebiyatında bulunan Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) mesnevîleri, Nizâmî’nin eserinden tercüme veya ona nazire olarak yazılmış eserlerdir. Bugün bilinen ve metinleri elde olan Türkçe Heft Peyker’leri Aşkî’nin Heft Peyker’i⁴⁵, Ali Şir Nevâî’nin Seb‘a-i Seyyâre’si⁴⁶, Behiştî’nin Heft Peyker’i⁴⁷, Atâyî’nin Heft H‘ân’ı⁴⁸, Subhizâde Feyzî’nin Heft Seyyâre’si⁴⁹ ve Emin Yümnî’nin mensur bir Heft Peyker çevirisi⁵⁰ olarak sıralayabiliriz.

Kaynaklarda Ali Ulvî, Kudsî Çelebi, Hayâtî, Bursalı Lâmi‘î Çelebi ve Trabzonlu Ramazan’ın Heft Peyker mesnevîlerinden de söz edilmesine rağmen bunlardan Kudsî Çelebi ve Trabzonlu Ramazan’ın mesnevî metinleri henüz bulunamamıştır. Bursalı Ali Ulvî’nin Heft Peyker’inin Aşkî’nin Heft Peyker’i ile

⁴⁴ Bkz. (6), ÜNVER, 117,118,119.

⁴⁵ Günay Kut, “Aşkî ve Heft Peyker Çevirisi”,127-151.; Bkz. (4), GÜZELOVA, 35-49.

⁴⁶ Bkz.(2), İLAYDIN, 275-290; Bkz. (4),GÜZELOVA, 35-49.

⁴⁷ Şener DEMİREL, “Behiştî ve Heft Peyker’i”, 57-65; Bkz. (4),GÜZELOVA, 35-49.

⁴⁸ Abdürkadir KARAHAN, “Nev’i-zâde Atâ’i”, 228; Bkz. (4),GÜZELOVA, 35-49.

⁴⁹ Bkz. (4), GÜZELOVA, 35-49.

⁵⁰ Bkz. (4), GÜZELOVA, 35-49.

aynı eser olduğu Günay Kut tarafından ortaya konulmuştur⁵¹. “Camî-i Rûm” lakabıyla anılan Bursalı Lâmi‘î Çelebi’nin mesnevîsinin Günay Kut tarafından belirtilen İrlanda nüshasının Abdî’nin Nizâmî’den tercüme ettiği bilinmeyen bir eser olduğunu ve Abdülkadir Karahan tarafından belirtilen nüshanın da Millet Kütüphanesi Ali Emiri bölümündeki külliyatta yer almadığını Hanzade Güzelova tespit etmiştir⁵². Hayâtî’nin Heft Peyker’inin iki nüshasının da Hayâtî adını taşımasına rağmen Ahmed-i Rıdvân’a ait olmasının daha muhtemel olduğundan ve Hayâtî lehine yeni bilgiler elde edilmedikçe söz konusu eserin Ahmed-i Rıdvân’ın hamsesinde yer alan mesnevîlerden biri kabul edileceğinden yukarıda bahsetmiştik.

İsmail Ünver’in tespitlerine göre, Türk edebiyatında Nizâmî’den tercüme edilen Heft Peyker mesnevîlerinde izlenen Nizâmî’yi takip etme ve adını anma geleneği Ahmed-i Rıdvân’ın eserinde görülmez. Öncelikle şair eserin Nizâmî’den tercüme olduğuna dair bir bilgi vermemekte hatta Nizâmî’yi hiç anmamaktadır. Ancak Nizâmî’nin eserindeki bölümlerin hiç atlanmadan ve yer değiştirilmeden aktarılması ondan tercüme edildiğinin bir göstergesidir. Bunun yanında Rıdvân, eserin asıl veznine de sadık kalmış ve Nizâmî’nin kullandığı ölçüyü yani Fe‘ilâtün / mefâ‘ilün / fe‘ilün kalıbını kullanmıştır. Farklı olarak Nizâmî’de ve ondan tercüme edilen bazı eserlerde mesnevî nazım şeklinin eserin tamamına hâkim olduğu halde Rıdvân, kaside ve gazel nazım şekillerini de kullanmış bunları da farklı kalıplarla ölçülendirmiştir.⁵³

1.6. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsi’nin Yazılış Tarihi:

Eserin elimizdeki iki nüshasında da telif tarihi yoktur. Yalnızca İstanbul Üniversitesi nüshasında bir istinsah kaydı bulunmaktadır ki bu nüshanın çok yeni olduğunu gösterir çünkü yakın bir tarihtir. Mesnevînin nüshalarında yazılış tarihi bulunmamasına rağmen eserin yazıldığı tarihi aşağı yukarı tahmin etmek pek de zor

⁵¹ Bkz. (45), KUT, 128.

⁵² Bkz. (4), GÜZELOVA, 35-49.

⁵³ Bkz. (6), ÜNVER, 121-125.

değildir. Çünkü mesnevîde birtakım siyasal olaylara göndermeler yapılmıştır. İsmail Ünver, Ahmed-i Rıdvân'la ilgili doçentlik tezinde ve makalesinde mesnevînin önce II. Bâyezid'in şehzadelerinden Ahmed adına yazılmış olup sonradan beklenenin aksine Selim'in padişah olması üzerine Ahmed yazısının Selim'e çevrildiği fikrini öne sürmektedir. Özellikle de Atatürk Üniversitesi nüshasındaki bazı oynamaları ve hatime bölümünde karşımıza çıkan Ahmed yazısını düşünceyi kuvvetlendiren kanıtlar olarak sunmaktadır. Mesnevînin II. Bâyezid'in son yıllarında, şehzadeleri arasındaki taht kavgaları sırasında yazılmış olabileceği söyler; tarih olarak da Şehzade Selim'in tahta geçmesinden birkaç yıl öncesini veya tam da o yılı işaret eder.⁵⁴

1.7. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsi Kimin Adına Yazılmıştır?

Eserin kimin adına yazıldığıyla ilgili bir hükme varmadan önce tarihi bilgilerden yararlanmakta fayda vardır. Bilindiği üzere II. Bâyezid tahtına varis olarak oğlu Ahmed'i görmektedir, devlet erkânı da onunla aynı görüştedir. Ancak diğer şehzadesi I. Selim (Yavuz Sultan) babasına karşı saltanat mücadelesine girişmiş çatışmada galip gelememesine karşın Yeniçerilerin destekleri sayesinde babasını ikna etmiş ve tahta çıkmıştır⁵⁵.

Mesnevînin üzerinde yapılmış olduğu düşünülen bazı değişikliklerden yukarıda bahsetmiştik. Bu konuda İsmail Ünver'in tespitine katılarak eserin Şehzade Ahmed adına yazıldıktan sonra I. Selim'in tahta çıkması üzerine değiştirildiğini kabul etmekteyiz. Ayrıca yine tarihî ve edebî kaynaklarda II. Bâyezid'in şairlere ve bilim adamlarına karşı son derece lütufkâr olduğu; onun devrinde otuz kadar şairin devletten maaş aldığı, hatta İranlı şair Molla Câmî'ye her yıl para gönderdiği belirtilmektedir⁵⁶. Kuvvetle muhtemel ki bizim şairimiz olan Ahmed-i Rıdvân da padişahın lütuf gören bu şairlerden biridir. Dolayısıyla şairimizin padişahın

⁵⁴ Bkz. (1), ÜNVER, 230,231.

⁵⁵ Yılmaz ÖZTUNA, *Osmanlı Devleti Tarihi I.*, 235

⁵⁶ M. İSEN, A.F. BİRKAN, *Sultan Şairler*, 259,260.

tarafında olması yani padişahın tahta geçmesini arzu ettiği şehzadeyi desteklemesi daha akla yatkın bir tahmin olacaktır. Biz de buna göre eserin Şehzade Ahmed adına yazıldığını söyleyebiliriz.

1.8. Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) Mesnevîsinde Şekil ve Muhteva Özellikleri:

1.8.1. Şekil Özellikleri:

1.8.1.1. Nazım Şekli:

Bir nüshası Atatürk Üniversitesi diğeri, İstanbul Üniversitesi'nde olmak üzere iki nüshadan oluşan eser mesnevî nazım şekliyle kaleme alınmıştır. İki nüsha arasında İstanbul Üniversitesi nüshasında bölümlere başlık konulması ya da birkaç beyitin eksikliği dışında büyük farklılıklar bulunmaz.

Çalışmamız söz konusu eserin ikinci yarısından (2100 ilâ 4173) ibaret olduğu için ilk kısımda kalan giriş, sebep-i telif ve kasideler gibi bölümleri burada zikretmiyoruz. Bu tez, mesnevînin âgâz-ı dâstân yani olay bölümünden meydana gelmiştir ki bu bölümün de başı ve başındaki iki gazeli bizim varak aralığımızdan önce geçmiştir. Eserin bize ait bölümünde mesnevî nazım biçiminin yanı sıra altı tane gazel mevcuttur ve bu gazeller mesnevîden farklı vezinlerle yazılmıştır.

1.8.1.2. Vezin:

Şair mesnevînin Nizâmî'den tercüme olduğunu dile getirmemekle birlikte ona uyarak hafif bahrinin Fe'îlâtün / mefâ'ilün / fe'îlün kalıbını kullanmıştır. Nizâmî'den

farkı ise onun gibi baştan sona aynı vezni kullanmayıp kaside ve gazelerde farklı vezinler kullanmasıdır.⁵⁷

Mesnevînin bize ait olan bölümünde mesnevî nazım şekli dışında altı tane gazel bulunmaktadır; bunların vezinleri de şöyledir:

1. Gazel: Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
2. Gazel: Mef'âlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün
3. Gazel: Fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün
4. Gazel: Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
5. Gazel: Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
6. Gazel: Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

Türkçenin yapısı gereği şairlerin nadiren ihtiyaç duydukları pek de hoş bakmadıkları kapalı heceyi açık okuma kusuru olan zihaf, şairimiz tarafından çok kez yapılmış bir aruz hatasıdır. Rıdvân özellikle ikinci cüzlerin ilk hecelerinde zihafa başvurmuştur.

Zer göricek zenân olurlar zân

Meyl ider bir cüy-ıla çün mîzân (b. 120)

Çün şabâhuñ nişânı oldı 'ıyân

Oldılar her dūna bed'îd ü nihân (b. 786)

Şair, her şairde karşımıza çıkabilen bir aruz kuralını da sık sık kullanarak kısa okunması gereken Türkçe heceleri uzun okutarak imale yapmıştır.

⁵⁷ Bkz. (1), ÜNVER, 234.

Pīr-zāl añladı şehũñ hālın

Ŧaşradan ŧũydi içũñ aĥvālın (b. 131)

Ebr içinden görũndi ŧal‘at-ı mäh

Ŧıldı ol meh yüzine Beşr nigāh (b. 226)

Sũfreyi açdı yidi ni‘metler

Her biri virdi niçe lezzetler (b. 926)

Ol nihānuñ bize ‘ıyān eyle

Kũşe-i çeşmile beyān eyle (b. 1420)

Ol sitem-kār eliyle āĥır-kār

Kendũyi seg bigi kıllur ber-dār (b. 1960)

Metnin bazı yerlerindeki son cüzlerde şair, Türkçe kelime ve eklerdeki vokalleri yazarak onları uzun okutmuştur. Vezin de bu imalelerle sağlanmıştır.

Çũnki meyl itdi şeh şirāsına

Aldı mähı iki behāsına (b. 21)

Şu bigi aķıdup şehũñ yaĥın

Ol nigārın ovar-ıdı ayaĥın (b.36)

Olmadı kār-ger velī biri

İrmedi menzile şehūñ tīri (b. 128)

1.8.1.3. Kafiye ve Redif:

Şair eserinde zaman zaman ahengi redifle temin etmiştir. Bu redifler kelime olabildiği gibi ek de olabilmektedir:

Ol maḳāmuñ bozuldı dīvārı

Åşikār oldı H^vāce'nūñ kārı (b. 1478)

Hāḫırı şeh çü dāstān diledi

Bī-zamāndan ḫadīş-i cān diledi (b. 1367)

Bazı beyitlerde ise redif kullanmayan şair, ahengi sadece kafiye üzerine kurmuştur.

Ṭurdı Māhān yirinde ol dem şād

Geldi yoluñ kenārına çün bād (b. 795)

Kafiyede de farklı kullanımları olan şair tek sesle, tek uzun vokalle, iki sesle veya ikiden fazla vokalle uyak kurmuştur.

Tek ses ortaklığına dayalı kafiye:

Ġayrıya meyl iderse şeh göreyin

Cümlesin şāha bī-behā vireyin (b.15)

Tek uzun vokale dayalı kafiye:

Sırrını lîkin itmedi ifşâ
Şabra dürişdi olmadı rüsvâ (b.149)

Bir konsonant bir vokalle oluşan kafiye:

Çeşmi mânendi eyleyüp haste
Turrası bigi kıldı aşüfte (b.230)

Çift konsonantla oluşan kafiye:

Mey-i la‘l-i nigâr u nerkis-i mest
Tevbe-i şad-hezârı kıldı şikest (b.228)

Bir uzun vokal ve bir konsonanta dayalı kafiye:

Görmesün diyü cānı āfet ü bîm
Kendüyi kıldı Rabbine teslîm (b.246)

İkiden fazla ses ortaklığına dayalı kafiye:

Saňa Mecnûn-iken cihân Leylî
Gayruña gâfil ide mi meyli (b.72)

Yazılışları aynı veya benzer olan ifadelerle oyun da kurmuştur:

Kendüyi sehv-ile düşürdi kile
Tâli‘inden ‘aceb mi kılsa kile (b.238)

Başladı destini uzatmağa

Ḳal‘aya tīrini uz atmağa (b.1522)

1.8.1.4. Dil ve Üslup:

Mesnevînin genel itibariyle dili pek ağır değildir. Şairin kullandığı Arapça ve Farsça sözcükler o dönemde ve sonrasında Osmanlı Türkçesinde sıklıkla kullanılan sözcüklerdir. Türkçe kelime seçiminde ise şair, bazen “dehlemek”, “öñürdi”, “degzinmek”, “yilişmek”... gibi çok sık kullanılmayan kelimeleri tercih etmiştir.

Şair, eserin tamamına yakınında birinci tekil zamirini “ben” şekliyle kullanırken

Āşinālardan eyleyüp mehcūr

Ḳıldı devrān **beni** yirümden dūr (b.872)

birkaç beyitte “men” şeklini kullanmıştır.

Didi bu Leylī’ye **menem** Mecnūn

Fitne-i çeşm-i mest-ile meftūn (b. 1460)

Mesnevîde günümüzde de kullanılan deyimler de dikkati çekmektedir:

Aklını başına dermek:

Derdine fikr idüp gine tīmār

Başına dirdi ‘aqlını nā-çār (b. 239)

Başını top etmek:

Başını top idüp bu meydānda

Cān sebīl ide kūy-i cānānda (b. 490)

Canı (özü, sinesi, ciğeri) yanmak:

Ṭaşradan nağme-i hoş-elhānı

İşidüp yandı H^vāce'nūñ cānı (b. 1389)

Şāh işidüp bu sūzişi bu sözi

Raḥm idüp bu ġarībe yandı özi (b.1844)

Yanmış-ıdı ol āteş-ile ciger

Ḳalmamışdı mecāl-i seyr ü sefer (b.1059)

Defterini dürmek:

Dağdılar boynına 'imāmesini

Dürdiler defter-ile nāmesini (b. 1774)

Gözü doymamak:

Bunlaruñla gine gözüm toymaz

Dāyimā ac u göñlüme uymaz (b. 87)

Gözü yaşı cūy olmak:

Āķıbet şem'-veş kesüp başın

Cūy idersin revān gözi yaşın (b.110)

Gözleri yaşı cūy olup çün Nīl

Her biri olmuş-ıdı ğarğa-i Nîl (b. 2040)

Kanına teşne (susamak):

Kimi tutmuşdı tîĝ-ıla deşne

Aña uğrardı kanına teşne (b.474)

Sabırla koruktan helva yemek:

Cevr-i gerdişden itmedüm şekvā

Şabr-ıla ğüreden yidüm helvā (b. 409)

Yol öğrenmek:

Beñlügi bir şübāndan öğrendüm

Her yolu şimdi andan öğrendüm (b. 1733)

Yüzüne kara (siyah) çalınmak:

Ħalk içinde çalup yüzine siyāh

Çomadı kendü gerdeninde günāh (b. 1771)

Yüz sürmek:

Ħazrete karşı yire yüzüñi sür

Cebreîl'e bunuñ 'ilâcını şor (b. 48)

Şāh anuñ geldüğini ħurūş gördi

Ḳadem-i şāha geldi yüz sürdi (b. 210)

Ḳadem-i şehriyāra yüz sürdi

Bendeler bigi karşıda tırdı (b. 1267)

Behrām-ı Gûr'da şairin sıkça başvurduğu teşbih, teşhis, cinas, tezat, nida, iştikak ve telmih sanatlarının yanında tenasüp, leff ü neşr, iktibas, irsal-i mesel ve tevriye gibi sanatlara da başvurduğu görülmektedir.

Teşbih:

Bed hevā-y-ıdı çün tenūr-ı germ

Mūm-veş āheni kııurdı nerm (b.1050)

Ḳaşr-ıla bāğ u mülk ü mālum var

Nazar it gün bigi cemālüm var (b.395)

Telmih:

Didi bu Leylī'ye menem Mecnūn

Fitne-i çeşm-i mest-ile meftūn (b.1460)

Nida:

Aşlı budur bu şīvenūñ iy şāh

Nüktesinden bu remzün ol āgāh (b.653)

Tenasüp:

Gül-şen-i hüsnine çü kıldı nazār

Gördi bāğında gülleri gine ter (b.1246)

İştikak:

Rūz-ı heftümde heftede her yār

‘Ādet olmuş-ıdı anlara bu kār (b.1381)

Cinas:

Kendüyi sehv-ile düşürdi kile

Ṭālī‘inden ‘aceb mi kılsa kile (b.238)

Cinas-ı nākıs:

Çünkü bildüm virilmedi ol cā

Āhır andan kesüp ümīd ü recā (b.1886)

...

1.8.1.5. İmlâ Hususiyetleri:

İki nüshanın imlâsı genel olarak birbirini tutmakla birlikte birtakım farklılıklar da göze çarpmaktadır. İstanbul Üniversitesi nüshasının diğer nüshaya göre çok yeni olması bu durumu bir nebze açıklamaktadır. Şöyle ki Atatürk

Üniversitesi nüshasında “nazal n” ile yazılan eklerin büyük bir kısmı İstanbul Üniversitesi nüshasında “nun” ile yazılmıştır.

İlk nüshada şeddeli sözcüklerde şedde işreti yaygın bir sözcük, söz konusu olduğunda kullanılmamış; daha az kullanılan kelimelerde belirtilmiştir. İstanbul Üniversitesi nüshasında ise hemen her şedde gösterilmiştir.

İlk nüshada “sergüdeşt” ve şeklinde yazılmış olan sözcük ikinci nüshada “sergüzeşt” şeklindedir ve metinde bu şekil tercih edilmiştir.

1.8.2. Muhteva Özellikleri:

1.8.2.1. Eserin Konusu:

Eser, av ve eğlenceye düşkünlüğü ile bilinen ve yedi iklimin yedi güzel kızı ile evlenmiş olan Behrâm adlı Sasani hükümdarının her gece onlardan değişik hikâyeler dinlemesi, devlet yönetiminin kötüye gittiğini fark ettiğinde her şeye sebep olan vezirini cezalandırıp haksızlığa uğrayanların haklarının geri vermesi ve kendini Tanrı’ya adadıktan sonra kuyu şeklindeki bir mağarada kaybolmasını anlatmaktadır.

1.8.2.2. Özeti:

Daha önce de belirttiğimiz gibi bu çalışma, söz konusu mesnevînin ikinci yarısını yani Atatürk Üniversitesi nüshasına göre 45a-65b, İstanbul Üniversitesi nüshasına göre de 63b-124a numaralı varaklarını kapsamaktadır. Bu nedenle konumuz olan bölüm mesnevînin yarısını oluşturmaktadır. Bizden önceki çalışmada Behrâm’ın çocukluğu, eğitimi, babasının yerine tahta geçişi, yedi iklimin yedi kızıyla evlenmesi, her gece bir eşinin odasına giderek bir hikâyeye dinlemesi anlatılır ki bu hikâyelerden ilki de ilk kısımda yer alır. Bizim bölümümüzün başladığı yerde de yine ilk bölümde başlanmış olan ikinci gün yani Behrâm’ın ikinci eşinin anlattığı hikâyeye yer alır. Olay şöyledir:

Behrâm, sarı renkli kaftanını giyerek sarı renkli kümbete gider. Akşama kadar eğlenip yorulan Behrâm'a, uyumaması için Rumlu güzel, bir hikâye anlatır. Irak'ta çok güçlü bir hükümdar vardır bu hükümdar kadınlara güvenmemektedir, bu nedenle hiç evlenmez sürekli farklı farklı cariyeler alır sonra da satar. Bir gün şehre bir esir taciri gelir.

Buradan itibaren de bizim çalışmamızın konusu olan bölüm özetlenmektedir:

Tüccarın getirdiği cariyelerden birini hükümdar çok beğenir ancak tüccar bu cariyenin güzelliğinin tersine, aksi bir yaratılışı olduğunu bu nedenle şâhı üzebileceğini söyler. Buna rağmen cariyeyi kak kat fazla para ile alan hükümdar ona âşık olur; ancak belli etmek istemez. Bir gün cariyeye Hz. Süleyman ile Belkıs'ın elleri ayakları tutmayan çocuklarını nasıl iyileştirdiklerini anlatan hükümdar, ona neden kendisine mesafeli davrandığını sorar. Cariye de ona neden kadınlara karşı acımasız davrandığını sorarak karşılık verir. Hükümdar kadınların güveni hak etmediklerini söyler. Cariye hükümdara hak vermez, bu duruma çok sıkılan hükümdar yaşlı bir kadından aldığı öneriye uyarak o cariyeyi kısıktırır. Buna dayanamayan güzel inadından vazgeçerek hükümdara yaklaşır ve ikisi mutlu olurlar. Bu hikâyenin ardından yine mutrib dilinden

“Sikke-i şâhî-y-ile şâh-ı me‘âdindür riyeb

Rif‘at-ı kadrine anuñ rüy-ı zerdendür sebeb”

matla‘lı gazel verilir. Bu gazelde de kümbete uygun olarak sarı renk hâkimdir.

Üçüncü gün yeşil renkli elbiseler giyerek yeşil kümbete giden Behrâm'a oradaki güzel, Beşr-i Perhizkâr adlı bilgili bir kişinin hikâyesini anlatır. Bu kişi yolda gördüğü hamamdan gelen bir kadına âşık olur. Bu aşk derdine dayanamayıp sefere karar verir. Yolda Müleyhâ adlı birisiyle arkadaşlık eder; ancak bu kişiyle birçok konuda fikir ayrılıkları yaşarlar. Bu ikisi yollarına çıkan toprağa gömülü ve içi su

dolu bir küpün orada neden bulunduğu konusunda da fikir birliğine varamazlar. Müleyhâ, bu suya girip yıkanmak ister. Beşr, onu vazgeçirmek için çok uğraşır bu temiz suyu kirletmemesini, bu sudan susuz kalmış birçok kişinin yararlanabileceğini düşünmesini ister; ama Müleyhâ onu dinlemez ve soyunup suya girer. Meğerse o küp değil küçük bir akarsuymuş ve içine giren kişinin girmesiyle ortadan kaybolması bir olmuş. Arkadaşının suya girince bir daha görünmediğini fark eden Beşr, onu arar ama cesedini bulur. Arkadaşını oraya gömüp onun elbiselerini ve kesesini alarak şehre ulaşır. Orada giysileri göstererek Müleyhâ'nın evini bulur, karısına durumu anlatır, cebinden çıkan altınlarla giysileri eşine verir. Müleyhâ'nın karısı Beşr'in doğruluğunu hayran kalır ve onunla konuşurken peçesini açar. Beşr, onun âşık olduğu kadın olduğunu anlayınca çok şaşırır ve kendinden geçer. Kendine gelince kadına her şeyi anlatır ve evlenirler. Bu hikâyenin ardından da

“Çün mezra‘a-i sebz-i felek oldu muṭarrā

Şun kâse-i zerrîn ile sâķī mey-i ḥamrā”

matlalı, yeşil rengin hakim olduğu gazel verilir.

Dördüncü gün Behrâm, kırmızı giysilerle Sıklâb şâhının kızının bulunduğu kümbete gider. Bu güzel, şâha Rus hükümdarının güzel kızının hikâyesini anlatır. Bu kızın güzelliği çok uzak ülkelerden bile duyulmuştur ve kızın babası artık kızını istemeye gelenlerden bıkmıştır, hiçbirinin kızına lâyıık olmadığını düşünür ve onu büyülerle dolu bir kaleye yerleştirir. Bu kız güzel olduğu kadar da bilgili ve yeteneklidir. Büyü, tılsım, remil, resim ve nücüm gibi birçok şeyi çok iyi bilmektedir. Bu kız kendi resmini yapar ve kendisiyle evlenecek kişide bulunması gereken özellikleri yazar. Bu kızın dört tane şartı vardır bu dört şartı tam olarak gerçekleştiren kişi onun eşi olmaya lâyıık olacaktır. Bu şartlarını yerine getirmek isteyen birçok kişi olmuştur ancak kimse başaramaz. Derken bir gün bir şehzâde av için çıktığı yolda kızın resmini görür ve âşık olur. Söz konusu resimde bahsedilen tılsımları çözmek için çok uğraşır tek başına beceremeyince de yaşlı birine akıl

danışır. Bu akıl danıştığı kişi de o kızın hocasıdır ve şehzâdeye söz konusu şartlardan olan tılsım çözmesi öğretir. Çözdüğü tılsımlar sayesinde kalenin kapısını açıp içeri girmeyi başaran genç, kız tarafından babasını huzuruna çıkarılır. Burada kız, şehzâdeye birtakım sorular sorar ancak bu sorular da çözülmesi son derece zor bilmecelerle doludur. Genç, kızın bütün sorduklarını hayret edici bir şekilde yanıtlayınca Rus hükümdarının kızıyla evlenmeyi başarır. Kızın dilinden verilen

“Severem cān-ıla sen ğonce-i şīrīn deheni

Çü yeter baña ‘izāruñ niderem nestereni”

matlaı gazelin ardından kırmızı kümbetteki bölüm bitmiş olur.

Beşinci gün firûze renkli giysileriyle firûze kümbete giden Behrâm’a oradaki eşi Mâhân adlı Mısırlı yaşlı bir adamın hikâyesini anlatır. Bu hikâyeye göre Mâhân, arkadaşlarıyla bağda eğlenirken biraz içince arkadaşlarından ayrılır ve tek başına dolaşmaya çıkar. Orada yalnız bir adam görür, bu adama kim olduğunu sorar, adam da kendinin eski bir arkadaşı olduğunu birlikte eskiden vakit geçirdiklerini şimdi onunla sohbet edip eski günler anmaya geldiğini söyler. Bu sözleri duyan Mâhân, onun söylediklerine inanır ve onu kendine yakın hissederek onunla gider. Ancak sabah olduğunda bu kişi ortadan kaybolur. Bütün gün perişan halde dolaşan Mâhân, akşama doğru bir kadın ve bir adam görür bunlara başına gelenleri anlatır, onlar da o kişinin kendisini kandıran bir cin olduğunu söylerler. Bu sefer de bu iki kişinin ardına düşen Mâhân, sabah olunca bunların da kaybolduğunu görünce çok şaşırır. Akşamı beklemeye karar verir, akşam yoldan geçen birinin yedekteki atına biner ve o adam tarafından oldukça gürültülü bir yere götürülür. Buraya geldiklerinde altındaki at da şekil değiştirir. Su ve dinlenecek bir yer arayan Mâhân, dar bir merdiveni bulunan boş bir kuyu görür ve o kuyuya iner. Orada uyuyakalır. Sabah olduğunda kuyunun duvarında gördüğü ışık sızan bir deliği büyütür ve çok güzel bir bahçeye çıkar. Bu bahçedeki çeşitli meyvelerden yerken yaşlı bir adam tarafından yakalanır.

Bu adam onu çok sever ve evlat edinir. Ona bir yere gitmesi gerektiğini o gelene kadar bir ağacın tepesinde kalmasını aşağı inmemesini söyler. Mâhân, ağacın dallarında uyuyakalır. Uyandığında birçok güzelin o ağacın yakınında eğlendiklerini görür. O kadınların lideri olan kadın, orada yabancı biri olduğunu anlar ve Mâhân'ı buldurur. Onunla gayet güzel ilgilenir. Ancak bir süre sonra kendini korkunç yaratıklar arasında bulur. Sabah olduğunda her şey geçmiştir ama çok korkan Mâhân, çareyi dua etmekte görür. Dua ederken Hızır'ın kendisine yardıma geldiğini görür. Hızır'ın sayesinde oradan kurtulan Mâhân, kendini arkadaşlarının yanında bulur. Arkadaşlarının onun hayatından şüphe ettiğini o öldü zannedip mavi yas kıyafetleri giydiklerini görür, o da maviler giyer ve dervişlik yolunu seçer. Bu durumu anlatan

“Tutmuşam merg-i rakîbûñ guşşasından çünki yas

Geymişem ol mâtem-ile çün felek ezrağ-i libās

matlalı gazel alır sırayı.

Altıncı gün olduğunda sandal renkli giysilerle sandal renkli kümbete giden Behrâm, oradaki güzel eşinden Hayr ve Şer adlı iki yolcunun hikâyesini dinler. İran'dan Çin'e gitmekte olan bu iki yolcunun karakterleri isimleri ile doğru orantılıdır. Yolculuk sırasında çok susayan Hayr, Şer'den biraz su ister. Bunun karşılığında da ona elindeki bütün değerli taşları vereceğini söyler; ancak Şer o mücevherleri değil Hayr'ın gözlerini ister. Eğer gözlerini verirse ona suyundan vereceğini söyler. Hayr önce böyle bir şeyin mümkün olmadığını söylese de bir süre sonra susuzluğa dayanamaz ve kabul eder. Şer onun gözlerini hançeri ile çıkarır ve su vermeden ortadan kaybolur. Hayr, acı ve susuzluk içinde kıvrılırken oradan geçen bir kız, Hayr'ın sesini duyar ve ona kim olduğunu başına ne geldiğini sorar. Hayr önce su ister sonra başından geçenleri anlatır. Bu kız oranın hatırı sayılır kişilerinden Kürd'ün kızıdır. Hayr'ın durumuna acıyan bu kız eve gider ve olanları annesine anlatır ve Hayr'ı da getirterek ona bakmaya karar verir. Kürd geldiğinde ona da her şey anlatılır ve Kürd bir ağaçtan bahseder. İki dallı bu ağacın bir dalının sara hastalığına birinin de göze iyi geldiğini söyler. Kız hemen gidip o ağacı bulur ve

yaptığı ilaçla Hayr'ın gözlerini tedavi eder. Bunun karşılığında Kürd'ün hizmetinde çalışmayı kendine bir görev bilen Hayr, onun kızına da âşık olmuştur ama bunu kimseye söyleyemez. En sonunda kendi memleketine gitmeye karar verir, bu kararı duyan Kürd, onu çok sevdiğini isterse orada onlarla kalıp kızıyla evlenebileceğini söyler. Bunun üzerine Hayr ve Kürd'ün kızı evlenirler. Bir süre daha orada yaşadıkdan sonra oradan ayrılırlar. Gittikleri şehirde kimsenin iyileştiremediği bir hastalığı olan kızı Hayr, kendi gözüne iyi gelen ağacın diğer dalının yaprağı sayesinde saradan kurtarır. Kızın babası kızını Hayr ile evlendirir. Bir gün çarşıda dolaşırken Şer'i görür, ancak o başka bir isim kullanmaktadır. Hayr, onu tanıdığını ve Şer olduğunu bildiğini söyleyince de Hayr'dan af diler yaptıklarının kendi elinde olmadığını, ismi dolayısıyla kötü huya sahip olduğunu söyler. Hayr onu affetmeye karar verse de Kürd onun peşini bırakmaz ve öldürerek Hayr'ın gözlerini getirir. Bu hikâyenin ardından da sandal kokusunun ve sarı (sandal rengi)nin hâkim olduğu

“İsterem derd-i serümden yâr-ı şandal-büy men

Ağlaram yâd eylesem dil-dâr-ı şandal-büy men”

matlalı gazel yer alır.

Yedinci gün Behrâm, beyazlar giyerek yedinci ve son kümbete gider. Buradaki eşi de Behrâm'a çok güzel bir bahçenin sahibi olan Hâce isimli yakışıklı ve kibar bir adamın hikâyesini anlatır. Bu adam bahçesinden sesler geldiğini duyar, ama kapıdan bahçeye giremeyince duvardan bir yer bularak bahçesine girer ve orada birçok güzelin eğlendiğini görür. Güzeller de adamı fark ederler ve kendilerini gizlice izleyen bu kişinin hırsız olduğunu düşünüp onu döverler. Sonra Hâce oranın sahibi olduğun anlatınca da pişman olup orada istediği yerde durup güzelleri seyretmesini, içlerinden hangisini beğendiğini de kendilerine söylemesini isterler. Adam serinlemek için havuza girmiş olan güzeller arsından Nûr isimli bi çengi kızı beğenir ve diğer iki kadına bunu haber verir. Kadınlar Nûr'u Hâce'nin huzuruna getirirler, Nûr da Hâce'yi beğenir ve onunla birlikte olayı kabul eder. Ama

saklandıkları yerin duvarı çöktüğü için tam birlikte olacakken utanarak ikisi de kaçarlar. Hâce'yi bulan diğer kadınlar gün içinde Nûr'u birkaç kez getirirler ancak her seferinde bir aksilik çıkar ve bir türlü kavuşamazlar. En sonunda Hâce, haram bir işe kalkıştığı için böyle olduğunu söyleyerek o kızla nikâhlanmak ister, ertesi gün Nûr'u bulur ve evlenirler. Bu hikâyenin ardında eserin içindeki sekizinci ve son gazel olan

“Tañ degül meyl itse rûy-ı ebyaıza halk-ı cihân

Ebyaz olmuşdur çün âb-ı kevşer ü cûy-ı hubân”

matlalı gazel verilir.

Kümbetleri gezmesi bittikten sonra bir gün Behrâm, meclis kurmuş eğlenirken bir haberci savaş hazırlığı haberi getirir, ancak ordusuna ve hazinesine bakan Behrâm, durumun çok kötü olduğunu görür ve ümitsizliğe kapılır. Tüm ülkeyi emanet ettiği veziri son derece kötü kalpli bir kişidir, halka eziyet eder halkla şahın arasını açar ve şahın işretten başka bir şeyle meşgul olmamasını sağlar. Ülkesinin hâline üzülen Behrâm, kendini yine ava verir, av esnasında gördüğü yaşlı bir çobanın çadırının önünde bir köpeğin ayaklarından asılmış olduğunu fark eder ve çobana bunun nedenini sorar. Yaşlı çoban çok güvendiği bu köpeğin dişi bir kurtla birlikte olabilmek için her gün bir koyununu o kurda verdiğini kendisinin de bunu suçüstü gördüğünü anlatır.

Çobanın bu cezasını çok beğenen şah kendi tutumunun yanlış olduğunu kendisinin de vezirini aynı şekilde cezalandırması gerektiğini anlar. Hemen şehre dönen Behrâm, vezirden şikâyeti olanları toplar, bu kişilerden yedisini bizzat dinler.

Birinci şikâyetçi, vezir tarafından kardeşi öldürülen ve malları elinden alınan bir adamdır. Behrâm, o adamın maddi zararını karşılar ve ölen kardeşi için kan parası öder.

İkinci şikâyetçi, babasından kalan ve eşi benzeri olmayan bahçesinin vezir tarafından zorla alındığını ardından da iftira ile zindana atıldığını anlatır. Bu adama da bahçesini geri verir ve serbest bırakır.

Üçüncü kişi, çok kıymetli inciler pazarlayan bir tüccardır. Bu tüccar vezirin zorla elindeki incileri aldığını ve kendisini zindana attırıldığını söyler. Behrâm onu da zindandan çıkartır ve incilerini geri verir.

Dördüncü kişi, cariyesi zorla elinden alınmış bir adamdır. Bu adam cariyesi elinden alınıp zindana atılınca adeta deli olmuştur. Behrâm ona da cariyesini geri verir.

Beşinci şikâyetçinin her şeyini elinden alan vezir onu da zindana kapatmıştır. Behrâm, onun da tüm hasarını karşılar.

Altıncı şikâyetçi bir sipahidir, vezir Behrâm'ın sipahiye ihtiyacı olmayacağı gerekçesiyle adamın elindeki tarlayı ve atını alarak hapse attirmiştir. Behrâm onun kaybettiklerini vererek onu da memnun eder.

Yedinci kişi de bir zâhiddir. Vezirin onu zindana attırmasının sebebi ise ondan ve manevî gücünden korkmasıdır. Zâhid vezirin gerçek yüzünü ortaya çıkmasının kendi bedduaları olduğunu söyleyerek ortadan kaybolur.

Behrâm, bütün bunlara sebep olan vezirini astırır ve köpeğine verdiği ceza ile kendisine yol gösteren çobanı vezir yapar. Savaşa da vezirin neden olduğu ortaya çıkar ve savaştan vazgeçilir. Bunun üzerine Behrâm, dünya işlerinden elini çekerek Tanrı'ya yönelir. Bir gün yine gûr avındayken bir gûrun peşinden mağaraya gider, yanındakiler girmezler, Behrâm da bir daha çıkamaz. Mağara ve etrafı kırk gün

aranır, kazılır ancak Behrâm'dan haber alınamaz. O mağaranın kuyu biçiminde olduğu ve bir ırmağa açıldığı anlaşılınca da ondan ümidi keserler.

Behrâm'ın kayboluşu ve devletinin son bulmasının ardından dünyanın faniliğinden bahseden şair, şehzâde Ahmed'in de adının geçtiği birkaç beyitlik hâtime bölümü ile eserini tamamlar.

1.9. Karşılaştırmaya Alınan Nüshaların Tanıtılması:

Çalışmamızın konusu olan Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) mesnevîsinin Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde olmak üzere toplam iki nüshası vardır. Eserin kütüphane kataloglarında kayıtlı olan nüshaları şunlardır:

1.9.1. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası:

“Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, *Levend Yazmaları, Hamse-i Hayâtî, 369/2, yk. 23b-65b.*” şeklinde kayıtlı olan nüsha Agâh Sırrı Levend'in Hayâtî'nin hamsesi olarak tanıttığı dört mesnevîden oluşan 82 varaklık bir yazmanın ikinci mesnevîsidir.

Eserin tamamında Hayâtî mahlası kullanılmış, Ahmed-i Rıdvân adına hiç rastlanmamıştır.

Başı: باسم من عز اسمه الا سمي
انشأ لخلق علم الا سما

Sonu: Bâğ-ı dehri çü fażl-ı ferver-dîn

Bâd-ı 'adlûndür eyleyen tezyîn

Eserin cildini A.S. Levend, sırtı ve uçları siyah meşin, üstü siyah bez kaplı, yeni ciltli, kağıdı aharlı Venedik, boyutlarını da cilt 23,5 X 17 cm, yazı 19,8 X 12,8 cm olarak tarif etmektedir⁵⁸; ancak ben eserin sadece CD kaydını temin edebildiğim için bizzat görüp inceleme şansım olamadı. Hamse-i Hayâtî adıyla kayıtlı bu eserin bizim konumuz olan mesnevîsi 23b ilâ 65b varaklarında bulunmaktadır. Eserin her sayfası 25 satırdır ancak bir sayfada ortalama 50 beyit yer almaktadır; çünkü bir satır dört sütundur, yani her satırda çift beyit yazılıdır. Yazı ta'liktir ve oldukça okunaklıdır; yalnızca gazellerde aruzun uzun kalıpları kullanıldığı ve her satırda iki beyit yazıldığı için oluşan sıkışıklık okumayı yavaşlatmaktadır. Yazmada mesnevînin adı veya bölümlerde başlıklar yoktur. Yalnızca mesnevînin başında Hayâtî Fermāyed ifadesi yer alır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. Bununla birlikte A. Sırrı Levend, bu nüshanın şairin yaşadığı devirde yazılmış bir nüsha olmadığı görüşündedir: “...istinsah tarihi tespit edilmiş olmamakla beraber, kâğıdın cinsine ve yazının nevine göre, nüshanın XVI. Yüzyıldan sonra yazılmış olduğu tahmin edilebilir...”⁵⁹

1.9.2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshası:

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. numara 7575’te kayıtlı bulunan nüsha katalogda Hayâtî - Behrâm-ı Gûr adıyla müstakil bir kitap hâlinde yer alır.

Başı: باسم من عز اسمه الا سمي
انشأ لخلق علم الا سما

⁵⁸ Bkz. (14), LEVEND, 197.

⁵⁹ A.g.m., 196.

Sonu: Bāğ-ı dehri çü fażl-ı ferwer-dīn

Bād-ı ‘adlūndür eyleyen tezyīn.

Mıklepli mukavva cilde sahip olan kitabın kâğıdı kalın ve pembe, sarı, nohudi gibi çeşitli renklerdedir. Ölçüleri 29 x 15, 16,5 x 8,5 cm’dir, 124 yapraklık kitabın her sayfasında 17 satır, her satırda bir beyit yer alır. “Hāzā Kitābu Hikāye-i Behrām-ı Gūr” başlığını taşıyan eserde bölümlerde başlık kullanılmıştır. İstinsah tarihi H.1225-M.1810, müstensihi ise belli değildir.

Bu nüshanın 123b numaralı varağında derkenar olarak “Güfte-i Bākī Merhūm” başlığıyla Bākī’nin şu beyiti kayıtlıdır:

Kemend-endāz-ı dehrūñ kimse mekrinden emīn olmaz

Zamāna gösterür Behrām olursañ ‘ākıbet gūrı

1.9. Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol:

Önceden de belirtildiği gibi iki nüshası mevcut olan mesnevînin, Atatürk Üniversitesi nüshasının daha eski bir nüsha olmasından yola çıkarak o esas alınmış, İstanbul Üniversitesi nüshası ile karşılaştırılıp nüsha farkları aynen alınarak dipnotlarda belirtilmiştir.

Metinde geçen Arapça “ve”ler yani atıf vâvları duruma göre “u, ü, vü” biçiminde yazılmış ve vâv-ı ma‘dûleler de “” işaretiyle gösterilmiştir.

Metindeki ayet ve Arapça ibareler, Arap harfli biçimiyle yazılmıştır.

Çalışma boyunca ‘aşk-‘ışk, ‘ıyş -‘îş, ‘ayān-‘ıyān, āstān - āsitān, āsmān-āsumān, āftāb-āfitāb, dā’im-dāyim ve kā’ināt-kāyināt gibi iki biçimde de okunması mümkün olan kelimelerin yazılışında bütün metinde tek şekil benimsenerek tutarlılık sağlamak amaçlanmış ve yukarıda verilen ikinci okunuşlar tercih edilmiştir.

Metinde “lü’lü” kelimesinin yazımında “hemze”ler kullanılmamıştır. Bu nedenle bu sözcükle yapılan tamlamalarda terkip “ye” harfi ile belirtilmiştir. Ancak çalışmamızda sözcüğü hemzeli şekliyle kullandığımız için terkipler “lü’lü’-yi” yerine “lü’lü’-i” şeklinde alınmıştır.

Metinde yer alan Farsça edat, ön ekler ve birleşik sözcükler eklendikleri kelimelere bitişik ama kısa çizgi ile yazılmışlardır. Yapım eki işlevi taşıyan Farsça ekler, sonuna geldikleri kelimeye bitişik yazılmıştır.

Farsça pekiştirmeli sözcüklerin yazımında, tekrarlanan kelimeler arasındaki ek veya edatlar, kısa çizgi arasına yazılmıştır.

Metnin bazı beyitlerindeki eksik bölümlerde, vezni düzeltmek amacıyla tamir yoluyla getirilen ekler, köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

Anlaşılamayan yerlere (?) işareti konulmuştur.

Çeviriyazıda, karşılaştırılan her iki nüshanın da varak numaraları gösterilmiştir.

Bu tez mesnevînin ikinci yarısını kapsadığı halde numaralandırma birden başlanarak yapılmış, ilk yarının devamı olduğu ise varak numaralarının takibiyle sağlanmıştır. Bundaki amaç da iki tez, tek tek ele alındığında ikincisinin baş kısmının olmadığı ya da kayıp olduğu gibi bir yanlış anlaşılmanın önüne geçmektir.

2. METİN

Fe‘ i lā tūn / me fā‘ i lūn / fe‘ i lūn

A 45a

- 1 Didi gördüm bu serv-i gül-būy
Ger cemāli bigi-y-ise hūy
- 2 Begenürsem hıṣālini göreyin
Kıymetinūñ muzā‘afin vireyin
- 3 Hū‘āce-i Çīn didi ṣehā bu kenīz
Bī-bedeldür çı ger çü cān-ı ‘azīz
- 4 Yok nazīri bu gün cihān içre
Mişli hūr olmaya cinān içre⁶⁰
- 5 Gerçi rüz-ı huçestedür rüy
Hem-çü şeb tīredür velī hūy
- 6 ‘Aybı bu kim cemāline mağrūr
‘Āşıkuñ hüznine olur mesrūr
- 7 Derd-mendūñ zevālini bilmez
Ārzū-mend vaşlımı sevmez⁶¹
- 8 Şubḥ-dem her kim anı şatun alur
Şāma dek bey‘ini ikāle kıllur

İ 63b

- 9 Derd-mend-i ğama revā kılmaz
Renc-i bīmāra hem şifā kılmaz
- 10 Cebr iderseñ yirini hāk eyler
Kendüyi ol zamān helāk eyler

⁶⁰ Mişli hūr: Mişl-i hūr İ.

⁶¹ sevmez: bilmez İ.

- 11 Hāleti böyle ol perī rūyuñ
 Haşleti bu kenīz-i bed-ḥūyuñ
- 12 Şeh daḥı ter-mizāc u nāzük dil
 İrtibātı bu ikinüñ müşkil
- 13 Bendeden bu kenīzi alduñ tut⁶²
 Yigrenüp gine baña virdüñ tut⁶³
- 14 Lā-cerem yigregi budur şāhā
 K'olmaya aramızda bey' ü şirā
- 15 Ğayrıya meyl iderse şeh göreyin
 Cümlesin şāha bī-bahā vireyin
- 16 Şeh daḥı kaldı der-miyān ḥayrān
 'Āciz ü zār u deng ü ser-gerdān
- 17 Şāhı mest eyleyüp mey-i bī-ğışş
 Şaldı cānına ol 'izār āteş
- 18 Şāh anı 'ayb-ıla ne alabilür
 'Işkıını terk idüp ne koyabilür
- 19 Şāhı gördükde itmiş-idi şikār
 Āteşi qalmış-ıdı cānına kār
- 20 'Ākıbet 'ışq-ı şāh olup gālib
 Qıldı şāhı şirāsına t̄alib
- 21 Çünkü meyl itdi şeh şirāsına
 Aldı māhı iki behāsına

⁶² alduñ: aldın İ.

⁶³ virdüñ: virdin İ.

- 22 Düşdi bu guşşaya velī cānı
Fikr iderdi içinde pinhānı
- 23 Kim ne bāzī kıla düşürmeye serd
Hām destiyle nice oynıya nerd
- 24 Derdini itmeyüp velī izhār
Şabra urdı özini şeh nā-çār
- 25 Nüş iderdi nigārla bāde
Şoḥbet eylerdi dāyimā sāde
- İ 64a
- 26 Gerçi bulmuşdı zāhir aḳribat
Bulmamışdı velī reh-i vuşlat
- 27 Düşmiş-idi şehūñ derūnına ūd
İrmiş-idi semā-yı tāsi‘a dūd
- 28 Şāhdı gerçi serv-veş bālā
Māhdı sāye-veş velī der-pā
- 29 Tıydu bu ḫāleti ‘acūze-i dīv
Başladı ol kenīz kıлмаğa rīv
- 30 Şāh-ı ‘āşık tıyup bu mekr-i feni ⁶⁴
Hānesinden çıkardı pīre-zeni
- 31 Hışm idüp ol ‘acūz-ı bed-mihre
İşler itdi ki çāk olur zehre
- 32 Gerçi şāh urmamışdı mihrine el
Tıymamışdı mezāḳı ta‘m-ı ‘asel

⁶⁴ mekr-i feni: mekr ü feni İ.

- 33 Nāzük-idi velī büt-i Çîñî
 alb-i řāha virürdi teskîni
- 34 Bir gice ittifāk nigārla řāh⁶⁵
 şanki burc-ı şerefde mihr ile māh⁶⁶
- 35 Cāme h^vābında ol şeh-i řimřād
 Yatmış-ıdı huzūrda dil-řād
- 36 řu bigi aıdup řehūñ yağın
 Ol nigārın ovar-ıdı ayağın
- 37 Germ olup māha řāh-ı ‘ālem-tāb
 Eyledi yüz telatuf-ıla hıāb
- 38 Didi iy nūr-ı dīde-i cānum
 Verd ü reyhān u bāğ u bustānum
- 39 Bir su’ālim var eylerüm der-h^vāst
 Kim viresin cevābın anuñ rāst
- 40 Kim bulur haste-i řarīb-i memāt
 oğru sözden řifā-yı cism ü hayāt
- 41 Nitekim söylenür cihān içre
 Vāı’ olmuş meger zamān içre
- 42 Sā‘at-i Zühre yididür tesdīs
 şeh Süleymān u hāzret-i Belķīs
- İ 64b
- 43 Eylemişler meger kim anda kırān
 Gelmiş ol dem zuhūra bir oğlan

⁶⁵ İki nüshada da beyit “Bir gice ittifāk ol nigārda řāh” şeklinde dir; vezin gereği böyle alınmıştır.

⁶⁶ mihr ile: mihrle A.

- 44 Elleri sel ayağı yir başmaz
Regleri birbirine uyuşmaz
- 45 Şeh Süleymān'a eyleyüp tekrīm
Didi Belķīs eyā Resūl-ı Kerīm
- 46 Sen şeh ü ben çü ter-gilüz nāzük
Elümüz şağ ayağumuz çābük
- 47 Oğlanuñ niçün ayağı başmaz⁶⁷
Cismi bī-ķuvvet elleri ũtmez
- 48 Hāzrete karşı yire yüzüñi sür
Cebreīl'e bunuñ 'ilācını şor
- 49 Ol zamān içre nā-gehān Cibrīl
Şeh Süleymān'a yitişür ta'cīl
- 50 Şeh Süleymān da āşikār u nihān
Cibreīl'e ķılur nihānı 'ıyān
- A 45b
- 51 Dir ki bu hāke luş u in'ām it
Hālūmi Kirdigār'a i'lām it
- 52 Hāsteyüm derdimüñ devāsını şor⁶⁸
Bī-ķesim rencümüñ şifāsını şor⁶⁹
- 53 Rūh-ı ķudsīde fehm idüp kāmı
Kirdigār'a yitürdi peygāmı
- 54 Hāzret-i 'izzet eyleyüp ikrām
Didi benden Resūl'e eyle selām

⁶⁷ Oğlanuñ: Oğlanın İ.

⁶⁸ devāsını: devāsın İ.

⁶⁹ şifāsını: şifāsın İ.

- 55 Öyle bilsün devāsı bu derdüñ
Var-ıdı germi ‘illet-i serdüñ
- 56 Kim Süleymān u zevcesin Belķīs⁷⁰
İtmeyeler ikisi de telbīs
- 57 Söyleyeler k̄amu sözi ıoğru
Şağ ola her söz olmaya şayru
- 58 H̄ađ kelāmını gūş idüp Cibrīl
Şeh Süleymān’a yitişüp ta‘cīl
- 59 Emrini Kirdigār’uñ itdi beyān
Müşkili ol nebīnūñ oldı ‘ıyān
- İ 65a
- 60 Didi Belķīs’a kıldı gön̄lümi şād⁷¹
K̄alb-i vīrānın eyledi ābād
- 61 Şeh Süleymān’a ol zamān Belķīs
Didi v’allahi itmezem telbīs
- 62 Her ne-y-ise murāduñ eyle su’āl
İtmeyeyin ta‘allül u ihmāl
- 63 Cāme-ı şıdķı egnüme geyeyin
Her sözüñ saña ıoğrusın diyeyin⁷²
- 64 Lā-cerem müşkilini bī-pervā
Şordı Belķīs’a ol Resül-ı H̄udā
- 65 Didi iy şem‘-i dil çerāđ-ı vücūd
Merkez-i gerdiş-i mürüvvet u cūd

⁷⁰ zevcesin: zevcesi İ.

⁷¹ gön̄lümi: gön̄lini İ.

⁷² ıoğrusın: ıoğrısın İ.

- 66 Țođrusın di bugün zamān içre
Benden özge ‘aceb cihān içre
- 67 Bir kişiye dağı olup devlet
Eyledüñ mi mağabbet u rağbet
- 68 Didi Belķīs eyyāma manzūr
Çeřm-i bed-ťal‘atuñdan olsun dūr
- 69 Mülk ü māl u cüvānluđuñ var hūb
Tađt-ıla tāc u devletüñ mergūb
- 70 Pertev-i meh-teri cebīnūñde
Mihr-i peyđamberi nigīnūñde
- 71 Gelmedi ‘āleme nazīrūñ řāh
Āsumān-ı vücuda miřlüñ māh
- 72 Saña Mecnūn’iken cihān Leylī
Gayruña ğāfil ide mi meyli
- 73 Bu maķālāt-ı dil-keşi çün şand
Gūř idince el uzadup ferzend
- 74 Didi ana elüm řađīđ oldı
Sözlerüñ baña çün Mesīđ oldı
- 75 Görđi Belķīs anı olup dil-řād
Ĥāťırı oldı řayđudan āzād
- 76 Döndi lā-büd nigār-ı ferzāne
‘İzz ü nāz-ıla şeh Süleymān’a
- İ 65b
- 77 Didi iy pīř ü iy dīv ü perī
Āsumān-ı sa‘ādetüñ şameri

- 78 ‘Ulvīyesūñ n’ola bu süfli-y-içün
Sende bir nükte aç bu tıfıl-içün
- 79 Bir sözümle çü desti oldı şağ
Buldı göñlüm teselli-y-ile ferāğ
- 80 Sen dahı mülke başmasun yağı
Bir kelām eyle başsun ayağı
- 81 Bir su’ālüm var iy pesendīde
Hātıruñ olmaz-ısa rencīde
- 82 Şorarum vir cevābını toğru
Bulmasun yol sarāyuña uğru⁷³
- 83 Didi bu taht u tēc u devlet-ile⁷⁴
Bunca mülk u cünūd u şevket-ile
- 84 Hātıruñ meyl ider mi çīnesine
Āhıruñ hırmen ü hazīnesine
- 85 Şeh Süleymān didi eyā hūri
Başımuñ tēcı gözlerüm nūrı
- 86 Bunca devlet ki banā virdi Hudā
Mülk ü māl u nübüvet-ile livā
- 87 Bunlaruñla gine gözüm toymaz⁷⁵
Dāyimā ac u göñlüme uymaz
- 88 Bir müsāfir yitişe har-gāha
Gelse tavf-ı hiçāz-ı dergāha

⁷³ sarāyuña: sarāyına İ.

⁷⁴ taht u tēc: tēc u taht İ.

⁷⁵ Bunlaruñla: Bunlarınla İ.

- 89 Eyerüm destine nühüfte nigāh
Gözlerüm ne getüre tuhfe-i rāh
- 90 Bu maḳālātı gūş idüp ferzend
Didi baba çözüldi pādan bend
- 91 Tūruban yürüdi revān ol dem
Vālideynini eyledi hurrem
- 92 Çeşm-i cān-ı peyember ü Belḳīs
Geş-i rūşen be-gūrı-ı İblīs
- 93 Ḳavl-i Ḥaḳ şıdḳ-ıla cūvān-merdi
Dest ü pādan giderdi çün bendi
- İ 66a
- 94 Yigrek oldur ki biz daḫı idevüz
Menzilüñ toḡru yolına gidevüz
- 95 Sen daḫı toḡru di eyā büt-i Çīn
Tolusınuñ niçün ‘adāvet ü kīn
- 96 Tūtmış āyīne-i cemālūñ gerd
Mıhr-i germüñ neden düşüpdür serd
- 97 Tūtayın hecr-ile yiyüp cigeri
Ḳıluram devrden saña nazarı
- 98 Çünki sensin bu gerdişüñ mihri
Saña lāyık mıdur bu bed mihri
- 99 Gūş idüp bu şu’āli ol meh-rū
Virdi şāha cevābını toḡru

100 Didi şāha ne sāde bī-‘illet
Vardur azımızda bir haşlet⁷⁶

A 46a

101 Şevk-ıla kank[1] zen ki yüklü olur
Gelicek mevsim-i velādet olur

102 Ol sebebden gönül kıllup nefret
Eylemez merd-i şevhere rağbet

103 Ben ki cān dostum ne cānān dost
Postīn düze virmezüm post⁷⁷

104 Müdde‘āmı ben eyledüm işbāt
Tut dilerseñ beni dilerseñ şat

105 Sırrımı çünkim eyledüm i‘lān
‘Aybumı şehden itmedüm pinhān

106 Sen daḥı iy şeh-i Ferīdün-taht
Müşterī-ḫālī‘ u hümāyun-baht

107 Ne-y-içün bu cevāriye her gāh⁷⁸
Zulm idersin tecebbür u ikrāh

108 Kimin alup kimini şatarsın
Oḥ bigi her yañaya atarsın⁷⁹

109 Māh-ı gül-çihre kim çü lāle-i bāğ
Meclisüñde yine çü şem‘ ü çerāğ⁸⁰

⁷⁶ azımızda: aramızda İ.

⁷⁷ virmezüm post: virmezüm ben post A.

⁷⁸ Ne-y-içün: Ya niçün İ.

⁷⁹ Oḥ: Oḥ İ.

⁸⁰ Meclisüñde: Meclisinde İ.

- 110 ‘Ākıbet ŧem‘-veŧ kesüp baŧın
Cūy idersin revān gözi yaŧın
- İ 66b
- 111 Ĥüs-n-ile māh u sāl olan mesrūr
Āya varmaz katuñda olur ĥūr
- 112 Eyleyüp rikķat-ile rāy-ı ŧavāb
Virdi ŧeh de nigāra ŧāfi cevāb
- 113 Didi anuñçun eylerem ĩzā
Rūz u ŧeb zenlere ‘azāb u cezā
- 114 Kim bulardan müdām elem gördüm
ŧādi yirine ķarŧu ħam gördüm
- 115 Görmedüm bunlaruñ mülāyimini
Ĥıdmetümde muķĭm u ķāyimini⁸¹
- 116 Ol kenīzi ki idünem hem-ser
Eyleyem ‘ayn-ı ŧefķat-ıla nazār
- 117 O nedür ol zamānda бүrdelüğün
Kendünüñ vaŧf-ı zer ĥarīdelüğün
- 118 Zen ki merdi göre denā’et-ile
Nazār eyler aña ĥaķaret-ile
- 119 Zenler olur çü kāh bī-bünyād
ŧavurur her ķarafda anı bād⁸²
- 120 Zer göricek zenān olurlar zān
Meyl ider bir cūy-ıla çün mīzān

⁸¹ Ĥıdmetümde: Ĥıdmetinde İ.

⁸² ķarafda: yañaya İ.

- 121 Hem-çü engürdur zen-i bed-ḥ^vāh
Ḥām ser-sebz puḥte rūy-ı siyāh
- 122 Çün kedūdur zenūñ mişāli tamām
Ḥāmdur puḥte puḥtesidür ḥām
- 123 Görmişem çoğ egerçi zībā ben
Bulmuşam ḵamusın ḥod-ārā ben
- 124 İtmedi yarısı baña rağbet
Sende gördüm şerāyiḥ-i ḥıdmet
- 125 Gerçi senden de bulmadum behre
Virmezem ḥāḫıruñ velī dehre
- 126 Niçe bunuñ bigi sūḫan çü nebāt⁸³
Nükte-i cān-fezā çü Āb-ı ḥayāt
- 127 Söyledi şāh anı nigārīne
Yazdı naḫşını ḥāne-i Çīne
- İ 67a
- 128 Olmadı kār-ger velī biri
İrmedi menzile şehūñ tīri
- 129 Olmayup söz ü nālesi der-gīr
İtmedi gönli ḫaşına te'sīr
- 130 Teşne cānı şehūñ cevābını āb⁸⁴
Şabr ider kendü rūzgārı şitāb⁸⁵
- 131 Pīr-zāl añladı şehūñ ḥālin
Ḥaşradan ḫuydı içūñ aḥvālin

⁸³ sūḫan: soḫbet İ.

⁸⁴ cānı: kāni İ.

⁸⁵ rūzgārı: rūzgār İ.

- 132 Didi kār itdi cānına yāre
 ılayın derdine Őehüñ çāre
- 133 ‘Azm-i teshīr-i āfitāb ideyin
 al‘asını mehüñ harāb ideyin
- 134 Sihr-ile bulayın hiŐārına rāh
 K’āferīnler diye hayālūme Őāh
- 135 Pīre-zen sihre eyleyüp niyyet
 Söyledi Őāha ol zamān halvet
- 136 Didi Őāh ister ise kim bula kām
 Tevseni ger dilerse emrine rām
- 137 Şeh getürsün nazīri zībāyı
 Bir perī-Şekl ü māh-sīmāyı⁸⁶
- 138 Ol perī-y-ile Şeh zemīn ü zamān
 Eylesün aña arŐu arŐu ırān
- 139 Tevsen-i māh olur arūrī rām
 Öğrenür görüp anı zīn-i licām
- 140 Nitekim rāyeğān idüp tefhīm
 Kūrreye böyle ıldılar ta‘līm
- 141 Sūhan-ı pīri Őeh pesend itdi
 Pendini hāırında bend itdi
- 142 Őeh de lā-būd getürdi bir hūbı
 Ol büt-i Çīn miŐāli mergūbı

⁸⁶ Şekl ü: Şekl-i İ.

143 Resm ü āyīn-ile düzüp hoşdı
Māha karşı müdām anı kocdı

144 ‘Ādet-i köhne üzre buldı sebīl
Sürme-dān ‘aķīķe sīmīn mīl

İ 67b

145 Germ-ile şeh bulam diyü nermi
Kıldı şad-pāre perde-i şermi

146 Fāş idüp şeh cihāna destānı
Āşikār itdi cümle pinhānı

147 Başdı māhı bunı görüp hayret
Yaķdı cānını āteş-i ğayret

148 Düşdi dil-dāra derd-ile tasa
Döndi ‘irsī bu tasadan yasa

149 Sırrını līkin itmedi ifşā
Şabra dürişdi olmadı rüsvā

150 Şabr ider mi mizāc-ı ‘āşıkā sūd⁸⁷
‘Işķ-ıla şabr olur çün āteş ü ‘ūd

A 46b

151 İhtiyārī degüldi şabr-ıla hüş
Kasr-ıla eyler-idi ‘işret [ü] nüş

152 ‘Ādet üzre komazdı bendelügi
Şüretā gösterürdi handelügi

153 Bāṭını pür melālet-idi velī
Hande-i zāhirī-y-idi ‘ameli

⁸⁷ ider mi: iderdi İ.

- 154 Fikr iderdi ferāset-ile nigār
Bilmiş-idi velī ḥaḳīḳat-i kār
- 155 Siḥridür bu ‘acūze seḥḥāruñ⁸⁸
Megridür bu ḥayāl o mekkāruñ
- 156 Gerçi tuymuşdı bu işi dil-dār
Eylemezdi velī ğamın izhār
- 157 Şaḳlar-ıdı ğamını cānında
Söylemezdi kimesne yanında
- 158 Gösterüp kārına peşimānı
Aĝlar-ıdı ğamını pinhānı
- 159 Şabr-ıla geldi dem ki bir gice māh
Buldı şāh-ı cihāna ḥalvet-i rāh
- 160 Didi iy Ḥusrev-i ferişte-nihād
Dāver-i mülk ü dīn ü dāniş ü dād
- 161 Rūz-ı baḥtuñ ḥuceste-fāl olsun⁸⁹
Her şeyüñ leyle-i vişāl olsun
- İ 68a
- 162 Şāhsın rāst kūy u rāst nazar
Rāstlukdan dilerven itme güzār
- 163 Toĝrusın söyle iy şeh-i devrān
Bu kenīzüñle eyleyüp ‘aduvān
- 164 Şubḥ-gehden benümle nūş-ā-nūş
Şām olur sen mişāl sirke-fürüş

⁸⁸ Siḥridür: Siḥrdür A.

⁸⁹ Rūz-ı: Rūz u İ.

- 165 Ger zebānumsa muṭlaḳā sūduñ
Bī-güneh ḳatlüm-ise maḳşūduñ
- 166 Eyleyince bana bu resme cezā
Cānumı ḳalebümden eyle cüdā
- 167 Bāri bir dem öñürdüden öldür
Düşman u dostı baña güldür
- 168 Līk senden umar men iy şeh-i cūd⁹⁰
Kim diyessin baña nedür maḳşūd
- 169 Bu hünelerde reh-nümünüñ kim
Muḳtedī pīr-i zū-fününüñ kim
- 170 Senden olmuş degül bu kār saḳīm
Ṭoğrusın di kim eyledi ta‘līm
- 171 Gerçegin söyler-ise ger baña şāh⁹¹
La‘l ü gevher ḫişārına bula rāh⁹²
- 172 Bağlayup şāh-ıla nice peyvend
Virdi şāha ḡılāz-ıla sevgend
- 173 Çünki var-ıdı şıdḳı dīnine
Şāh inanup anuñ yemīnine
- 174 Ol dem açup ḫicāb-ı güftarı
Söyledi māha cümle esrārı
- 175 Didi çün gördi derdümi ol pīr
Böyle ḳıldı devāsına tedbīr

⁹⁰ umar men: umaram İ.

⁹¹ Gerçegin: Gerçegün İ.

⁹² La‘l ü gevher: La‘l-i gevher İ.

- 176 Düzdi bu şīve-y-ile sūret-i dām
K'eyleyesin Hümāyı şaydına rām
- 177 Yağdı âteş ki serdüñ eyleye germ
Āhen-i saht-ḥāṭıruñ kıla nerm⁹³
- 178 Germ olur çünki âteş-ile celīd
Nerm olur nār-ıla ḥadīd-i şedīd
- İ 68b
- 179 Tutmış-ıdı dilümde odı vaṭan
Pīre-zen olmuş-ıdı dūd-efgen
- 180 'Işq-ı cānān çü cānumı yağdı
Devr-i dūr-efgen ortadan çıqdı⁹⁴
- 181 Her kim ola ḥamelde mihri şād
Rūz-ı berde'l-'acūzı itmeye yād
- 182 Şāh-ı şīrīn-kelām u şeker-bār
Bunlaruñ bigi şad-sūḥan tekrār
- 183 Söyleyüp māha mūnis u dem-sāz
Dāstān-ı ġarīb ü ṭab'-nūvāz
- 184 Bu maḳālāta dil-ber olup germ
Ḥāṭırı şehriyāra oldı nerm⁹⁵
- 185 Rām olup ol ġazāl-ı tevsen-hūy
Şāha meyl etdi serv-i sūsen-būy⁹⁶

⁹³ nerm: germ İ.

⁹⁴ ortadan: orṭadan İ.

⁹⁵ oldı: olup İ.

⁹⁶ Bu beyit İ. nüshasında yok.

- 186 Bülbül-i şeh çeküp şahâne ‘alem
Gonce-i taht-gāha başdı kadem⁹⁷
- 187 Tūṭi-i şeh görüp şeker-h^vānı
Bī-meges kıldı şeker-efşānı
- 188 Māhisi düşdi āb-gīre şehüñ
Rāṭıbı cūy-ı kand u şīre şehüñ
- 189 Mīl-i sīm-ile ol dürri açdı
Kıfl-ı gencīne-i zeri açdı
- 190 Dürc-i lü‘lü‘-i Hüsrev-i ıqlīm⁹⁸
Deldi elmās-ıla çü dürr-i yetīm
- 191 Buldı şeh bir hişār pür-zernāb
Eylemiş zerd içini zerrīn āb
- 192 Kim virür kalbe şād-mānīler
Tūṭiye tavk-ı za‘ferānīler
- 193 Za‘ferān çihresi çü zerd oldı
Ol sebebden beyān feraḥ buldı
- 194 Virdi zerdi güneş cemāline tāb
Nūrı zerd oldı rüy-ı şem‘e niķāb⁹⁹
- 195 Zerde-i mihrdür çü māha ziyā
K’umusı anuñ-ıla buldı behā
- 196 Aşfer oldı bugün çü reng-i zeheb
Olsa tañ mı hemīşe ‘īşa sebeb

⁹⁷ Bu beyit İ. nüshasında yok.

⁹⁸ lü‘lü‘-i : lülü-yi şeklinde yazılmıştır, ancak bütün metinde lü‘lü‘-i şekli tercih edilmiştir.

⁹⁹ Nūrı: Rüyı İ.

197 Dāstānın meh eyleyince tamām
Şubḥa dek şāh anuñla sürdi kām

İ 69a

198 Meclisinde şehūñ çü şemse-i zer
Muṭribi kıldı bu sözi ezber

Ġazel-i Terāne-i Ter¹⁰⁰

Fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilātūn / fā'ilūn

199 Sikke-i şāhī-y-ile şāh-ı ma'ādindür riyeb
Rif'at-ı ḳadrine anuñ rüy-ı zerdendür sebep¹⁰¹

A 47a

200 Nūr-ı a'zamdan ḳılıpdur şem'-i ḥurşīd iḳtibās
Çün ruḥ-ı 'āşıḳ ziyāyı zerdini itme 'aceb

201 Derd-ile zerde boyanmışdur ruḥ-ı dil-dār çün
Za'ferān olsa 'aceb mi māye-i 'īş u ṭarab

202 Nār zerd-i duzaḥ-ıla düşmen-i dīn-i Ḥudā
Yanuben ḥākister olur Bū Cehil hem Bū Leheb

203 Savṭ-ı Yezdān'dur ḥaḳīḳat āteş-i sūzān zerd
Nār-ıla olur mü'eddeb 'āḳıbet her bī-edeb

204 Ḥasret-i dīdārla benzer şararup nār u rüz
Söz-ile mihr-i cemālūñ tābın eylerler ṭaleb

205 Sen de bu yolda Ḥayātī zār u zerdā ol çü şem'¹⁰²
Ger dilersen kim senūñle yār ola ol şehd-i leb

¹⁰⁰ Bu başlık A. nüshasında yok.

¹⁰¹ Rif'at-ı: Rif'at u İ.

¹⁰² çü: hem-çü iki nüshada da bu şekildedir vezin gereği değiştirilmiştir.

Rüz-ı Düşinedür Aḫzar¹⁰³

- 206 Çünki rüzı dü şenbih çekdi ‘alem¹⁰⁴
Günbed-i sebze başdı şāh ḳadem
- 207 Hızr-veş geydi tāk-ı sebz u libās
Geldi şāhuñ selāmına İlyās
- 208 Gördi bir sebze-i zümürrüd-vār
Şāh-ı Behrām içinde itdi ḳarār
- 209 Şāhı gördükde geldi bir dil-dār¹⁰⁵
Ḳāmeti serv-i sebz-pūş nigār
- 210 Şāh anuñ geldüğini hoş gördi
Ḳadem-i şāha geldi yüz sürdi
- 211 Şad niyāz-ıla ol hümāyün-fāl
Başladı şeh du‘āsına der-hāl
- 212 Didi şāhā hemīşe dil-şād ol
Bād-ı ḡamdan çü serv-i āzād ol
- İ 69b
- 213 Verd-i ruḡsār-ı rif‘atüñ ḡandān
Devletüñ şem‘i bir nefes tābān¹⁰⁶
- 214 Aḫterüñle sa‘ādet ola ḡarīf¹⁰⁷
Görmeye devletüñ bahārı ḡarīf¹⁰⁸

¹⁰³ Bu başlık A. nüshasında yok.

¹⁰⁴ rüzı: rüz İ.

¹⁰⁵ Şāhı: Şāh İ.

¹⁰⁶ bir: her İ.

¹⁰⁷ ḡarīf: redīf İ.

¹⁰⁸ bahārı: bahār İ.

- 215 Sebze-zār ola dāyimā bāguñ
Her demüñ tāze geçmeye çağüñ
- 216 Çün du‘āyı yitürdi gāyetine
İbtidā eyledi hikāyetine
- 217 Didi var-ıdı bir ferīd-i zamān
Bī-naẓīr ādemi ‘azīz-i cihān
- 218 ȶopmıř-ıdı diyār-ı Rūm içre
Engübīn-ıdı řanki mūm içre
- 219 Ne ki var ise ādemīde hūner
Ĥāřıl itmiřdi cūmlesin yek-ser
- 220 Faẓl u cūd u seĥā hūner-mendi
‘İffet ü ‘adl ü pāk peyvendi
- 221 Her ne kim var mekārim-i aĥlāk
Baĥşıř itmiřdi cūmlesin Ĥallāk
- 222 ‘Ālem içinde nīk-ıdı resmi
Beşr-i Perĥīzkār’ıdı ismi
- 223 Seyr iderdi meger kim ol zāhid
Rāh-ı ĥalīde nā-gehān ‘ābid
- 224 Yolu tuş oldu bir gül-endāma
Piçelenmiş giderdi ĥamāma
- 225 Çihresinden niķābını māhuñ
Açdı nā-geh nesīmi ol rāhuñ
- 226 Ebr içinden görindi çal‘at-ı māh
Ķıldı ol meh yüzine Beşr nigāh

227 Gördügi dem ruḥ-ı gül-endāmı
Gıtdi Beşr'ün qarār u ārāmı

228 Mey-i la'l-i nigār u nerkis-i mest
Tevbe-i şad-hezārı kıldı şikest

229 Ğamze-i şūḥı nūş idüp ıanını¹⁰⁹
Küfr-i zülfi yitürdi imānını¹¹⁰

İ 70a

230 Çeşmi mānendi eyleyüp ḥaste
Ṭurrası bigi kıldı āşüfte

231 Teb-i lerze düşirdi endāmını¹¹¹
Aldı şabr u qarār u ārāmını

232 Āteş-i ḥaddı ol dil-ārānuñ
Lāle-veş yakdı bağırını anuñ

233 Cāzū-yı çeşmi kıldı çünki firīb
Kalmadı pārsāda cāy-ı şikīb

234 Kıldı sözüyle ol zamān āhı
Yakdı göñüllerde ḥırmıen-i māhı¹¹²

235 Gūş idüp zāhidüñ figānını māh
Şaklayup gün yüzini tutdı rāh

236 Gıtdi ta'cīl-ile çü āb-ı revāñ
Āfitāb-ı 'ıyānı kıldı nihān¹¹³

¹⁰⁹ ıanını: ıanuñ İ.

¹¹⁰ imānını: imānuñ İ.

¹¹¹ endāmını: endāmuñ İ.

¹¹² Mısra'ın vezni bozuktur.

¹¹³ 'ıyānı: 'ıyān İ.

- 237 Gıtdi mäh-ı zamâne sür‘at-ıla
 aldı zāhid firā u asret-ile
- 238 Kendüyi sehv-ile düşürdi kile
 ālī‘inden ‘aceb mi ılsa kile
- 239 Derdine fikr idüp gine tīmār
 Baına dirdi ‘aqlını nā-ār
- 240 Didi bu derde abırdur āre
 Oñmaya merhem-ile bu yāra¹¹⁴
- 241 Yıgrek oldur düzüp sefer berkin
 Bu diyāruñ revān u ram terkin
- 242 Eyleyem cāna baqlayup mamil
 Hāk-i beytü’l-muaddesi menzil
- 243 Ola kim cān aleb-i bī-bāk
 Bu televvünden ola hālī ü pāk
- 244 Devirüp āsları taraqlını
 Gördi ol dem sefer yaraqlını
- 245 Ten ü tenhā urup yola girdi
 Menzil-i kudse ‘āıbet irdi
- 246 Görmesün diyü cānı āfet ü bīm
 Kendüyi ıldı Rabbine teslīm
- İ 70b
- 247 Bulmasun diyü mekri gūlüñ rāh
 udsī idindi kend’özine penāh

¹¹⁴ Öñmeye: Onmaya İ.

A 47b

- 248 İrdi beyt'ül-Muḳaddese ol pāk
 Āsitānında kıldı secde-i ḥāk
- 249 Var-ıdı bir kimesne hem-rāhı
 Ol seferde refīḳ u dil-ḥ^vāhı
- 250 Nükte-gīr idi līkin ol seḥḥār
 Söyler-idi ḥuşū sözi bisyār
- 251 Derūnı bī-ḥaber şanurdı şaf
 Her maḥalde ururdı lāf u gūzāf
- 252 Beşr iderdi hemīşe ḥāmūşı
 Gösterürdi aña ferāmūşı
- 253 Şordı Beşr'e didi nedür aduñ
 Telḥ ü şīrīn mi nicedür ṭaduñ
- 254 Didi adum Beşr'dür iy yoldaş
 Kılma rāzum sakın kimesneye fāş
- 255 Didi Beşr-ise saña nām u nişān
 Men Müleyḥā'yem āfitāb-ı cihān
- 256 Āsumān u zemīnde her ne ki var
 Sırr-ı mektūm u maḥzen-i esrār
- 257 Aşlına cümle vāḳıfım anuñ
 Tuymışam ḥikmetini eşyānuñ
- 258 Bilmişem fikrüm-ile cümle tamām
 Her ne kim var-ısa ḥelāl u ḥarām

259 Kūh u deryā vü deşt ü bîşe vü rūd
Her ne var-ısa zîr-i çarḥ-ı kebūd

260 Sebeb-i mūcidi ḳamu mefhūm
‘İlleti ḳamunuñ saña ma‘lūm¹¹⁵

261 Seyr-i eflāke olmadan bīnā
Oldum anuñ da aşlına dānā

262 Ḳanḳ[ı] şeh kim irişe aña zevāl
Ya şehen-şeh ki yüz ṭuta ikbāl

263 Añlaram mūcidini her sūdan
Olmadın niçe yıl öñürdüden

İ 71a

264 Tıb-ı Boḳraṭ u ḥikmet-i Loḳmān
Nabz-ı ḳārüre ‘illet-i Ebdān

265 Cümlesi zihnüme musaḥḥardur
Şāh-ı tab‘um ḳatında çākerdür

266 Siḥr-ile āteşe ger uram na‘l
Güher-bāy ḳılam çü gūne-i la‘l

267 Taş-ı iksirüm eyleye gevher
Ḥāk-i destüm ḳıla sebīke-i zer

268 Her ne var-ısa yirde vü gökde
Görünen cümle düşde vü ögde¹¹⁶

269 Ḳamusından bugün ḥaber-dārum
Bülbül-i şūḥ-ı bāğ-ı esrārum

¹¹⁵ saña: baña İ.

¹¹⁶ Görünen: Görünüñ İ.

- 270 Bār-ı ğamdan çü serv-i āzādum
Her hünerde ferīdüm üstādum
- 271 Derdini ğāfil añlayup şāfī
Urdı şāfī bunuñ bigi lāfi
- 272 Hem-rehi urdıġınca lāf-ı keşīr
Ĥayrete varır-ıdı Beşr-i faķīr
- 273 Lāf iderken refīķ-i bī-pervā
Oldı gökde ķara bulud peydā
- 274 Çün Müleyhā seĥāba kıldı nazar
Şordı ol ĥīn içinde Beşr'e ĥaber
- 275 Didi bu görünen siyeh çün ķīr
Ba'zısı ebrüñ aġ olur çün şīr
- 276 Ĥikmetini bunuñ beyān eyle
Her nihānı bugün 'ıyān eyle
- 277 Didi zāhid bu sırr-ı pinhāndur¹¹⁷
Kimse bilmez rumüz-ı Yezdān'dur
- 278 Didi bilmezsın aşlın iy nādān
İdeyin bāri müşkilüñ āsān¹¹⁸
- 279 Gerd-i ĥān ola muĥterik her gāh
Olısdur semāda ebr-i siyāh
- 280 Ebr kim şīr-i gūn ola zer-fām
Pürdür anuñ içi ruķubet ĥām

¹¹⁷ pinhāndur: nihāndur İ.

¹¹⁸ müşkilüñ: müşkilin İ.

İ 71b

- 281 Söyler-iken bu sözleri hurrem
Esdî nâ-geh nesîm-i müşgîn dem
- 282 Şordı Beşr'e didi nedür bu bād
Aşlın anuñ kim eyledi bünyād¹¹⁹
- 283 Didi emr-i Hudā'dur ol esrār
Vākıf olmaz bu hikmete aġyār
- 284 Didi Beşr'e refîk-i bî-pervā
Ol Müleyhā imām-ı sūfestā
- 285 Gūş it aşl-ıla hikmet āhvālin
Söyleme pîre-zenler aqvālin
- 286 Bāduñ aşlı hevādur añla yakîn
Kim anı depredür bihār-ı zemîn
- 287 Bu sühandan bulınca ba'zı ferāġ
Gözi tuş oldu gördi bir ulu taġ
- 288 Didi Beşr'e niçün bu küh-ı bülend
Çamusından yüceldi bî-mānend
- 289 Gūş idüp bu kelāmı Beşr-i kerīm
Didi bilmez bu sırrı ġayr-ı 'alīm
- 290 Küh-ıla emr-i Haġ kıılır peyvend
Kimini pest ider kimini bülend
- 291 Döndi Beşr-i faġîre ol bî-derd
Söyledi germ-ile maġāle-i serd

¹¹⁹ Aşlın: Aşluñ İ.

- 292 Didi dāyim sözüñde bī-ḥācet
Getürürsin ‘abeş yire ḥüccet
- 293 Aşlı budur kaçan k’ola sīr-āb¹²⁰
Getüre seyl-i sehm-nāki şehāb
- 294 Ḥāşıl olur anuñla kūh-ı bülend
Pest olur endek-ile iy dil-bend
- 295 Qahr idüp aña Beşr-i merdāne
Didi olma çü merd-i divāne
- 296 Cehl-ile virme yañlış iḥbārı
Söyleme cāhilāne güftārı
- 297 Ki şaқın cāy-ı bī-rehe gitme
Ḥikmet-i Kirdigār’a daḥl itme
- A 48a, İ 72a
- 298 Ben ki senden ‘ilimde iğnāyum
Her hünerde ferīd ü dānāyum
- 299 Līkūn emr-i қaderde nādānum
Qādirūñ қudretinde ḥayrānum
- 300 Sehv-ile fikr-i ictihād itme
Qalaṭ-ı gūla i‘timād itme
- 301 Yigrek oldur bu serv-i ‘ālī şāḥ
İrmeye aña pence-i küstāḥ
- 302 Bu ‘azīmet ki қıldı Beşr ezber
İtmedi diyü bu’l-fuzūla eşer

¹²⁰ k’ola: ki ola A. İ.

- 303 Gerçi çoğ itdiler hılāf u vifāk
Olmadı ara yirlerinde firāk
- 304 İderek birbiriyle şulḥ u şavaş
Düşdiler bir yola iki yoldaş
- 305 Gittiler niçe gün beyābānda
Cāy-ı huşk u maḳām-ı virānda
- 306 Ac u teşne ‘azāb-ı bī-h^vābı
Çekdiler ḳahr-ı cū‘ u bī-ābı
- 307 İrdiler bir dıraḫt-ı a‘lāya
Sāye-i serv-i sūdde-bālāya
- 308 Sebze altında hem-çü sebz-i ḫarīr
Nazarından gönül neşāt-pezīr
- 309 Bir maḳām-ı müşerref ü meymūn
Gördiler anda bir ḫum-ı medfūn
- 310 Ağzı açuḳ derūnı pür-ḫarekāt
Mā-i şāfī ṭolu çü Āb-ı ḫayāt
- 311 Ol Müleyḫā ferīd-i ‘ālemiyān
Gördi bir ḫum ṭolu güşāde dehān
- 312 Didi Beşr’e niçündür eyle beyān
Ḫāk içinde bu ḫum ḳılındı nihān
- 313 Kim getürdi ‘aceb bu ravzaya āb
Neden açıldı bu maḳāma bu bāb
- 314 Eyleyüp Beşr-i ḫaste rāy-ı şavāb
Virdi ol dem ‘alīle şāfī cevāb

İ 72b

- 315 Didi bu ĥum olunmasa medfūn
Eyler-idi ŧikest anı her dūn
- 316 İrmesūn diyū añna kesr-i ziyān¹²¹
Çıldılar ĥāk içinde anı nihān
- 317 Süĥan-ı Beşr'i gūş idüp evbāş
Didi Beşr'e 'abessin iy yoldaş
- 318 Sözlərūndür ġalať özūñ meshūr
Rūz-ı enver řatuñda çün deycūr¹²²
- 319 Didi bu ŧīve ehl-i ŧayduñdur
Ya'nī bu dāne dām u řayduñdur
- 320 Çün degüldür bu cāy ābādān
Düzerler bu maķāmı ziyā-dān
- 321 Tā kim āb içmege gele ĥar-ı gūr¹²³
Bu kemīnden ŧikār ide ŧeh gūr
- 322 İncinüp bu kelāma Beşr-i faķīr
Didi şılma bize 'ıtāb-ı keşīr
- 323 İy Müleyĥā sözüñ dırāz itme
Yol uzar sen uzaķ yola gitme
- 324 Her kişi söyler i'tikādınca
Müctehid şavli ictihādınca

¹²¹ kesr-i: kesr ü İ.

¹²² řatuñda: şatında İ.

¹²³ kim: ki İ.

- 325 Rāst-gūy ol şaķın yalan olma
Kimse haķķında bed-gümān olma
- 326 Bed-gümān āhırı ĥarāb olısar
Menzili ‘āķıbet tūrāb olısar
- 327 Bir zamān gerçi-kim erişdiler
Āhırında velī barışdılar
- 328 Oturup birbiriyle nān yidiler
Rāz-ı maĥfılerin ‘ıyān didiler
- 329 ‘Āķıbet ol refıķ-i bed-girdār
Beşr’e didi ki bir zamān öte var
- 330 Bu ĥuma girüben tenüm yuyayın
Beden-i çirküm üzre şu kıoyayın
- 331 Didi Beşr itme kār-ı bī-hüde
Kılma çirküñle ābı ālūde¹²⁴
- İ 73a
- 332 Bir maĥaldür memerr-i ĥalk keşir
Teşne-lebdür gelen řaĥir ü kebır
- 333 Olmasunlar bu şiveden řakī
İçmesünler bu āb-ı nā-pāki
- 334 Eyleyüp Beşr’ile kıahır ver-hem
Ol şuya girdi şoyunup ol dem
- 335 Ĥum degül çah-ı mış çü baĥr-ı ‘amīķ
Düşdügi birle ol mış anda ĥarıķ

¹²⁴ ābı: āb-ı İ.

- 336 Beşr oturup yerinde diñlendi
Gördi şuda refîkı eglendi
- 337 İsteyü geldi görđi boğulmuş
Çeşme-i ‘ömr ü cânı şoğulmuş
- 338 Şu içinden çıkardı ölüsini
‘Ömrinüñ dökdi hâke tolusunu
- 339 Cehl-ile kıldı bûdını nâ-bûd
İtmedi rây u dânişi aña sûd
- 340 Beşr aña çoğ alındı qarandı
Dört yaña bağıdı yoldaş arandı
- 341 Bulmadı kendüye kimesne refîk
Kıldı âhır zârürî ‘azm-i tarîk
- 342 Şoydı lâ-büdd Beşr Müleyhâ’yı
Şanasın reh-zenân-ı yağmâyı
- 343 Arkasından çıkardı câmesini
Aldı tâcı-y-ıla ‘imâmesini
- 344 Cümle rahtın aradı reybinden
Kîse buldı çıkardı ceybinden
- 345 Kîsenüñ mührin açdı nîk-endîş
Biñ zeri Mışrî buldı bî-kem ü bîş
- 346 Sikkesi köhne veznesi eفزün¹²⁵
Kıymeti seng-ile olur mevzün

¹²⁵ eفزün: eفسün İ.

- 347 Bağlayup cümle rahtı berkitdi
Mürdeyi hāk içinde defn itdi
- A 48b
- 348 Yil bigi tırdı ‘azm-i rāh itdi
Āh-ıla yiryüzün siyāh itdi
- İ 73b
- 349 Söyleşüp kendü-y-ile Beşr-i emīn
Dirdi lāyık degüldür ölüye kīn
- 350 Erlük oldur bunuñ kamu varın
Her ne olursa şıķlet ü bārın
- 351 Çeküben yüz şu-y-ıla biñ gam u bīm
Eyleyem cümle ehline teslīm
- 352 Gitdi bu fikri bağlayup diline
İrdi āhır refīķi menziline
- 353 Niçe gün ol diyārı devr itdi
Şehre girdi kumāşı şūr itdi
- 354 Mürdenüñ çünkim ehlin isterdi
Her kişiye o rahtı gösterdi
- 355 Bildi bir şahş anuñ ‘imāmesini
Didi Beşr’e görünce cāmesini
- 356 Şay fülān yirdeki çoğ evleri
Heftümīn hānedür anuñ varı
- 357 Tīz irişdür özüñi hānesine
Rahtını irgür aşıyānesine
- 358 Beşr işidüp anı revān oldı
Esb-i tāzī bigi devān oldı

- 359 İrişüp cehd-ile ol ārāya
Vardı kâşāne-i Müleyhā'ya
- 360 Çünkü kaşruñ nişānını gördi
Kapusu halkasına dest urdı
- 361 Güş idince kapunuñ āvāzın
Şandı hātūn ins ü dem-sāzın
- 362 Turdı nāz-ıla kapuya geldi
Şehriyārına kapuya geldi
- 363 Kapuyu açdı çün nigāh itdi
Beşr'i gördi gine dönüp gitdi¹²⁶
- 364 Beşr dağı o dil-beri gördi
Lebleri verd ü şekeri gördi
- 365 Didi Beşr'e gel evvel aduñ di
Niye geldüñ nedür murāduñ di
- İ 74a
- 366 Didi Beşr-i faķīrdür ismüm
'Ālem içinde bellüdür resmüm
- 367 Hāliyā cāy-ı dūrdan gelürem
Şevherüñden dağı haber bilürem¹²⁷
- 368 Güş idüp bu kelāmı ol hātūn
Oldı Leylī mişālken Mecnūn
- 369 Beşr'i ol dem kığırdı hānesine
Göñlüni virdi dām u dānesine

¹²⁶ gördi: görüp İ.

¹²⁷ Şevherüñden: Şevherinden İ.

- 370 Beşr öñine getürdi h^vân-ı keşîr
Döşedi altına bisât-ı harîr
- 371 Derdini Beşr'e şerh idüp dil-dâr
Şordı zevcinden ol zamân aḥbâr
- 372 Beşr-i zâhid de kışşayı biri bir
Ser-be-ser mâha eyledi taḳrîr
- 373 Ser-güzeşti ḳamu beyân itdi
Her nihânı mehe 'ıyân itdi
- 374 Mâh işidüp anı fiğân itdi
Çeşme-i çeşmini revân itdi
- 375 Beşr-i bî-çâre fetḥ idüp bâbı
Her ne var-ısa naḳd u esbâbı
- 376 Aşlı-y-ıla ḳamu ḳılup tefhîm
Cümlesin mâha eyledi teslîm¹²⁸
- 377 Görđi Beşr'üñ nigâr emânetini
Şıdḳını 'adlini diyânetini
- 378 Cân u dilden anı ḳabûl itdi
Kendüyi ḥıdmetine ḳul itdi
- 379 Gösterüp Beşr'e rûy-ı tezyînler
Eyledi âferîn ü taḥsînler
- 380 Beşr añup leccini Müleyḥâ'nuñ
Mâha 'arz itdi cehlini anuñ

¹²⁸ eyledi: eyleyüp İ.

- 381 Meh dahı yād idüp siteplerini
Söyledi çekdügi elemlerini
- 382 Hışt-ı nefsinı denā'etini¹²⁹
Cinnet ü cehl-ile şenā'atini¹³⁰
- İ 74b
- 383 Eyler-iken şenāyi' -i zikrin
Çok kııurdu hulāşanuñ şüktrin
- 384 Dirdi āhır ğarībi şād idelüm¹³¹
Mürdeyi eylük-ile yād idelüm
- 385 Nīk ü bed dünya zevkını sürdi
Vardı anda cezāsını ğördi
- 386 Biz dahı ol maķāma varısaruz
Kıismet-i Hāķ ne-y-ise ğörıserüz
- 387 Ol yirin buldı andan ayrılmaz¹³²
Mürdeler bu ğöz-ile ğörölmez
- 388 Yığrek oldur ki hālümüz ğörevüz
Arķamuzdan bu yükümüz erevüz
- 389 Mürdelerden bu ğün rücū' idevüz
Dirlük esbābına şürū' idevüz
- 390 'Āķıbet şermi ķodı ol dil-dār
Söyledi Beşr'e hālını tekrār

¹²⁹ Hışt-ı: Hışt u İ.

¹³⁰ şenā'atini: ğabāsetini İ.

¹³¹ Dirdi: Didi İ.

¹³² andan ayrılmaz: aña irilmez A.

- 391 Didi gördüm senüñ emānetüñi
Germ-i nefesüñi diyānetüñi
- 392 Ben seni dilden ihtiyār itdüm
Kendümi sen şehe şikār itdüm
- 393 Sen dahı hātırım kı lup mer‘i
Bañā ‘aḳd-i nikāh kı l şer‘i
- 394 Sīm ü zer çok cevāhirüm vāfir
Her ne maḳşūd olursa hep hāzır
- 395 Ḳaşr-ıla bāğ u mülk ü mālüm var¹³³
Nażar it gün bigi cemālüm var¹³⁴
- 396 Böyle didi niḳābı ḳaldurdı
Gün yüzinden hicābı ḳaldurdı¹³⁵
- 397 Nażar idince Beşr-i bī-çāre
Ḳayrete vardı ḳaldı āvāre
- A 49a
- 398 Gördi ol gördügi pür-āfet-imiş
Rüz-ı evvel ḳopan ḳıyāmet-imiş
- 399 Na‘ra urup yıḳıldı ol bī-hüş
Ḳıldı şaḫbā mişāli cüş u ḥurüş¹³⁶
- İ 75a
- 400 Gördi bu ḫāli ol nigār-ı vedūd¹³⁷
‘Ūd u micmer getürdi eyledi dūd

¹³³ mülk ü: mülk-i İ.

¹³⁴ gün: nūr İ.

¹³⁵ hicābı: hicāb İ.

¹³⁶ mişāli cüş u ḥurüş: mişāl-i cüş-ı ḥurüş İ.

¹³⁷ vedūd: vücūd İ.

- 401 Çünki dar varur-ıdı meh-pāre
Kendüye geldi Beşr-i bî-çāre
- 402 Dil-rübādan ziyāde şerm itdi
Māziyi añdı hāli germ itdi
- 403 Didi māhı yol üzre gördüğünü
Nazarından ne hāle irdüğünü¹³⁸
- 404 Ol hevā-y-ıla Kuds'e gitdüğünü
Cānına çok cefālar itdüğünü
- 405 Sergüzeştin kamu beyān itdi¹³⁹
Rāzını ser-be-ser 'ıyān itdi
- 406 Māh işidüp bu hāli zevk itdi
Sūzişinden ziyāde şevk itdi
- 407 Çünki māzī gamını fikr itdi
Beşr-i bî-çāre hāle şükr itdi
- 408 Didi gerçi bu cāna cebr itdim¹⁴⁰
Şiddet-i rüzgāra şabr itdüm
- 409 Cevr-i gerdişden itmedüm şekvā
Şabr-ıla güreden yidüm helvā
- 410 İtmedüm çün harāma rağbet meyli
Buldum āhır helāle kırbet ü neyli¹⁴¹

¹³⁸ irdüğünü: girdigini İ.

¹³⁹ Sergüzeştin: Sergüdeştin A.

¹⁴⁰ cebr: cevr İ.

¹⁴¹ Beytin vezni bozuktur; kırbet ü: kırbet-i İ.

411 İtmedüm kimse haqqına çü t̄ama‘
قا ولى من هو يتها و جمع¹⁴²

412 Bu sūhandan nigār-ı gül-çihre
Buldı ‘İş-i zamāneden behre

413 Qalb ü cānı sevindi şād oldı
Beşr’e mihri daḥı ziyād oldı

414 Çün gönüller bir oldı iş bitdi
Ayrılık da kemāline yitdi

415 Beşr-i zāhid de eyledi der-ḥ^vāst
‘Aqd olundı nikāḥ-ı şer‘ī rāst

416 Birbirine kavuşdı ḥasretler
Geldi fūrkat yirine vuşlatlar

İ 75b

417 Rāzık’a şükr-i ni‘met eylediler¹⁴³
Ḥālık’a ḥamd u minnet eylediler

418 Beşr-i zāhid irişdi maṭlūba
Dil-ber-i gül-‘izār ü maḥbūba

419 Oldı Beşr behiştinüñ nūri¹⁴⁴
Ḥulle-i sebz geydi çün ḥūrı¹⁴⁵

420 Sebz-pūş oldı serv-i āzāde¹⁴⁶
Virmedi berg ü şāḥını bāda

¹⁴² Benim mukavelem ol bir şey ki nihayet buldu ve toplandı.

¹⁴³ şükr-i: şükr ü İ.

¹⁴⁴ behiştinüñ: behiştüñüñ İ.

¹⁴⁵ Ḥulle-i: Cāme-i İ.

¹⁴⁶ Sebz-pūş: Sebze-pūş İ.

- 421 Sebz-pūş melek çü buldı felāh
Hırķa-i sebze düşdi ehl-i şalāh
- 422 Sebz-ile nūr-ı çeşm olur çü mezīd
Sebzeden ‘ārif-iseñ olma ba‘īd
- 423 Kışşayı eyleyince māh tamām
Āferīn didi ol mehe Behrām
- 424 Günbed-i sebz içinde tā-be-şabāh
İtdi Behrām anuñla ‘işret-i rāh
- 425 Meclisinde şehūñ muğannī māh
Yād iderdi bu maṭla‘ı her gāh

Gazel-i Terāne-i Ter ¹⁴⁷

Mef‘ülü / mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ülün

- 426 Çün mezra‘a-ı sebz-i felek oldı muṭarrā
Şun kāse-i zerrīn ile sākī mey-i ḥamrā
- 427 Zeyn oldı ḳanād-ı yelle bu ṭāk-ı zeberced
Ṭonandı Hızır kisvet-ile ḳubbe-i ḥaḍrā
- 428 Dībā-yı sebiz geydüg-içün ‘ar‘ar-ı āzād
Gül-zār-ı cihān içre olupdur ḳaddi bālā ¹⁴⁸
- 429 Sebziyle ḳılurlar çü ‘alāmet-i ‘adīli
Tā rüz-ı ḳıyām anun-içün oldılar a‘lā ¹⁴⁹

¹⁴⁷ Bu başlık A. nüshasında yok.

¹⁴⁸ ḳaddi: ḳadd-i İ.

¹⁴⁹ Bu beyit İ. nüshasında yok.

- 430 Hızır haţuña kıldıg-ıçun meyl ü teşebbüh
Mergüb-ı cihān old[ı] bugün hüsle bīnā¹⁵⁰
- 431 Şāh oldı çemen mülkine çekdi ‘alem-i sebz
Feth eyledi cān kişverini serv-i dil-ārā¹⁵¹
- 432 Medh eyler anuñçun bu Hayātī haţ-ı sebzūñ
Kim yazdı yed-i kudret-ile ol haţ-ı Mevlā¹⁵²
- 433 Günler içre megerse şenbih gün
Geydi şeh cāmesini sürhī-gün¹⁵³
- İ 76a
- 434 Şubh-gehden turup şeh-i devrān¹⁵⁴
Günbed-i sürha togru oldı revān¹⁵⁵
- 435 Duhter-i şāh kişver-i Şıqlāb
Reng-ile āteşīn u luţf-ıla āb
- 436 Hıdmet-i şehriyāra bağladı dest
Hüb olur māh-ı āfitāb perest
- 437 Şehriyāra du‘ā kı lup dil-dār
Dür-feşān oldı la‘l-i gevher-bār
- 438 Didi çarh-ı āsitān dergāhuñ
Mihr-i hāver çerāg-ı har-gāhuñ
- 439 Gerdün-ile cihān gözi pür-nūr
Dīde-i hased-i cemālūñ kūr

¹⁵⁰ Bu beyit İ. nüshasında yok.

¹⁵¹ eyledi: itdi İ.

¹⁵² haţ-ı: haţı A.

¹⁵³ sürhī: sürh-ı İ.

¹⁵⁴ Şubh-gehden: Şubh-gehde İ.

¹⁵⁵ togru: togruy İ.

440 Çün du‘ā kıldı şāha ol duhter
Dökdi şīrīn dehānı şehd ü şeker

441 Ol ruḥı sīb sürḥı şehd-āmīz
Söyledi kışşa-ı neşāṭ-engīz

442 Didi var-ıdı bir muzaffer-fer
Kışver-i Rūs’a şāh-ıdı yekser

443 Emrine rām-ıdı vilāyet-i Rūs
Var-ıdı bir maḳāmı hem-çü ‘arūs

444 Şehr-i ḥüb-ıdı ḳamu pāk-i sirişt
Bir kıızı var-ıdı çü ḥūr-ı behişt

A 49b

445 Dil-firīb-ıdı çeşm-i cādū bend
Ser-firāz-ıdı hem-çü serv-i bülend

446 Māhdan dil-keş-ıdı ruḥsārı
Cān-sitān-ıdı çeşm-i ḥūn-ḥvārı

447 Rūsi-y-ıdı eger-çi ol meh-veş
Rūm u Çīn’i yaḳardı çün āteş

448 Bende-i la‘l-ıdı ‘aḳīḳ-i Yemen
Dişleri çāker-ıdı dürr-i ‘Aden

449 Hindū-yı zülfı-y-ıdı müşk ü Ḥıṭā
Rū-siyāh-ıdı ‘anber-i sārā

450 Āfitāb-ıdı burc-ı devletde
Māh irişmezdi aña rif‘atde

İ 76b

451 Kılmış-ıdı cihānı müştāḳı
Tutmuş-ıdı şadāsı āfāḳı

- 452 Oldı ‘ālemde bu şadā meşhūr
Kim yire indi ravzadan bir hūr¹⁵⁶
- 453 Ay-ıla gün toğurdı bir duhter
Zühre-i dāye virdi şīr ü şeker
- 454 Her tarafından olundı rağbetler
İstedi anı kân-ı devletler
- 455 Virmedi kimseye rızā hergiz
Kıldı ehl-i taleb şehi ‘āciz
- 456 Lā-cerem kıldı şehde fikr-i necāt
Buldı bir yer kim ola cāy-ı şebāt
- 457 Ol nevāhīde var-ıdı bir kūh
Kulle şa‘b-ıdı ‘azīm-i enbūh¹⁵⁷
- 458 Pür ‘aceb levh-ıdı çü çarh-ı bülend¹⁵⁸
Kimseden irmez-ıdı ana gezend
- 459 Kıla sende o kūh-ı ‘ulyānuñ
Sağf-ı merfū‘ u sidre-āsānuñ
- 460 Yapdı bir kal‘a āhenīn bünyād
Tā kadem başmaya aña hor yād
- 461 Dürr-i nā-süfte haqqı-y-ıçun şāh
Ol hişār içre düzdi menzil-gāh¹⁵⁹

¹⁵⁶ ravzadan: cünenden İ.

¹⁵⁷ Kulle : Kullesi A.

¹⁵⁸ levhıdı: kühıdı İ.

¹⁵⁹ düzdi: durdı İ.

- 462 Çün tamām oldı ol sarāy-ı ھیşār
Genc-i gevher içinde itdi qarār
- 463 Cāy-ı māhuñ çün üstüvār oldı
Nāmda bānū-yı ھیşār oldı
- 464 Her ne var-ısa baħr-ıla berde
Cümle lā-büddi ħuşk-ıla terde
- 465 Her murādını buldurup vāfir
Anda kıldurdu ħamusın ħāzır
- 466 Zīrek ü ħurde-bīn-idi ol māh
Her ‘ilimden ħabīr-idi āgāh
- 467 Reml ü teşhīr ü hey’et ü tencīm
Eylemişlerdi ol mehe ta‘līm
- İ 77a
- 468 Ol ھیşāruñ yolında Bābil-vār
Düzdi ‘ilmi-y-ile dil-ber seħħār
- 469 Bir tılısm-ı ‘acīb çün mu‘ciz
Kıldı anuñla ‘ālemi ‘āciz
- 470 Seng ü āhenden eyleyüp tertīb
Düzmiş-idi anı tılısm-ı ħarīb
- 471 Ellerinde ħamu kemān-ıla tīr
Pür-yarağ-ıdı hançer ü şemşīr
- 472 Sehv-ile uğrayan kişi rāha
Yañulup tüş olan güzer-gāha
- 473 İrişürdi aña ħazā-yı Ĥudā
Ķālebinden serin kılurdu cüdā

- 474 Kimi tutmuşdı tığ-ıla deşne
Aña uğrardı kanına teşne
- 475 Bir kişi komış-ıdı hâcib-i rāh
Ol maḥalde raḳīb-ıdı her-gāh
- 476 Men' ıderdi tılsıma uğrayanı
Mahv-ıla ol maḳāma tüş olanı¹⁶⁰
- 477 Ol tılsıma raḳīb olup hâciz¹⁶¹
Uğramazdı yöresine hergiz
- 478 Bilmiş-ıdı çü her ḫaṭar yirini
Gözler-ıdı ḳamu ḫazer yirini
- 479 Bir kişi ger gıdeydi müddet-i māh
Bulmaz-ıdı dür-i ḫiṣārına rāh
- 480 Ol perī-peyker-i ḫiṣār-niṣīn
Düzmiş-ıdı nigār ḫāne-i Çīn
- 481 Ḥoş-nüvīs-ıdı kāmıl ü naḳḳāş
Dirdi naḳşın gören kişi şābāş¹⁶²
- 482 Şöyle naḳş eyler-ıdı āb üzre
Kim yazardı şuver ḫabāb üzre
- 483 Yazsa şekl-i behişt-i Rızvān'ı
Māni-i Çīn olurdu ḫayrānı
- 484 Ḥāme yundı kim eyleyüp taḫrīr
İde kendü cemālini tasvīr

¹⁶⁰ Mahvıla: sehville İ.

¹⁶¹ tılsıma: maḳāma İ.

¹⁶² naḳşın: naḳşuñ İ.

İ 77b

- 485 Şüretin yazdı bir perend üzre
Hem süvār itdi bir semend üzre
- 486 Yazdı ol şüret üzre bir haṭ-ı hūb
Saṭr-ı zībā müvecceh ü mergūb
- 487 Didi her kim ola hevā-dārum
Bile bu ḳal‘adur benüm dārum
- 488 Kim dilerse gelüp çü pervāne
Ruḫlarum şem‘-i tābına yana
- 489 Ol gerek kim ḳadem başa çün merd
Gelmeye bu cüvānına nā-merd
- 490 Başını ṭop idüp bu meydānda
Cān sebīl ide kūy-i cānānda
- 491 Çār şart itmişem bu devrānda
Çalmışam bu nifri her anda
- 492 Her kim iltürse şartımı yirine
Ala meydanı iltmeyen yirine
- 493 Ben Hümā’yı şikār ide ol merd
Görmeye daḫı bīm ü zaḫmet ü derd
- 494 Şart-ı evvel gerek nikū-nāmı
Olmaya dūn u süfle vü ‘āmı

A 50a

- 495 Şart-ı şāni bu ki olup hoş-rāy¹⁶³
Feth ide bu tılısmı ‘uḳde-güşāy

¹⁶³ bu: budur A.

- 496 Şarḫ-ı şālīş budur kim ol üstād
Çün bula bu ıılısma rāh-ı güşād
- 497 Bile bu ḳal‘a ḳapusı neredür¹⁶⁴
Göre dervāze yapusı neredür¹⁶⁵
- 498 Hem gire şehre bāb-ı ‘āmından¹⁶⁶
İnmeye bu sarāya māhından¹⁶⁷
- 499 Şarḫ-ı rābi‘ budur ki ben ṭuram¹⁶⁸
Ol dem atam sarāyına varam
- 500 Ol sarāya gele o merd-i żarīf
Ṭālib-i vaşl-ı māh-tāb-ı şerīf
- 501 Şoram andan mesāyil-i müşkil¹⁶⁹
K’işidenler ḳamu ola ḳāyil
- İ 78a
- 502 Ger cevābum virürse ol ‘āḳil
Şöyle k’anı ḳabul ide kāmil
- 503 Ben de anı ḳabul idem dilden
Ḳurtaram anı bend-i müşkilden
- 504 ‘Aḳd u kābīn-ile ḫelālüm ola
Manzarı rüz u şeb cemālüm ola¹⁷⁰

¹⁶⁴ neredür: nere İ

¹⁶⁵ neredür: nere İ

¹⁶⁶ şehre şehri: A.

¹⁶⁷ māhından: bāmından İ.

¹⁶⁸ budur ki: budur A.

¹⁶⁹ andan: anda İ.

¹⁷⁰ rüz u: rüz-ı

- 505 Her ki da‘vî-y-ile gele görine
Çār şartı getürmeye yirine
- 506 Koya mār-ı siyāhı koyunına¹⁷¹
Kendü qanı günāhı boyunına
- 507 Şart-ıla kişi devlete yetişe
Kîmyā-yı sa‘ādete yetişe
- 508 Çünkü taşvîr irişdi gāyetine
Vardı māhuñ sözi nihāyetine
- 509 Virdi ol naqşı bir gulāmına māh
Kıldı tehdîd-ile anı āgāh
- 510 Didi bu naqşı tiz tüt irişdür
Kal‘anuñ bābı üzre yapışdur
- 511 Tā göre her kişi bu taşvîri
Rūmî vü Pārisî vü Keşmîrî
- 512 Her kim eylerse bu ‘arūsa heves
Getürürse yirine şartımı bes
- 513 Ola mîr-i hişār u mālîk-i genc
İre iksîr-i devlete mey-i renc¹⁷²
- 514 Şart işinde kılan kişi ‘āciz
Görmeye rûy-ı devleti hergiz¹⁷³
- 515 Ol perendi alup gulām-ı emîn
Kal‘anuñ qapusına irdi hemîn

¹⁷¹ mār-ı: mārı İ.

¹⁷² Bu beyit İ. nüshasında yok.

¹⁷³ Bu beyit İ. nüshasında yok.

- 516 Üstüvār itdi kapu üzre anı
Tā ki seyrān ide faķır ü ğanī
- 517 Göre her kişi peyker-i māhı
Ola ‘āşıķlaruñ nażar-gāhı
- 518 Gele meydāna t̄alib olan merd
Görmeye gerd-i rāhını nā-merd
- 519 Bu şadā t̄utdı Çīn ü Bulġār’ı
İrdi rūy-ı zemīne aķbārı
- 520 Her t̄arafdan niçe dilīr ü cüvān
Virdiler cehl-ile gelüp ser ü cān
- İ 78b
- 521 Bu hisāb üzre çok zamān geçdi
Çeşm-i hūn-h̄vārı niçe ka[n] içdi
- 522 Ol zamāñ içre var-ıdı bir merd
Pādişāh oġlı-y-ıdı ol bī-derd
- 523 Zūr-mend-idi nev-cüvān ü dilīr
Darb-ı şemşīrinüñ esir-idi şīr¹⁷⁴
- 524 Eyleyüp h̄atırı hevā-yı şikār
Bir gün ol şāh-zāde oldı süvār
- 525 Seyr iderken gelüp ol araya
H̄atırı meyl idüp temāşāya
- 526 Gördi bāb üzre peykeri nā-gāh
Oldı dünyā gözine teng-i siyāh

¹⁷⁴ Darb-ı: Darb u İ., esiridi: esīri İ.

- 527 Okıyup haıttı bildi mefhūmın
Añladı naıısuñ aıı u ma‘lūmın¹⁷⁵
- 528 Eyledi kātibine şad-taıışın
Naııına kıldı āferīni řarīn¹⁷⁶
- 529 Deñeyüp çevre yanın itdi direng¹⁷⁷
Gördi serler yatur çü rīze-i seng
- 530 Çünki şayd oldı peykere şeh-zād
İtmedi terk cānı hergiz yād
- 531 Düşdi dāmına ol dil-ārāmuñ
Añmadı lu‘betini eyyāmuñ
- 532 Derdini līkin eyledi ihfā
Kimseye rāzın itmedi ifřā¹⁷⁸
- 533 Niçe gün bu hevā-y-ıla geçdi
‘Ākıbet ğussa cānına geçdi
- 534 Aldı řūret řarār u ārānın
İstedi mu‘īni dil-ārānın
- 535 Gerçi ‘ıřı itmiř-idi řabrını dūr
‘Aııla uydı velīkin oldu řabūr
- 536 Didi ‘ışı işi olmaya eshel
Kimsene itmeye bu ‘uııdeyi ğall

¹⁷⁵ aıı u: aıı-ı İ.

¹⁷⁶ āferīni: āferīn İ.

¹⁷⁷ yanın: yanuñ İ.

¹⁷⁸ rāzın: rāzuñ İ.

- 537 Bu maḥalde gerek ferāset u rāy
Fikr olur dāniş-ile ‘uḳde-güşāy
- İ79a
- 538 Hem gerekdür başıret ü tedbīr
Ger düşerse muvāfiḳ-ı taḳdīr
- 539 Fikrini ḳalbi-y-ile ṭanışdı
Şanasın kendü-y-ile şataşdı
- 540 Bilmedi līkin anda nidāsını
Ne ḳarār egledi ne gidesini
- 541 Kend’özine virirdi gāhī pend
Dirdi urma elüñle pāyuña bend
- 542 Kırdigār emrine hılāf itme
Tehlūke yirine özüñ atma
- 543 ‘Āḳıla ḥācet olmaya fikret
Bu yatan küşteler yeter ‘ibret
- 544 Kāh olurdu hevā düşüp gālib
Göñlin eylerdi şūrete ṭālib
- A 50b
- 545 Gözlerine cihān görünmez-idi
Ḥavf-ı cān ḥāṭırına gelmez-idi
- 546 Bu ḥayālātı fikr idüp tekrār
Söylemezdi kimesneye esrār
- 547 Derdini cān içinde şaḳlar-ıdı
Kāh olurdu nihānī aḒlar-ıdı
- 548 Her seḫer ‘ādetiydi ṭururdu
Dāyimā bāb-ı şehre varurdu

- 549 Şubḥ-gehden görürdi naqşını
Gūr u Ferhād ü qaşr-ı Şīrīn¹⁷⁹
- 550 Mübtelā oldı bu ğama her bār
Bulmadı derdine velī tīmār
- 551 Dest-i ğamdan toqındı bir yāra
Görmedi zaḥmı merhem ü çāre
- 552 Devr idüp bu ğam-ıla āfākı
Cüst ü cūy itdiler her eṭrāfi¹⁸⁰
- 553 ‘Āqıbet derdine kılup dermān
Ġuşşasına bulındı hem pāyān
- 554 Şol fülāndur saña devā dirler
Rencüñe ol virür şifā dirler¹⁸¹
- İ 79b
- 555 Var-ıdı ol zamānda bir fāzıl
Her hünerde ferīd adı kāmil
- 556 Hükmine bende idi ins-ile cān
Emrine rām-ıdı zemīn ü zamān
- 557 Dīvler boynına daqıp zencir
İtmiş-idi melekleri teşhīr
- 558 Ol ‘azīzüñ hikāyetin şeh-zād
Gūş idüp gitdi isteyü çün bād
- 559 Şu bigi her yaña revān oldı
Göñli kāmını ‘āqıbet buldı

¹⁷⁹ Gūr u: Gūr-ı İ.

¹⁸⁰ cūy: cū İ.

¹⁸¹ Rencüñe: Rencine İ

- 560 Künc-i ğār içre genc-i bî-mārı
Buldı āhır harābede yārı
- 561 Gül-bün-ile çü gül idüp peyvest
Urdı fitrākına çü süsen dest
- 562 Feylesofa yetişdi çün şeh-zād
Kurtulup bār-ı ğamdan oldı şād
- 563 Gösterüp ‘uğdeler güşādına rāh
Kıldı şeh-zādeyi kamu āġāh
- 564 Kim kılan hikmeti kıza tefhīm
Ol hakīm-idi eyleyen ta‘līm
- 565 Çünki tıydu rumūzı ol şeh-zād
Ser-firāz oldı hem-çü serv-āzād
- 566 Ğam yirine feraḡ gelüp diline
Döndi geldi kadīmi menziline
- 567 Menzil-i māha kıldı çünki rücû‘
Eyledi ḡall-i müşkilāta şürû‘
- 568 Bağlayup gönlin emr-i taḡdīre
Başladı fikr ü re’y u tedbīre
- 569 Cāmesin dahı şāh-zād ol gün
Kıldı çün lāle aḡmer ü gül-gün¹⁸²
- 570 Havf-ı hūn-ıla geydi ol maḡsūd
Çeşmi bigi libās-ı hūn-ālūd

¹⁸² aḡmer ü gül-gün: zümürüd-gün İ.

- 571 Merd-i Hâk'dan kılpup taleb yârı
İsteyüp 'avn-i kudret-i Bârî
- İ 80a
- 572 Başladı fethine tılsımātuñ
Açmağa rāzın ol haffiyātuñ¹⁸³
- 573 İsteyüp şehden evvelā destūr
Didi şāha faķīri tūt ma'zūr
- 574 Emrũñ-ile işe şürũ' idelũm
Emrũñ olmazsa dönũben gidelũm
- 575 Şeh dahı cũd idüp irādet aña
Virdi yüz luřf-ıla icāzet aña
- 576 Geldi şeh-zāde de tılsımāta
Çũn velī başladı kerāmāta
- 577 Var-ıdı anda bir tılsım-ı bũzũrg
Çok cũvānlar yimişdi hem-çũn gũrg
- 578 Açdı anı Hâk'ũñ 'ināyet-ile
Ol zamānuñ velīsi himmet-ile
- 579 Bāķisin dahı cũmle feth itdi¹⁸⁴
Müşkil-i dehri keşf idüp gitdi
- 580 Çũnki kıldı tılsım işin itmām
Eyledi feth-i kal'aya iķdām
- 581 Şankim olmışdı kal'aya şaħne
Buldı ol kal'aya da bir raħne

¹⁸³ rāzın: rāzuñ

¹⁸⁴ Bāķisin: Bāķisũñ İ.

- 582 Raḥneden apı daḥı oldu bedīd
Ol derūñ fetḥine de buldı kilīd
- 583 unki bu kışşa ‘āleme oldı
Bu řadālar cihāna fāř oldu
- 584 Bu ḥaberden olunca āgāḥı
Kimse gōnderdi māḥ-ı ḥar-gāḥı
- 585 Da‘vet idüp ḥuzūrına anı
Didi iy ‘ilm ü ma‘rifet kānı
- 586 ‘İlm-ile her tılısmı fetḥ itdūñ
Her hūnerde nihāyete yetdūñ
- 587 Her kemāl içre zū-fünūn olduñ
al‘anuñ apusın daḥı bulduñ
- 588 şimdiden řoñra iy ḥuceste-liā
şehre oḡru revān ol ü řabā
- İ 80b
- 589 Dūriyince kemīnede urayın
şehr içinde sarāyuma varayın
- 590 Anda atam ḥuzūruna varalum
řarḥumuñ rābi‘in daḥı gōrelüm
- 591 Müřkilātum ü ben ılup taḥrīr
Dōrt su‘ālüm var ideyin taqrīr
- 592 Ger virürseñ cevābını ma‘ul
Ben daḥı saña ul olam mabūl
- 593 Virmez-iseñ cevābumı gōresin
Görmeden řāmı gūruña giresin

594 Bu haberler geçünce arada
Şehre toğru yögürdi şeh-zāde¹⁸⁵

A 51a

595 ‘Aķabince turup çü serv-i revān
Şehrine vardı āfet-i devrān

596 Her yarağını aşl-ıla gördi
Turdı andan atasına vardı

597 Kışşayı şāha eyleyüp takrīr
Söyledi sergüzeştini bir bir¹⁸⁶

598 Didi ķaldı anuñla bir işüm
ķalmadı dağı fikr ü teşvīşüm

599 Dört su’ālüm var ideyin tafşīl
Ger virürse cevābumı ta‘cīl

600 Ben dağı şartımı ķabül ideyin
Kendümi hıdmetinde ķul ideyin

601 Eyleyüp şeh de anı mihmānı
Da‘vet itsün huzūruna anı

602 Ben dağı şāha varayın anda
Perde ardında turayın anda

603 Ol cüvān-ıla hālümü göreyin
Neye varur me‘ālümü göreyin

604 Şehde lā-büd kıızı rızāsınca
ķaydını gördi müktezāsınca

¹⁸⁵ yögürdi: yürüdi İ.

¹⁸⁶ sergüzeştini: sergüdeştini A.

- 605 Meclisine kığırdı şeh-zâdı¹⁸⁷
Dikdi cān ravzasına şimşadı
- İ 81a
- 606 Şeh buyurdu çekildi ni‘metler
‘Aqabince şarāb u şerbetler
- 607 Oldı āyīn-ile ziyāfet-i hāş
Qalmanı ol maħalde ğayr-ı havāş
- 608 Lā-cerem mehde şermi gōtürdi
Perde ardında geldi oturdu
- 609 İbtidā eyleyüp maqālāta
Başladı remz-ile su’ālāta
- 610 İki lü’lü’ çıkardı ğuşından
Virdi bir hāzinine cūşından
- 611 Gerçi ğurd-ıdı şāf-ıdı dūrler
Yoğ-ıdı mişli kıymetī gevher
- 612 Didi mihmāna bunları ‘arz it
Armağānı ilet daħı gel git
- 613 Dūrleri ol kenīz-i fermān-ber
Şeh-süvāra iletđi çün çāker
- 614 Aldı mihmān da dūrleri tartdı
Dūrri veznince üç daħı katdı¹⁸⁸
- 615 Penç idüp dūrri elde döndürdi¹⁸⁹
Ol kenīz-ile māha gönderdi

¹⁸⁷ Meclisine: Meclisinde İ.

¹⁸⁸ Dūrri: Dūrri-i İ.

¹⁸⁹ dūrri elde: elde dūrri İ.

- 616 Duḡter-i ŧeh çü gördi lü'lü'yi
İstedi ol zamān terāzūyı
- 617 Çekdi lü'lü'lerini mīzāna
Her birini cūdā cūdā dāne
- 618 Gördi vezninde cümlesi yek-sān
Bulmadı ḡadri zerrece nokḡsān
- 619 Çünki vezn itdi dūrleri yek-ser
İstedi ol zamān da ḡurḡ-ı ŧeker
- 620 Dūrleri ŧekere ḡatup dögdi
Ṭa'n iden ādemīlere ŧuñdı
- 621 Ol kenīz-ile anda derḡāl¹⁹⁰
Ol cüvān-baḡta eyledi irsāl
- 622 Gördüğü birle nükte-dān anı
Remzini māhuñ añladı anı
- İ 81b
- 623 İstedi kāse-y-ile ol dem ŧīr
K'eyleye māhı ŧīr-ile teşḡīr
- 624 Geldüğü birle ŧīri ŧīrin-fem¹⁹¹
Ḳatdı dürr-ile ŧekere ol dem
- 625 Kāse-i ŧīri itmeyüp ārām
Māha gönderdi eyleyüp ikrām
- 626 Ğonce-leb daḡı nūḡ-ı ŧīr itdi
ḡoñını un-ıla ḡamīr itdi

¹⁹⁰ Mısra'ın vezni bozuktur.

¹⁹¹ ŧīri: ŧīr-i İ.

- 627 Ol hamīri meh-i hümāyün-fāl
Urdı mīzāna dūr bigi derḥāl
- 628 Görđi evvelki vezni müstaḥkem
Yek ser-i mü ne zāyid ü ne kem
- 629 Yād idüp vaşl-ı dil-rübā demini
Barmağından çıkardı ḥātemini
- 630 Ol kenīz-ile itmeyüp ihmāl
Zāyfina duḥter eyledi irsāl¹⁹²
- 631 Dest-i zayfa varınca ol ḥātem
Dağdı barmağına hemān ol dem
- 632 Nağdini ğışdan itdi çünkü temīz
Ḥātemin cāmı bigi tutdı ‘azīz
- 633 Ol daḥı eyleyüp ferāset-i ḥüb
Māha gönderdi bir dürr-i mergüb
- 634 Ol dürru meh de koşıban bir dūr
Dāmen-i zayfı eyledi pür-dür
- 635 Görđi mihmānda ol iki dūrri
Ḥüb u raḥşān çü kevkeb-i dūrri
- 636 Didi bunlara bir dürr-i fāyık
Sāliş eylemek olmaya lāyık
- 637 Lā-cerem fikr idüp reh-i eslem
Mühre-i ezrağ istedi ol dem

¹⁹² eyledi: eyleyüp İ.

638 Mühre-y-ile o dürleri derhâl
Zayf-ı şâh eyledi mehe irsâl

639 Dürleri mühre-y-ile gördi çü mâh
Ferahından semâya itdi külâh

İ 82a

640 Dürleri dağdı gūşına derhâl¹⁹³
Mühreyi kıldı dürler içre çü fâl

641 Söyleyüp şâha şevk-ıla ol hūr
Didi şâha yetişdi mevsim-i sūr

642 Şimdiden soñra olacağın gör
Vağti geldi düğün yarağın gör

643 Ben severdüm çü yâr-ı dānāyı
İster idüm ğanī tüvānāyı

644 Minnet-i Hâk ki sevdüğüm buldum
Devr içinde diledüğüm buldum

A 51b

645 Duğterine su'âl idüp didi şâh
Ben bu sırlardan olmadum āğâh

646 Baña bu remzūñi beyân eyle
Sırr-ı pinhānuñi 'ıyân eyle

647 Didi duğter de iy şeh-i devrân
Müşkil-i şâhı ideyin āsân

648 Ol iki dür ki evvel idüp fâl
Ol cüvân-bağta eyledüm irsâl

¹⁹³ dağdı gūşına: gūşına dağdı İ.

- 649 Remzümi gine dāniş ehli bilür
‘Ömr-i fāni dü-rūze dimek olur
- 650 Ol ki üç dür dağı kı lup munzamm
Baña gönderdi biş idüp ol dem
- 651 Remzi anuñ da fāni dimekdür
Penç ise ger zamānı dimekdür
- 652 Ben ki ol dürlere şeker kıtdum
Şeker-ile döğüben uşatdum
- 653 Aşlı budur bu şīvenüñ iy şāh
Nüktesinden bu remzüñ ol āgāh
- 654 Ya‘nī bu ‘ömr-i şehvet-ālūde
Çün dür-ile şekerdurur süde¹⁹⁴
- 655 Kimsene birbirinden ayurmaz
Kıydını merd-pīşe kıyurmaz
- 656 Merd-i mihmān ki kıtdı bunlara şīr
Eyledi cümlesini anuñ bir
- İ 82b
- 657 Ma‘nisi bu ki şūretā zıddān¹⁹⁵
Kıatre-i şīr-ile olur yeksān
- 658 Ben ki bildüm dilini mihmānuñ
Kāsesinden şeker yidüm anuñ
- 659 Şīrini sāgar-ıla kıldum nüş
Eyledüm bāde bigi cüş u hūrüş

¹⁹⁴ şekerdurur süde: şekerdür āsüde İ.

¹⁹⁵ zıddān: hāndān İ.

- 660 Ya‘nī oldum çü cān pāresi anuñ
 Āsitānında şīr-ḥ^vāresi anuñ
- 661 Aña gönderdüğüm bu ḥātemümi
 İtdüğüm āşikāre ‘ālemümi
- 662 Virdüğümdür rızā nikāhına
 Meylidür gönülümñ şalāhına
- 663 Bana kim ol cüvān-ı ferruḥ-fāl
 Dürr-i yektā kim eyledi irsāl
- 664 Ya‘nī dīr kim benüm bigi gevher
 Bulmayasın zamānede hem-ser
- 665 Ben ki қоşdum o dürre mişli dür¹⁹⁶
 Қaşdum anda şehā bu ma‘nīdür¹⁹⁷
- 666 Sen ne deñlü zarīfseñ fāyık
 Ben senüñ cüftüñem saña lāyık
- 667 Ol ki gördi elinde dürrini
 Añladı izdivāc ḥürrini
- 668 Görmedi şālise revā gevher
 Mühreyi kıldı anlara zīver
- 669 Tā ki çeşm-i bede olup perde
 İrmeye germi anlaruñ serde
- 670 Ben ki mührin gönülde berkitdüm¹⁹⁸
 Mühresin cān içinde mühr itdüm¹⁹⁹

¹⁹⁶ қоşdum: şordum İ.

¹⁹⁷ anda: andan İ.

¹⁹⁸ mührin: mührüñ İ.

- 671 Mühresi bu sarāy-ı sīnemde
Müht-i gencīnedür hazīnemde
- 672 Fikr idüp penç-rāz-ı pinhānı
Urmuşam penç-nevbet-i hānı
- 673 Duhterüñ hālını çü bildi şāh
Āteşi penbe-y-ile buldı şāh
- İ 83a
- 674 Tevsen-i küresini gördi rām
Kalmamış ihtiyāc-ı serc ü licām
- 675 Başladı lā-cerem ‘arūsīye
İbtidā kıldı bezm-i Rūsī’ye
- 676 Kıydı resmince eyleyüp āyīn
Zühre-y-ile Süheyl için kâbīn
- 677 Bezmini düzdi çün bisād-ı bihişt
Meclisi kıldı müşk ü ‘ūd-sirişt
- 678 Kıldı pirāye-i ārūsı rāst
Serv-ile gül bulup nişest hāst
- 679 Kendüsi çıkdı ara yirden hān
Cism-ile ten kavuşdı cān-ıla cān
- 680 Ortadan gitdi çün girān cānı
Haşmet-i şāhı şerm-i sulţānı²⁰⁰
- 681 Ol sebük rūhlar barışdılar
Şīr ü şekker bigi qarışdılar

¹⁹⁹ müht itdüm: bend itdüm İ.

²⁰⁰ şāhı: şāh u İ.

- 682 Cān iken cānna bulup pey-vest
Kān iken kān-ı la‘le urdı dest
- 683 Būse-i ḥadden aldı gāh lebin
Dürdi gāhī enār-ıla ruṭabın
- 684 Sīne-i kebge çıkdı āhır bāz
Qalmanı ara yirde perde-i rāz
- 685 Dürr-i nā-süfteyi delüp elmās
Kesdi vesvāsı fitne-i ḥannās
- 686 Mühresin buldı kendü destinde
Mihriini gördi çeşm-i mestinde
- 687 Ruḥları bigi sürḥ olup cāme
Geldiler germe ḥalk-ı hengāme
- 688 Rūy-ı baḥtı sefīdine devrān
Yazdı sürḥ-ile ḥucet ü bürhān
- 689 Cāme-ḥ^vāb oldu ḳan-ı müstaḡrak
Dāmen-i çarḥı tıtdı şanki şafaḳ
- 690 ‘Alem-i sürḥ-ile muḳaffer-fer
Kışver-i sürḥı tıtdı ser-tā-ser
- İ 83b
- 691 Reng-i sürḥuñ görüñ faẓiletini
Şāh-ı verdüñ çemende şevketini
- 692 Lāle-i aḥmerüñ leṭāfetini
Ergüvānuñ siḥr-i ṭarāvetini
- 693 Ḳan kim oldu bedende hem-çün cān
Reng-i sürḥ-ıladur ‘azīz-i cihān

694 Māh-ı Sıklābī kışşasını tamām
Eyleyince pesend idüp Behrām

A 52a

695 Çün gül-i sürh anı kenār itdi
Verd-ile meclisin bahār itdi

696 Gümbed-i sürh içinde yek şeb ü rüz
Kıldı mäh-ıla şohbet-i nevrüz

697 Bülbül-i hoş-nüvāsı ol verdüñ
Murğ-ı ser-mesti ğonce-i ferdüñ

698 Rāst birle düzüp nevāda ‘amel
Söyledi ter-terāne-y-ile ğazel

Ġazel-i Terāne-i Ter²⁰¹

Fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

699 Severem cān-ıla sen ğonce-i şīrīn deheni
Çü yeter baña ‘izāruñ niderem nestereni

700 Buldı bāzār-ı cihān içre bugün qadr-i bülend
Sürh renk olduĝ-ıçun rüy-ı ‘aķıķ-i Yemeni

701 Çeşm-i mestāne-i sürhüñ işidüp şahrāda
Kana bandurdu seher lāle-i hamra kefeni

702 Ruħlaruñ rengini vaşf itdüĝ-içün bād-ı bahār
Sürhe boyadı gül-i baĝ-ı İrem pīreheni

703 ‘Alem-i sürhi çeküp şāh-ı gül-i nevrüzī
Leşker-i lāle-y-ile tutdı serīr-i çemeni

²⁰¹ Bu başlık A nüshasında yoktur.

- 704 Şubḥ-dem ‘ars-ı bahār içre gül-i verd [ü] semen
Bezedi sürḥ u sefīd-ile zemīn ü zemeni
- 705 Sīb-i sürḥin göriben çeşm-i Ḥayātī çün bih²⁰²
Çihresin zerd ideyin gözledi sīb-i zeḳanı

Rūz-ı Cihād Şenbihdür Ezrak²⁰³

İ 84a

- 706 Çünkim irişdi çār-şenbihe rūz
Ṭālī‘ u baḥt-ı şāh olup firūz
- 707 Vaḳtine ol günü görüp elyaḳ
Kıldı şeh ‘azm-i günbed-i ezrak
- 708 Ṭa‘n idüp rūzı ‘īd u nev-rūza
Cāmesin geydi reng-i pīrūze
- 709 Şāh-ı deryā mişāle çün zevrak
Geldi bānūyı günbed-i ezrak
- 710 Hıdmetinde ḥuşū‘-ıla tırdı
Ḥāk-i pāyına ḥaddini sürdi
- 711 Eyleyüp şehriyāra medḥ ü şenā
Devleti rif‘atine kıldı du‘ā
- 712 Didi çarḥ ola bende fermānuñ
Aḥter-i ferruḥ āferīn ḥ^vānuñ
- 713 Ṭālī‘uñ dāyimā sa‘īd olsun
Şeb u rūzuñ çü ḳadr-i ‘īd olsun

²⁰² sürḥın: sürḥuñ İ.

²⁰³ Bu başlık A nüshasında yoktur.

- 714 Bu za‘īfe mişāli niçe kenīz²⁰⁴
Oldılar pāy-ı buseñ-ile ‘azīz
- 715 Zişt ola anda k’ola çeşme-i nüş
Ger açarsam dükān serüñe fūrüş
- 716 İdeyin bir hikāyet-i ma‘kūl
Ki kılsa şadā‘ı şāh kabūl²⁰⁵
- 717 Var-ıdı Mışır içinde bir maḥbūb
İsmi Māhān cemāl ü manzarı ḥub²⁰⁶
- 718 Ṭal‘atı ay u gün bigi ğarrā
Yūsuf-ı Mışrī‘den daḥı zībā
- 719 Cem olup dāyim ‘iş u yoldaşı
Nīk-ḥ^vāhī enīs ü qardaşı
- 720 Ḥāne ü bāğa iletūben anı
Dāyim eylerler-idi mihmānı
- 721 Bir ḥarīfī çü bāzi ağına
Bir gün anı ilette bāğına
- 722 Bāğ u sebze laṭīf ü şīrīn-kār
Ser-be-ser lāle-zār u pūr-gül-zār
- İ 84b
- 723 Būstān içre dostān u ḥarīf
Ḳavm-ı yārān u mihrībān-ı zarīf
- 724 Buldılar ‘iş ü ‘işret-ile ḥuzūr
Virdiler bāde-y-ile ḳalbe sūrūr

²⁰⁴ mişāli: mişāl İ.

²⁰⁵ Ki: Ger; kabūl: maḳbūl İ.

²⁰⁶ cemāl ü manzarı: cemāl-i manzar İ.

- 725 Nüş idüp t̄a-be-şeb qar̄abe-i mey
 ıldılar gūş-i eng ü ber-ba u ney
- 726 Mülk-i rüz oldu şām-ıla ü tebāh
 ekdi şeb şāhı re'yetini siyāh
- 727 Ser-i Māhān olup şarāb-ıla germ
 Mey idüp albi āhenini nerm²⁰⁷
- 728 Nā-geh ol demde şu'le-i mehtāb
 Dounup gōzlerine ıldı şitāb
- 729 Cānib-i māha 'azm idüp Māhān
 Gūn bigi ıldı yalñuz seyrān
- 730 Geşt idüp ol diyārı ūn mestān
 Gōrdi bir kūşe cümle nahlistān
- 731 Ol maām ire bir cūvān-ı 'acīb
 Ten ü tenhā urur ü merd-i garīb
- 732 Sōyleyüp şev-ıla şafā haberin
 Didi Māhān'a āşinā haberin
- 733 Didi dāyim senūñle gurbetde
 Yār u enbāz-ıdum ticāretde²⁰⁸
- 734 Bildi Māhān diyince gūftārı
 Gōsterüp aña rıf u dil-dārı
- 735 Didi hālūñ nedür baña söyle
 Derd-i pinhānuñ āşikār eyle

²⁰⁷ albi: alb-i ĩ.

²⁰⁸ enbāzıdum: anbarıdum ĩ.

736 Nite düşdüñ bu kûşeye tenhā
Neden oldı serüñde bu sevda²⁰⁹

737 Ferd ü tenhā çü merdüm-i bî-nām
Ne refîk ü ne çāker ü ne ğulām

738 Didi devrān beni kılup mehcūr
Eyledi yār u hem-rehümden dūr

739 Geşt iderken ğam-ıla şahrāda
Tuydum aḥbāruñı bu arada

İ 85a

740 Aduñı ğuş idüp saña geldüm
Şoḥbet-i māzīyi aña geldüm

741 Bir sefer kılmışam velī pür-sūd
İtmişem anda renc-i nā-ma' dūd

A 52b

742 Çün senüñ-ile şirk-i māye-y-idüm
Sen yüzi mihre ben çü sāye-idüm

743 Tā ki geldim bu şehre dil-ḥaste
Vaqt-i teng-idi şehri der-beste

744 Hem şaķındum kılup kemāl-i ḥazer
İḥtiyāḥ eyledüm kim ire zarar

745 Görmesün diyü mālı bāc-ı sitān
Eyledüm ḥālī kûşede pinhān

746 Bu maḥalde kılup hezār ikdām
Saña geldüm kim eyleyem i'lām

²⁰⁹ serüñde: serinde İ.

- 747 Tā gelüp sen de hişşeñi alasin²¹⁰
Bî-ta‘b-ı genc-i rāygān bulasın
- 748 İşidüp bu sözi olup şādān
Lā-cerem mālā meyl idüp Māhān
- 749 Gitti ol şahş-ıla hemān ol dem
Māl u gencīne şevk-ıla hurrem
- 750 Düşdi çün sāye ardına tenhā
Gitdi şūr-ıla vāleh ü şeydā
- 751 Hırş-ı māl-ıla hürrem ü dil-şād
Gıtdiler nısf-ı leyle dek çün yād
- 752 Nīm-şebde yoruldu merdüm-i mest
Nīst bildi özini bilmedi best²¹¹
- 753 Söyleyüp hem-rehine ol sersām
Didi bir sâ‘at eylegil ārām
- 754 Sen bu yolu baña dimişdüñ meyl
Çār fersah ziyādedür bu seyl
- 755 Eyleyüp sür‘at-ıla seyr ü şitāb
Virdi Māhān’a hud‘a-y-ıla cevāb
- 756 Şandı Māhān anı delīl-i reşād
Lā-cerem düriyince gitdi şād(?)
- İ 85b
- 757 İtmeyüp bir maħalde h^vāb u cülüs²¹²
Gıtdiler tā kıılınca bāng-ı ħorūş

²¹⁰ hişşeñi: ħāşuñı İ.

²¹¹ best: mest İ.

²¹² h^vāb u: h^vāb-ı İ.

- 758 Çün ħorūsı şabāhuñ itdi nidā
Oldı Māhān refīķı nā-peydā
- 759 Kaldı Māhān ġam-ıla çün Mecnūn
Kūh-ı miĥnetde yorgun u argun
- 760 Gözleyüp her yañaya kıldı nazār
Tuymadı merd-i hem-rehinden eşer
- 761 Āb-ıla pūşt-i pāy mest ü ħarāb
Şapdı bir ħālī yirde eyledi ħ^vāb
- 762 Uyanup gördi turur iki kişi
Birisı merd anuñ birisi dişi
- 763 Gördi anları ħavf idüp Māhān
Oldı endāmı bī-düş-ı lerzān
- 764 ‘Avretini koyup yirinde merd
Geldi Māhān ħatında söyledi serd
- 765 Didi bu menzile neden düşdüñ
Bu ħaţar-gāha nireden düşdüñ
- 766 Bevāsuzluķda hem-demüñ kimdür
Mūnis ü yār u maĥremüñ kimdür
- 767 Didi merd-i ġarībem işüm ħām
Uğradum bu belāya çün sersām
- 768 Didi yoķdur bu yörede ābād
Uğramaz bu ħarāba ādem-zād²¹³

²¹³ ādem-zād: ādemī zād İ.

- 769 Bu yir İblīs ü dīvler yiridür
Zūr u telbīs ü rīvler yiridür
- 770 Şandı şeytānı ādemī Māhān²¹⁴
Şüretin gördi zāhir-i insān
- 771 Didi bi'l-lāh baña ihsān it
İşümüñ müşkilini āsān it
- 772 Eyleyüp baña zūr u mekr-ile rīv²¹⁵
Tehlike yirine getürdi dīv
- 773 Yoḥsa dūn niçe yār-ı rūḥānī
Eylemişlerdi baña mihmānı
- İ 86a
- 774 Ādemī şüretinde bir İblīs
Geldi siḥr-ile eyleyüp telbīs
- 775 Didi dāyim ḥarīf nīkūñ ādem
Māl u emlakūñe şerīk ādem
- 776 Hırş-ı māl-ile azdırup yolumi²¹⁶
Kıldı ḥāk-i ḥarābe menzilümi
- 777 Gel bugün bu ġarībe ihsān it
Derdüme luṭfuñ-ıla dermān it
- 778 Didi Māhān'a ol kişi iy yār
Uyduġuñ kimse dīv adı Mekkār²¹⁷

²¹⁴ şeytānı: şeytān İ.

²¹⁵ zūr u: zūr-ı

²¹⁶ azdırup: ardırup İ.

²¹⁷ dīv adı : dīvidi İ.

- 779 Ādemī şanma ki şaķın anı²¹⁸
Ādıdur Hābil-i beyābānı
- 780 Azdırup mişlüñ ādemīyi hezār
Öldürüpdür bu küşede şadbār
- 781 Bil haķīķa ki biz saña yāruz
Ṭapuña rüz u şeb nigeħ-dāruz²¹⁹
- 782 Gel gidelüm bizümle itme ferāğ
İrgürelüm seni mekānuña şağ²²⁰
- 783 Güş idince bu sözleri Māhān
Gül bigi güldi lāle-i ħandān
- 784 Sözleri cānına çü kār itdi
Bunlaruñla revān uyup gitdi
- 785 Mīr-i Māhān refiķi ol zen ü merd
Gıtdiler şubħ olunca bī-ğam u derd
- 786 Çün şabāħuñ nişānı oldu ‘ıyān
Oldılar her dūna bedīd ü nihān
- 787 Kaldı Māhān yirinde ‘āciz ü ħ^vār
Dünki ħāli mişālī zār u nizār
- 788 Yoğ-ıdı nān u kuvvetle zādı
Ol ħam-ıla kılurdu feryādı
- 789 Ğuşşa-y-ıla dirīğ idi nānı
Yoğ-ıdı tende kuvvet u cānı

²¹⁸ şaķın: şaķuñ İ.

²¹⁹ rüz u: rüz-ı İ.

²²⁰ mekānuña: mekānına İ.

- 790 Cū‘ elinden olup qarīb-i memāt
Yir-idi bîh çüb u tohm-ı nebāt
- İ 86b
- 791 Gerçi yoğ-ıdı tākāt-ı revîşi
Tā-be-şeb kıomadı velī gidişi
- A 53a
- 792 Çün cihānuñ sepīdi oldı siyāh
Kıalmadı rāh-ı revde kıuvvet-i rāh
- 793 Gıtdügi yolu terk idüp Māhān
Kendüyi bir maħalde kııldı nihān
- 794 Ol maķām içre güşına çün şūr
Geldi nā-geh şadā-yı pāy-ı sūtūr
- 795 Tırdı Māhān yirinde ol dem şād
Geldi yoluñ kenārına çün bād
- 796 Görđi yol üzre bir süvār gider
Bir sūtūrı daħı elinde yider
- 797 Görđi Māhān’ı çünki çeşm-i süvār²²¹
Hışm idüp didi aña ol mekkār
- 798 Niye geldüñ nedür senüñ ħālüñ
Ne kışisin bilelüm aħvālüñ
- 799 Kııldı Māhān da vaşf-ı ħāli beyān
Söyledi sergüzeştin cümle ‘ıyān²²²
- 800 Çün süvār añladı kamu ħālin
Bildı anuñ mufaşşal aħvālin

²²¹ Māhān’ı: Māhān İ.

²²² sergüzeştin: sergüdeştinA.

- 801 Didi لاحواله diyüben tekrār
Aña gül idi ol iki murdār
- 802 Fikr idüp dāyim ādemī-zāda
Her dem iltüp bu cāy-ı bey-zāde
- 803 Merdümüñ kanını içerlerdi
Bang-ı şubḥ iricek kaçarlardı
- 804 Teri ğablā vü māddeşi hablā
Ellerinden fiğān u vāveylā
- 805 İşleri dāyima bedī vü belā
Ādemī-zāda mekr-ile ĩzā
- 806 Ḥaḳ saña yāri kılmış iy miskīn
Kim seni sırlarından itmiş emīn²²³
- 807 Sen daḫı ḥamd-ı bī-şümār eyle
Dāyimā şükr-i Kirdigār eyle
- İ 87a
- 808 İşimüz ba‘demā şavāb idelüm
Gel benümle yedege bin gidelüm
- 809 Ol sütüre süvār olup Māhān
Gıtdiler ol süvāre-y-ile revān
- 810 Geçdiler kūh-i ziştī ḳalmadı saḫt
İndi bir deşte yolları çün taḫt
- 811 Ḳopdı ol deşt içinde bir ğavġā
Oldı Māhān o na‘radan şeydā

²²³ sırlarından: şerlerinden İ.

- 812 Her ʔarafdan gelür nevā-yı sürüd
Nāle-i berbaʔ u nüvāziş-i ‘ūd
- 813 ʔutdı şahrā yüzini leşker-i ğül
ʔoldı ‘ālem şadā-yı nā-ma‘kül
- 814 ʔapladı kūh u deşti zümre-i dīv
ʔopdı hevl-i kıyāmet-ile ğırīv
- 815 Her ʔarafdan ħurūş olurdı ziyād
Duymaz-ıdı o hevle ādem-zād
- 816 Eyledükce ğırīvi Māhān ğüş²²⁴
Eyler-ıdı serinde mağzı cüş
- 817 Geçdi bu hevl-ile çü bir sā‘at
ʔaldı Māhān çü mürde bī-ʔākat
- 818 Gördi nā-gāh ırağdan ol mehcūr
Zāhir oldı niçe meşā‘il-i nūr
- 819 Çün yağīn oldı gördi ol dil-bend
Bir ‘aceb ʔavm-i sehm-nāk u bülend
- 820 Dīvler şanki zengiyān-ı siyāh
Cümle ʔaʔrān ʔabā vü ʔīr külāh
- 821 Pīl bigi ʔamusı ħorʔüm-dār
Gāv-veş şāh-dār u bed-girdār
- 822 Her biri çün zebāniyān-ı sağar
Ellerinde ʔutar ʔamusı şerer

²²⁴ ğırīvi: ğırīv İ.

- 823 Demlerinde olan celâciller
Yirlere irgürüp zelâziller
- 824 Nağmesinden cenûd şeytânun
Rağşa girdi sûtürü Mâhân'un
- İ 87b
- 825 Kıldı Mâhân çü merkebine nazar
Gördi bir mâr çâr pây u dü ser²²⁵
- 826 Kendüyi gördi ta'm-ı mâr olmuş
Ejder-i dü sere süvâr olmuş
- 827 Ejdehâ uyluğında hem-çü debür
Her tarafından çü berç olur manzûr
- 828 Şubh olunca çeküp şikence-i cân
Gördü gürun 'azâbını Mâhân²²⁶
- 829 Çün seher-geh tağıldı leşker-i gül
Oldı dîvün sipâhisi ma'zül²²⁷
- 830 Kaldı Mâhân yirinde âvâre²²⁸
Derd-mend ü zelîl ü bî-çâre
- 831 Nazar idüp cevâbını gördi
Hayrete vardı bir zamân turdı
- 832 Gördi deryâ-yı rîk ü yah-ber-yah
Kan bigi sürh ü germ çün düzah

²²⁵ çâr pây u dü ser: çâr pây dü ser İ.

²²⁶ gürun: gürin İ.

²²⁷ dîvün: dîvin İ.; ma'zül: mağzül İ.

²²⁸ âvâre: âvâr İ.

- 833 Bir beyābān ki mişlini anuñ
Görmedi dīdesi bu devrānuñ
- 834 Gerçi gāyet za‘īf-idi Māhān
Kalmamışdı çü kâleb-i bī-cān
- 835 Kalmamışdı teninde kuvvet-i rāh
Kendüye āhır eyleyüp ikrāh
- 836 Fikr ü rāyın zarūrī cem‘ itdi
‘Ākıbet bir yola düşüp gitdi
- 837 Ser hālāş için eyleyüp tedbīr
Gitdi Māhān şitāb-ıla çün tīr
- 838 Çün seherden şabā bigi esdi
Ol beyābānı şāma dek kesdi
- 839 İrdi bir cāya sebz ü āb-ı revān
Köhne-i bahtı oldı tāze cüvān
- 840 İçdi şudan yudı her endāmın
Fikr idüp şoyladı ser-encāmın
- 841 Tāli‘-i şūmını añup yirini
Aradı cehd idüp yatağ yirini
- A 53b; İ 88a
- 842 Dün gice çekdügi belālardan
Gördügi şekl-i nā-sezālardan
- 843 Kalmamışdı huzūrı Māhān’uñ
Korku düşmişdi cānına anuñ
- 844 Cidd ü cehd-ile eyleyüp iqdām
İstedi ol diyārı cümle tamām

- 845 Buldı āhır o buķ'ada bir çāh
İstedi қа'ı-ı çāha inmege rāh
- 846 Görđi bir nerdübān-ı muķkem țar
Ĥuřt-ı sengīn hezār pāyesi var
- 847 Nerdübān yolını țutup Māhān
İndi çāha çü Yūsuf-ı Ken'an
- 848 şan kılrken Hümā bigi pervāz
Bāl açup buldı āřiyānını bāz
- 849 Çāh içinde biraz ķarār itdi²²⁹
Uyĥuya vardı 'ākıbet yatdı
- 850 Nā-gehān țurđı uyĥudan maĥmūr
Gözlerine görindi řu'le-i nūr²³⁰
- 851 Ťurđı her küşeye güzer kıldı
Varup ol raĥneye naźar kıldı
- 852 Görđi bir bāğ u sebze-i gül-şen
Manźar-ı ĥüb u dil-keř ü rüşen
- 853 Raĥne-i tengi eyleyüp sūrāĥ
Nāĥun u çengi-y-ile kıldı ferāĥ
- 854 Girdi sūrāĥ içinden ol bāğa
şanki çāh-ı saķardan uçmağa
- 855 Görđi ol bāğı mişl-i bāğ-ı biĥiřt
Ťoprağı 'anber ü 'abīr sirişt

²²⁹ biraz: birāz İ.

²³⁰ şu'le: meş'al İ.

- 856 Her ʔaraf sebze-zār u āb-ı revān
Sīb ü emrūd u ābī vü rümmān
- 857 Serv ü şimşād ü sünbül ü nestrīn²³¹
Gül-şen-i tāze eşk huld-ı berīn
- 858 Sīb-i la‘lini şanki cām-ı rahīk
Nār-ı sürhı mişāl dürc-i ‘aķīk
- İ 88b
- 859 Mağz-ı bādām u şehd-i inciri
Gül-şenüñ havz u şeker ü şīri
- 860 Şanki pālüdedür dehān içre
Ya lebin cūydur cinān içre
- 861 Būstān-ı cinānda her ne ki var
Bī-ķuşūr anda var-ıdı eşcār
- 862 Mīvesi ķamunuñ resīde-y-ıdı
Her birinden şeker çekīde-y-ıdı
- 863 Dirdi Māhān şemerleri bisyār
Her birinden çoğ eyledi iftār
- 864 Nā-gehān ķopdı bir şadā-yı ‘acīb²³²
Na‘ra-i hevl-nāk u şavt-ı ğarīb
- 865 Bir ķişi çağırur tütüñ düzdi
Kim ki tutar-ısa virinmezdi
- 866 Çüb elinde hücüm idüp bir pīr
Sūr‘at-ile gelür şanasuñ tīr²³³

²³¹ Serv ü: Serv-i İ.

²³² ķopdı: ķobdı A.

²³³ gelür: gelüp İ.

- 867 Geldi Māhān atında itdi sūkūn
ıldı bī-āreyi zelīl ü zebūn
- 868 Didi kimsin ne kiřisin iy hūn
Kim bu vech-ile eyleyüp idām
- 869 Gelūben bāġ-ı řāhiye giresin
Mīvelerden uġurlayın diresin
- 870 Nāmuñı ařluñı beyān eyle
Fāř idüp rāzuñı ‘ıyān eyle
- 871 Didi Māhān menem ġarīb ü faır
almışam ‘ālem ire hār u haır
- 872 Āřinālardan eyleyüp mehcūr
ıldı devrān beni yirūmden dūr
- 873 arġ elinden řikāyetūm odur
Sergūzeřt ü hikāyetūm odur²³⁴
- 874 Nāliř idüp niyāz-ıla tekrār
ıldı pīre tazarru‘-ı bisyār
- 875 Hālını işidince Māhān’uñ
Raġm idüp nāliřine pīr anuñ
- İ 89a
- 876 Gūle badı yūzine bī-kīne
Toldı nūr-ı řafā-y-ıla sīne
- 877 Hālını unki bildi Māhān’uñ
ışsasın şordı ser-be-ser anuñ

²³⁴ Sergūzeřt: Sergūdeřt İ.

- 878 Ser-güzeştin diyüp kamu Māhān²³⁵
Derdini dökdi pīre cümle ‘ıyān
- 879 Bāğ-bān çünki hālını bildi
Lā-cerem aña merḥamet kıldı
- 880 Didi şükr eyle Hālīk’a bī-ḥadd
Ḥamd-ı vāfir sitāyiş-i bī-‘add
- 881 K’ölmiş-iken seni diri kıldı
Vartadan cānuñı berī kıldı
- 882 Geldüğüñ yir senüñ çü cāy-ı saḡar²³⁶
Menzil-i gūl adı maḡall-i ḡaḡar
- 883 Ol beyābāniyān zengī-sār
Dīvlerdür ḡamusı merdüm-ḡvār
- 884 Eyleyüp siḡr-ile füsün u firīb
Gösterüp ādemīye gendüm ḡīb
- 885 Cevv-ile ‘āḡıbet boyarlar-ıdı
Merdümüñ cānına ḡıyarlar-ıdı
- 886 Şimdiden şoñra ḡurrem ol dil-şād
K’oldı cānuñ beliyeden āzād
- 887 Bu gice rāḡat ol ḡuzūr-ıla yat
Emn-ile ḡvāb idüp server-ile yat²³⁷
- 888 Bil ḡaḡīḡat ki bu mu‘azzam cāy
Gül-şen ü bāğ u būstān u sarāy

²³⁵Ser-güzeştin: Ser-güdeştin A.

²³⁶cāy-ı: cāyı İ.

²³⁷server-ile: ḡuzūr-ıla İ.

- 889 Cümlesi mülk-i bî-cidālumdür
Şübhesiz pāk u şāfî mālumdür
- 890 Zer ü sîm u cevāhirüm çoğdur
İhtiyāc u zarūretüm yoğdur
- 891 Bir ğamum var velîkin iy dil-bend
Çekerüm dāyimā ğam-ı ferzend
- A 54a
- 892 Gerçi kim bî-nihāye gencüm var²³⁸
Yoğdur oğlum ziyāde rencüm var
- İ 89b
- 893 Sende çün nūr-ı meh-teri gördüm
Resm ü āyîn serveri gördüm
- 894 Seni oğulluğa kabûl itdüm
Sen cüvāna bu pîri kul itdüm
- 895 Ger kılsañ übüvvetüm mağbûl
Eyler-iseñ bu ‘ahd ü şart kabûl
- 896 Vireyin saña māl ü emlāküm
Zer ü sîm ü cevāhir-i pāküm
- 897 Ger olursañ bu kavlüme rāzî²³⁹
Vireyin saña huccet-i kâzî
- 898 Tā ki kalbüñ bulup tesellî tām
Olasın cān u dilden emrūme rām
- 899 Hem bulayın senüñçün iy meh-ter
Bir perî-çihre sîm-ten duğter

²³⁸ bî-nihāye: bî-nihāyet İ. ; gencüm: mālüm İ.

²³⁹ olursañ: olursan İ.

- 900 Ol mehi ʔapuña ‘arūs ideyin
Ol tezerve seni ʔorūs ideyin
- 901 Gūş idüp bu sühanları Māhān
Düşdi pīrūñ ayağına bī-cān²⁴⁰
- 902 Didi tek ʔıdmete ʔabūl olayın
Nice oğul ʔapunda ʔul olayın
- 903 Cān u dilden ʔabūl idüp sözini
Pīre ıřmarladı cūvān özini
- 904 Didi bildüm seni ata yirine
Göreyin pīr ü muḳtedī yirine
- 905 Şād olası kim eyleyüp beni şād
Eyledüñ bu ʔarābumı ābād
- 906 Dest-būs itdi lā-cerem Māhān
Ḳıldı pīr-ile şarḫ u hem peymān
- 907 Pīr daḫı ʔutup cūvān elini
Gıtdiler bāğ u sebzeze şalını
- 908 Var-ıdı anda bir sarāy-ı bülend
Bār-gāha ‘azīm u bī-mānend²⁴¹
- 909 Süddesi irmiş-idi tā-be-simāk
Saḫfi-y-ıdı [çü] bir ebr-i eflāk
- İ 90a
- 910 Ferş ü dīvārı sengi-y-idi ruḫām
Rūşen-i şāf-ıdı çü nuḳre-i ḫām

²⁴⁰ pīrūñ: pīrin İ.

²⁴¹ Bār-gāha: Bār-gāhı İ.

- 911 Ger göreydi o kaçrı bî-minnet
Añlayaydı kuşürını cennet
- 912 Gülşen ü bāğ u kaçrı-ı şāhāne
Gösterüp cümlesini Māhān'a
- 913 Didi gitme otur bu bāğ içre
Sākin ol kûşe-i ferāğ içre
- 914 Ben dahı şehr ü kal'aya varayın
Her ne var-ısa maşlahat göreyin
- 915 Lāzım olan mühimleri alayın
Sür'at-ıla gine dönüp geleyin
- 916 Hātıruñ ger dilerse kısm-ı gıdā²⁴²
Süfre pürdür gülīçe vü halvā
- 917 Dahı çoğdur ta'āmuñ aqsāmı
Rāzıkuñ feyz ü cūd u in'āmı²⁴³
- 918 Hāttuñ oldukça eyleyüp iftar
Şükrüñi Kirdigār'a kıl bisyār
- 919 Key şağın kimse sözine uyma
Yirüñi bekle kendüñi yuyma
- 920 Da'vet eylerse ger seni havrā
Varma şöhetlerine yat tenhā
- 921 Bu dıraht üzredür çü taht-ı sürür
H'āb idüp menzilüñde eyle hużūr²⁴⁴

²⁴² Hātıruñ: Hātırın İ.

²⁴³ cūd u : cūd-ı İ.

²⁴⁴ menzilüñde: menziline İ.

- 922 Eyleyüp bu naşâyıhı taqrîr
Şehre toğru teveccüh eyledi pîr
- 923 Kaldı tenhâ yirinde çün Mâhân
Kıldı ‘azm-i teferrüc-i bustân²⁴⁵
- 924 Ol kerîmüñ görüp keremlerini
Büstânüñ yidi ta‘amlarını
- 925 Vaqt-ı h‘âbında ‘azm idüp Mâhân
Tahtına geldi ol gice çün hân
- 926 Süfreyi açdı yidi ni‘metler
Her biri virdi niçe lezzetler
- İ 90b
- 927 Nüş idüp düriyince âb-ı zülâl(?)
Eyledi şükr mün‘im-i müta‘âl²⁴⁶
- 928 Çün ta‘âm işini tamâm itdi
Uyhuya varuban biraz yatdı
- 929 Uyanup açdı gözlerin Mâhân
Gördi bir şem‘-i rüşen ü tâbân
- 930 Düriyince çü ‘arız-ı hübân(?)
On yidi şem‘-i dil-keş ü rahşân
- 931 Her biri çün kamer pür-ârâyiş
Kıldılar bir maħalde âsâyiş
- 932 Geçdi tahta oturdı sulţânı
Geldi yirlü yirüne erkânı

²⁴⁵ bustân: bustân İ.

²⁴⁶ mün‘im-i: mün‘im ü İ.

- 933 Düzdiler bezm-gāh-ı şāhāne
 Kıldılar ‘īş-ı pādişāhāne
- 934 Şaldılar şaḥn-ı bezm-gāha bisāt
 Buldılar behre-i sūrūr u neşāt²⁴⁷
- 935 Meh-ter-i ḳavm u gül-şenūñ verdi
 Dürretü’ t-tāc-ı cevherūñ ferdi
- 936 Oturup bezm-gāh-ı ‘ulyāda
 Mesned-i bār-gāh-ı a‘lāda
- 937 Māh-rūlar ḳamu şıḡar u kibār
 Her biri mesnedinde kıldı ḳarār
- 938 Her birisi nevāya başladılar
 Derd-i ‘ışḳa devāya başladılar
- 939 Çün hezār eyleyüp ḳamusı ḥurūş
 Būlbūl-i cānı kıldılar ḥāmūş²⁴⁸
- 940 Gūş idüp bu şadāları Māhān
 Hem-çü çarḥ-ı felek olup gerdān
- 941 Ḳaşd ider bu dıraḥt-ı ‘ālīden
 Maḳ‘ad-ı şıdḳ u taḥt-ı ‘ālīden
- A 54b
- 942 Kendüyi ol dem ideyin pertāv
 ‘Ālem içinde eylese bir çav
- 943 Pendi pīrūñ gine olup māni‘
 Ol ceḫāletleri olur dāfi‘

²⁴⁷ sūrūr u: sūrūr İ.

²⁴⁸ kıldılar: kıldı A.

İ 91a

- 944 Çün biraz kıldılar sürūd u nevā
Eyleyüp dilleri hevā-yı ğadā
- 945 Şeh buyurdu çekildi ni‘metler
Her biri pāk ü pür-ħalāvetler
- 946 Görmemiş hīç birisi āteş ü āb
Çoğusu müşg-i nāb ‘ūd u gül-āb²⁴⁹
- 947 Girdeler der-sepīde çün kāfūr²⁵⁰
Nerm ü nāzük çü püşt ü sīne-i ħūr²⁵¹
- 948 Berre-i şīr-ħ^vāra murğ-ı semīn
Pāk ü hoş-bū muza‘fer ü müşgīn
- 949 Māhı tāze kühene-yi mey-i nāb
Kebk [u] dürrāc-ıla küleng-kebāb
- 950 Çün bu tertīb-ile ħonuldu ni‘am
Çalmadı bir göñülde zerrece ğam
- 951 Şāh-ı ħūra buyurdu bir ħūra
Bir perī-çihre tal‘atı nūra
- 952 Didi bir bu gelür meşāmm-ı dile
Kim virür zevk-ı cānı kām-ı dile
- 953 İrdi bu cāna āşinā nefesi
Göñlüm ol nükhete kıllur hevesi

²⁴⁹ nāb u: nāb İ.

²⁵⁰ sepīd: sepīde İ.

²⁵¹ püşt ü: püşt İ.

- 954 Bu dıraht üzre gizlü bir âdem
İndirüñ anı olalum hem-dem
- 955 Gelsün insün bile ni‘am yiyelüm
Yāra irdük dağı ne ğam yiyelüm
- 956 Tıydu dil-dār-ı sīm-ten anı²⁵²
Ol dıraht üzre buluban anı
- 957 Servini taht-ı sīme bindürdi
‘İzz ü nāz-ıla tıutup indürdi
- 958 Murğ-ı cāmı çü dāne ister-idi
Bir sehelce bahāne ister-idi
- 959 Uydı sehv-ile duhtere çü ser
Gelmedi hātırına pend-i pezer²⁵³
- 960 Geldi çün meclisün miyānına
Şāh-ı hūbān geçürdi yanına
- İ 91b
- 961 Eyleyüp zayfa resm-i hıdmetler
Kıldı hadden ziyāde hürmetler
- 962 Çün yenildi ni‘am tamām oldu
Nebet-i ‘İş u vaqt-i cām oldu
- 963 Şeh buyırdı getürdiler mey-i nāb
Mīve-i āb-dār u nuql u kebāb
- 964 Sāqi-i şāh elinde şundu kadeh
Meclise virdi revnāk-ıla feraḥ

²⁵² Tıydu: Tırdı A.

²⁵³ pezer: peder İ.

- 965 Mey götürdi çü perde-i şermi
Viridi âhen gönüllere nermi
- 966 Mâha mihmân ziyâde germ oldı
Âteş-ile hadîdi nerm oldı
- 967 Lâ-cerem şermi unudup Mâhân
Bî-ħicâb urdı la‘line dendân
- 968 Bâğa girdüm şanup dirâyetsüz
Dirdi şeftâlular nihâyetsüz
- 969 Görmegin bu hayâl-ıla Mâhân
Çeşmini nâ-geh açdı ol nādân
- 970 Görđi hūrî didügi bir ‘ifrît
Kaldı Mâhân çün âteş ü kibrît
- 971 Bir ‘aceb zişt ü bed-liķâ münker
Ehrimen-şekl ü ejdehâ-peyker
- 972 Dişleri pîl ü cüşsesi çü neheng
Döymeye zūrına hizber ü peleng
- 973 Aldı Mâhân’ı çengine çün şîr²⁵⁴
Dağdı boynına âteşîn-zencîr
- 974 Kâlb u cânına uruban pence
Kıldı Mâhân’a bî-ħad işkence
- 975 Didi sen misin isteyen bûse
Kand u bādām u nuql u senbûse²⁵⁵

²⁵⁴ Mâhân’ı: Mâhân İ.

²⁵⁵ bādām u: bādām İ.

- 976 Vireyin buse yirine saña niş
Ser-be-ser cismüñi kılayın riş
- 977 Böyle diyüp kılordı izâyı²⁵⁶
Dirdi Mâhân görem mi ferdâyı
- İ 92a
- 978 Şubha dek çekdi bu şikenceleri
Cânına geçdi guşsa pinceleri
- 979 Çün şabâh irdi gitdi dîv-i zulâl
Bâtil oldu kamu firîb ü hayâl
- 980 Kaldı Mâhân hayâl-ıla meftûn
Göñli renc-i şebâneden maḥzûn
- 981 Kendüyi buldı cây-ı ḥarkelede
Bir ribâṭ u ḥarâb u mezbelede
- 982 Çevresi kûh kûnd ü ‘azm-i remîm²⁵⁷
Buldı bâğ-ı behiştini çü cahîm²⁵⁸
- 983 Gördi şimşâd u servini ḥas u ḥâr
Mîvesin mûr u mîve-dârın mâr
- 984 ‘Ûd kânûn u berbaṭṭ u ṭanbûr
Cümlesi üstüḥ^vân-ı mürde-i gûr
- 985 Ol ki reyḥân u râḥdı kamu
Şâşe-i müsterâḥdı kamu
- 986 Bu hayâlâtı fikr idüp Mâhân
Kıldı ney bigi nâle vü efgân

²⁵⁶ izâyı: izâdı İ.

²⁵⁷ kûh: kûh u İ.

²⁵⁸ bâğ-ı: bâğı İ.

- 987 Başladı Rabbine münacāta
Ol ḥaṭā-pūş [u] ‘arz-ı ḥacāta
- 988 Cān u dilden kıilup Ḥudā’ya niyāz
Didi iy kār-sāz u bende-nüvāz
- 989 Dest-gīr ol bu bī-kes ü zāra
Kıl teraḥḥum ġarīb ü ġam-ḥ^vāra
- 990 Yağma nār-ı firāk-ıla cigeri
Kalduğı yirde koma bendeleri
- 991 Fazluñ-ıla bu mürde-i der-gūr
Şağ u sālīm diyārına irgūr
- A 55a
- 992 Ḥālī olmaz çü dün gün āhından
Geç bu ‘āşī kuluñ günāhından
- 993 Güm-rehüm baña toğru yol göster
Nüşa-i ‘ömrümi koma ebter
- 994 Çünkü kıldı bu ḥālet-ile niyāz
Bī-şümār oldı şuriş-ile güdāz
- İ92b
- 995 Kālbine nāzır idi çünkü Ḥudā
Raḥm idüp ḥācetini kıldı revā
- 996 Bu niyāz içre zār u endūh-ğīn
Secdeye varmış-ıdı ol miskīn
- 997 Başını kaldırınca ol bī-hūş
Gördi ḥāzır turur bir aḥzar-pūş
- 998 Şubḥ bigi cemāli nūrānī
Cāmesi sebze-i gül-istānī

- 999 Tal‘at-ıla çü nūr-ı i‘zam-pīr
Enbiyā şūretinde ekrem-pīr
- 1000 Ol cūvān gördi çünkim ol pīri²⁵⁹
İrdi bildi nişānına tīri
- 1001 Düşdi pīrūñ ayağına derhāl
Didi kimsin eyā hamīde hışāl
- 1002 Didi Hızır’am geçüp reh-i zulümāt
İçmişem çeşmesinden Āb-ı hayāt
- 1003 Şimdüki demde bu yaña geldüm
Dest-gīr olmağa saña geldüm
- 1004 Çün niyāz eyledüñ Hāq’a sen kul
Hācetüñ kıldı Hāq senüñ maqbül
- 1005 Beni gönderdi hāliyā Sübhān
Kim seni āb-ı rüy-ıla āsān
- 1006 Gine ol bāğ u gül-şene iletem²⁶⁰
Şağ esen şehr ü meskene iletem²⁶¹
- 1007 Yum gözüñ didi yapışup eline
Ol dem anı iletdi menziline
- 1008 Hızır’uñ emr-ile açuban gözini
Gördi ol bāğ içinde kend’özini
- 1009 Göñli Māhān’uñ oluban hurrem
Geldi yārānı katına ol dem

²⁵⁹ gördi: görd A.

²⁶⁰ bāğ u: bāğ-ı İ.; iletem: aldum A.

²⁶¹ aldum: iletem İ.

- 1010 Görđi yārānı bir ğam u ħāmūş
Çün felek her birisi ezrağ-pūş
- 1011 Öldi diyü çü mātem itmişler
Cümle yārānı göge batmışlar
- İ 93a
- 1012 Görđi Māhān ki ħalkı tutup yas
Boyamışlar ħamu kebūde libās
- 1013 Ol daĥı eyleyüp muvāfağatı
Gözleyüp ‘ādet-i murāfağatı
- 1014 Geydi Māhān da cāme-i ezrağ
Düşdi deryā-yı Nīl’iye zevrağ
- 1015 Rengini çarĥuñ idünüp muĥtār
Cāme-i ezrağ içre kıldı ħarār
- 1016 Ezrağ oldur kim āsumān-ı bülend
Bulmadı andan özge reng-i perend
- 1017 Her geh bu çāĥ-ıla ola hem-reng
Hem bu mīzān-ı dehr-ile hem-seng
- 1018 Ķurş-ı ĥ^vān ola süfresinde ħamer²⁶²
Bağlaya ĥıdmetine çarĥ kemer
- 1019 Çünkü māh itdi ħışşasını tamām
Şāh-ı Behrām idüp şikārını rām
- 1020 Çekdi muĥkem kenārına ol şeb
Ķıldılar şubĥ olinca ‘īş u ũarab

²⁶² ĥ^vān: ĥān İ.

1021 Ol gice muṭribi nigārınuñ
Zühresi bezm-gāh pervīnūñ

1022 Nağme-i kavline düzüp ‘ameli
Söyledi ol gazāla bu gazeli

Gazel²⁶³

Fa‘ilātün fa‘ilātün fa‘ilātün fa‘ilün

1023 Tutmışam merg-i raķībūñ ğuşşasından çünki yas²⁶⁴
Geymişem ol mātem-ile çün felek ezraķ libās

1024 Boyadı çünkim beni rengine şıbā‘-ı felek
Kılsalar benden ḥalāyık tañ degül ḥavf [u] hirās

1025 Āsiyāb-ı nıl-gūnuñ rengini itmeñ ‘aceb
Lāciverd-ile urulmuşdur bu bünyāda esās

İ 93b

1026 Reng-i ezraķdan bulupdur rif‘at u kağr-ı felek²⁶⁵
Kaldılar esfelde reng-i māsivādan kağmu nās²⁶⁶

1027 Mātem-i fūrkađ tutupdur var-ısa çarḥ-ı kebūd
Ol fūrāķ-ıla geyüpdür egnine Çīnī palās

1028 Olmuşuz ğamdan ḥamīde-ķāmet ü Çīnī-ķabā
Şimdi bu çarḥ-ıla vardur aramızda iltibās²⁶⁷

²⁶³ Bu başlık A. nüshasında yok.

²⁶⁴ çünki: çünkim İ.

²⁶⁵ ezraķdan bulupdur rif‘at u: ezraķ bevābdur rif‘at-ı A.

²⁶⁶ Bu beyit A. nüshasında gazelin 6. beyitidir.

²⁶⁷ çarḥ-ıla: ḥarḥ-ıla A., iltibās: iķtibās İ.

- 1029 Derd-i asretten ggermişdr ayti n felek²⁶⁸
Rengini şimdi bu ezrakdan kılpudur iktibas

Rz-ı penc-şenbihdr řandalı²⁶⁹

- 1030 Günler içre  geldi rz-ı hamıs
Tli‘ oldu sa‘adet-ile celıs
- 1031 Rz-ı sa‘d-ıdı hurrem  mergb
Kevkeb-i Müşteri‘ye hem mensb
- 1032 Ol güni hoş görüp şeh-i Behrm
Günbed-i şandalıde dzdi maķm
- 1033 Ol maķm içre idpsyış
Viridi ry-ı zemıneryış
- 1034 Ry-ı hki  gördi şandal-fm
şandalı geydi cmesin Behrm
- 1035 Bn-yı kaşr-ı şandalı meh-i n
Lu‘bet-i n’i reşk-i hru’l-‘n
- 1036 Eyleyüp şha ‘izzet  tekrım
Gösterüp ry-ı hürmet  ta‘zım
- 1037 Mh-ı nı pr eyleyüp sgar
şundi Behrm’a mey diyü kevşer
- 1038 Eyleyüp Kirdigr’a hamd u şen
Devlet-i şehriyra kıldı du‘

²⁶⁸ Derd-i: reng-i .

²⁶⁹ Bu başlık A. nüshasında yoktur.

1039 Didi hāk olduğınca cāy-ı qarār
Döndügince bu günbed-i devvār

A 55b

1040 Üstüvār ola çün felek tahtuñ
Pāy-dār ola mülk-ile bahtuñ

1041 Bār-ı ğamdan çü serv olup āzād
Gül bigi göñlüñ ola hurrem ü şād

1042 Çün du‘āyı bitürdi lu‘bet-i Çīn
Didi şāh āferīn ü şad-taḥsīn

1043 Çün severdi hikāyeti dil-i şāh
Başladı dāstāna lā-būd māh

İ 94a

1044 Didi mülk-i ‘Acem’de iki cüvān
Bir birisiyle idişüp peymān

1045 Eyleyüp ‘azm-i rāh u qaşd-ı sefer
Düzdiler zād u tüşeyi yekser

1046 Yirlerinden çıkup ol iki cüvān
Oldılar şehr-i Çīn’e toĝru revān

1047 Birinüñ adı Ḥayr u biri Şer
Gİtdiler hūb u zişt ü nef’ıla žarr

1048 Cünbiş eyler çü nāmı bigi kişi
Adına göre bunlaruñ da işi²⁷⁰

1049 Yolları irdi bir beyābāna
Rīk-i bī-āb u pür muĝaylāna

²⁷⁰ bunlaruñ: bunların İ.

- 1050 Bed hevā-y-ıdı çün tenūr-ı germ
Mūm-veş āheni kııurdı nerm
- 1051 Cāy-ı huşk-ıdı ol zemīn-i ħarāb
Bī-giyāh-ıdı ser-be-ser bī-āb
- 1052 Şer ħaber-dār-ıdı ki bu menzil
Rāh-ı dūr-ıdı geçmesi müşkil²⁷¹
- 1053 Meşkini kııdı āb-ı cūy-ıla pūr
Şakladı cāmesinde hem-çün dūr
- 1054 Ĥayr-ı miskīn çü mest-i lā-ya‘kıı
Düşdi bu rāha sehv-ile ġāfil
- 1055 Yoġ-ıdı zād u tūşesi Ĥayr’uñ
Yir-ıdı nān u loķmasın ġayruñ
- 1056 Gitdiler bu zemīn-i vīrāna
Cāy-ı pūr miĥnet ü beyābāna
- 1057 Ģayret-ile giderdi Ĥayr-ı faķīr
Şiddet-ile çekerdı derd-i keşīr
- 1058 Rāh-ı germāda ġürsine ‘aţşān²⁷²
Olmış-ıdı çün āteş-i sūzān
- 1059 Yanmış-ıdı ol āteş-ile ciger
Ķalmamışdı mecāl-i seyr ü sefer
- 1060 Şer şuyundan içerdı pinhānī
Dehler-ıdı nihānī Ĥayr anı

²⁷¹ dūrıdı geçmesi: zūrıdı çekmesi İ.

²⁷² ġürsine : ġürsine vü metinde.

İ 94b

- 1061 İstemezdi velîkin andan şu
‘Âr iderdi geçerdî bî-ķayġu
- 1062 Çünki çoġ itdi nefsine cebri
Giderek gitdi tākāt u şabrı
- 1063 Hem-rehinden zārūrî istedi şu
Virmedi ‘illet idüp ol bed-hū
- 1064 Var-ıdı şaklu bir niçe sengi
Kıymetî la‘l-i âteşin rengi²⁷³
- 1065 Kesmedi çünki şudan umusını
Kîsesinden çıkardı kâmusını
- 1066 Viridi Şer’e didi ki hayıra gir²⁷⁴
Baña raħm eyle bir içim şu vir
- 1067 Didi gülme saķaluma yoldaş
Ben degülem senün bigi kılmaş²⁷⁵
- 1068 Kim viresün baña zârüretde
Alasın gine cāy-ı raħatda
- 1069 Ben bu bāzāra olmazam rāzı
Yüz biñ olursa hüccet-i kâzı
- 1070 Neylerem kân-ı hâķinün hâcerin
Ger virürseñ baña gözün güherin

²⁷³ la‘l-i: la‘l ü İ.

²⁷⁴ Şer’e: Şer de İ.

²⁷⁵ degülem : degülven A.

- 1071 Vireyin saña bir kadeh ʔolu āb
 ʔılayın teşne-cānuñı sīr-āb²⁷⁶
- 1072 Gūş idüp bu kelāmı ʔayr-ı ‘alīl
 Eyleyüp derd-ile fiğān-ı ʔavīl
- 1073 Didi bu ʔanda olacağ işdür
 Bu sühanlar feşār ü pür-ğışdur
- 1074 ʔalmadı çünkim arada perde
 Virmedi ʔayr’a şuyını Şer de
- 1075 ‘Āķıbet ʔayr’uñ oldı ʔāķatı ʔāk²⁷⁷
 Giderek üstüh^vāna irdi bıçak
- 1076 ʔıymadı çünki āfet-i serine
 ʔıydı ahır dü çeşmi güherine
- 1077 İrmeye şandı çeşmine zarrı
 ʔıymaya virdi kendüye Şerr’i²⁷⁸
- İ 95a
- 1078 Oldı rāzı her işine bī-bīm
 Eyledi Şerr’e kendüyi teslīm
- 1079 Eyleyüp Şer de ʔayr’a hayf u dirīğ
 Güzleri gevherine urdı tīğ
- 1080 Nerkisin tīğ-ıla idüp gül-gün²⁷⁹
 Güher-i tācın eyledi bīrūn

²⁷⁶ cānuñı: cānımı İ.

²⁷⁷ ʔāķatı: ʔāķat İ.

²⁷⁸ kendüye: çeşmine İ.

²⁷⁹ Nerkisin: Nerkisī İ.

- 1081 Aluban rahtınuñ kamu varın
La‘l u yāķūt u dürr-i şeh-vārın
- 1082 Virmedi Hıyr’a şuyı gitdi Şer
Esdı hem-çün nesīm-i şubh u seher
- 1083 Kaldı nā-dīde Hıyr-ı bī-çāre
Zār u dil-teşne çeşmi pür-yāre
- 1084 Neyleyüben nidecegin bilmez
Kancaruya gidecegin görmez²⁸⁰
- 1085 Rīk-i miḥnetde ‘āciz ü hayrān
Āteş-i kahr-ıla ciğer büryān
- 1086 Seng-ile hār içinde üftāde
Talbinurdı çü mähī şahrāda
- 1087 Kalmış-ıdı ğam-ıla bī-ğam-ḥ^vār
Eyler-ıdı çünī fiġān-ıla zār
- 1088 Var-ıdı ol zamānede bir Kürd
Şafına dehrūñ olmış-ıdı dürd
- A 56a
- 1089 Ol diyār-ıdı cāy u me’vāsı
Üştür ü gūsfendi mer‘āsı
- 1090 Rīk içinde bulurdı şu yirini
Ol maḥallerde hem bu su yirini²⁸¹
- 1091 Bir kıızı var-ıdı güzīde çü hūr
Mihr ü meh bigi peykeri pür-nūr

²⁸⁰ görmez: bilmez İ.

²⁸¹ Ol: O İ.

- 1092 Hāvz u cūdan giderken ol duhter
Yolu tuş oldu ol araya meger
- 1093 Gūş idüp āh u nālesin Hıayr' uñ
Zārı-y-ıla 'ılālesin Hıayr' uñ
- 1094 Derd-mendüñ ğırĭv ü āvāzın
İşidüp geldi bilmege rāzın
- İ 95b
- 1095 Görđi bir kişi kıana ğark olmış²⁸²
Çeşmi gitmiş yirine kıan tölmiş
- 1096 Rĭk içinde çü küy olup gerdān
Kalmış üftāde ney bigi nālān
- 1097 Şordı Hıayr-ı faķĭrūñ aħvālin
Çeşminūñ bilmek istedi ħālin
- 1098 Didi bu teşne-cāna āb irgür
Cānuña ħayr-ıla şevāb irgür
- 1099 Evvelā şu virüp beni şād it
Teşnelükden bu cānum āzād it²⁸³
- 1100 Şoñra ħālüm ħikāyetüm bilesin
Çarĥ elinden şikāyetüm bilesin
- 1101 Var-ıdı arķasında meşk-i pür-āb
Kıldı ol demde teşneyi sĭr-āb
- 1102 Raħm idüp aña yapışup eline
İstedi k' ilte anı menziline

²⁸² kıana: kıanda İ.

²⁸³ cānum: cānı İ.

- 1103 Yidiben gitdi kūyına ʔoĝru²⁸⁴
Şuyı aqıtdı cūyına ʔoĝru
- 1104 Yolda şordı ĝarībūñ aḥvālin
Kıŝsa-i derd-i çeşminūñ ḥālin
- 1105 Ḥayr-ı miskīn de derdini bir bir
Ser-be-ser kıldı ol mehe taqrīr
- 1106 Raḥm idüp ḥāline anuñ dil-dār
Aĝladı derd-mend-ile bile zār
- 1107 Çün biraz gitdi Ḥayr'ıla ol māh
Eyleyüp 'azm-i ḥāne u ḥar-gāh
- 1108 Yolda bir çākerine ol meh-rū
Viriben Ḥayr'ı gitdi kendü ilerü²⁸⁵
- 1109 Didi rencīde olmasun ḥaste
Bu za'īfi getürsin āheste
- 1110 Varup ol dem yitişdi ḥānesine
Kışsa-i Ḥayr'ı didi annesine
- 1111 Didi niçün getürmedüñ anı
Koyuban gitdüñ anda mihmānı²⁸⁶
- İ 96a
- 1112 Didi virdüm anı bir oĝlana
Şadıķu'l-va'd emīn-Müslümāna
- 1113 Şimdi yolda anı getiriyorur
Derd-mendi saña yitiriyorur

²⁸⁴ Yidiben: Yidüben İ.

²⁸⁵ Viriben Ḥayr'ı gitdi kendü ilerü: Virdi Ḥayr'ı kendü gitdi ilerü İ.

²⁸⁶ gitdüñ: geldüñ İ.

- 1114 Geçmeden sâ'at irdi ol mihmân²⁸⁷
Raḥm idüp aña māder-i cānān²⁸⁸
- 1115 Çeşminüñ merhem urdı yarasına
Derd-mendi yitürdi çāresine
- 1116 Gösterüp zayfa 'ādet ü āyīn
Virdi bīmāra bister ü bālīn
- 1117 Hem yidürdi ğidāyı nafi' ü pāk
Cismini yudı kıomadı nā-pāk
- 1118 Şāhib-i ḥāne geldi ol sâ'at
Gördi bīmārı eyleyüp şefkat
- 1119 Şordı ḥālin ğarīb ü mihmānuñ²⁸⁹
Didiler Kürd'e kıışsasın anuñ
- 1120 Didi bu yirde bir dıraḥt-ı dü şāḥ
İki şāḥ ortası ziyāde ferāḥ²⁹⁰
- 1121 Nīminüñ bergi köre nāfi'dür
Nīminüñ bergi şar'ī dāfi'dür
- 1122 Dögüben bir gün idesiz merhem
Çeşm-i mihmāna urasız ola em
- 1123 Gözleri açılup ola bīnā
Gicelerde göre çü vaḳt-ı duḥā

²⁸⁷ Geçmeden: Geçmedi; mihmân: mihmānı İ.

²⁸⁸ cānān: cānı İ.

²⁸⁹ ḥālin: ḥalüñ İ.

²⁹⁰ ortası: orḫası İ.

1124 Ol dırahtuñ mekânın itdi beyân²⁹¹
Duḡteri Kürd'üñ anı bildi 'ıyân²⁹²

1125 Şevḡ-ıla tırdı lâ-büd ol duḡter
İstedi ol diyârı ser-tâ-ser

1126 Buldı âḡır dıraht-ı 'ulyâyı
Serv-i ra'nâ nazîri tûbâyı²⁹³

1127 Bâr-ıla dirdi berkini ol dem
Dögüben kıldı anı çün merhem

1128 Uruban yarasına ğam-ġinüñ
Gözlerine garîb ü miskînüñ

İ 96b

1129 Bir niçe gün bu resme kıldı 'ilâc
Köhne-i ḡaste buldı tâze mizâc

1130 'Āḡıbet irişüp ḡayr-ı sâ'at
Buldı emr-i Hudâ-y-ıla şıḡhat

1131 Gördi çeşmi gine bayâġı bigi
Gözlerinüñ ezelki şâġı bigi

1132 Çünki ma'dümü kâdir ü pür-cüd
Kıldı luḡf-ı kadîm-ile mevcüd

1133 Buluban ḡayr-ı köhne tâze vücüd
Şükr idüp ḡâlîḡ'ına kıldı sücüd

1134 Gözleri gördi çünki mihmānuñ
Gördi 'âlem dü çeşmini anuñ

²⁹¹ mekânın: mekānuñ İ.

²⁹² Kürd'üñ: Kürd'in İ.

²⁹³ nazîri: nazîr İ.

- 1135 Küllisi geldi başına üşdi
Ol da Kürd'ün ayağına düşdi
- 1136 Eyleyüp Kürd'e hadsız alkışlar
Kıldı yüz biñ niyâz u nâlişler
- 1137 Kul bigi tıruban çapusunda
Düzüşüp dâyimâ çapusunda
- 1138 Gitdi gâhi koyuna geh deveye
Geleyi çağa yaydı gâh ovaya
- A 56b
- 1139 Eyleyüp şadıķâne hıdmetler
Rûz u şebde çekerdi zahmetler
- 1140 Hıdmete 'ışkla kuşanmış-ıdı
İşigi hâkini döşenmiş-ıdı²⁹⁴
- 1141 Göñli düşmişdi ol nigârına
Duğter-i Kürd ü Zühre âyîne
- 1142 Kendüye tuş olan yüzi māha
Hızr-veş dest-gîri hem-rāha
- 1143 Müşfikâne işitmiş-ıdı sözin
Görmemişdi kemâli-y-ile yüzün
- 1144 Görmüş-ıdı eli nermlüğini
Tuymuş-ıdı teni germlüğini
- 1145 Durdine duğter eyler-ıken em
Gözlerine urur-ıken merhem

²⁹⁴ hâkini: hâkine İ.

İ 97a

- 1146 Bulmaz-ıdı çü vaşl-ı kūyına rāh
Eglenürdi hayāl-ıla her gāh
- 1147 Yoğ-ıdı çün naşībi mūyından
Būy alurdi nesīm-i kūyından
- 1148 İzini xuru yirde izler-idi
Sırrını cān içinde gizler-idi
- 1149 Gāh olurdi hevā yüzi gālib
Eyler-idi vişāline t̄alib
- 1150 Gāh olurdi dūrerdi gündüzini
Atmaz-ıdı yanar oda özini
- 1151 Bu hayāl-ıla degzinüp şeb ü rüz
Eyler-idi ‘ilāle-i dil-süz
- 1152 ‘Ākıbet fikr ü zārın idüp rāst
Gözledi rāh-ı rāst u nān u māst
- 1153 Gitmege düzdi rāy u tedbīrin
Sevmedi Hıyr işinde te’hīrin
- 1154 Dirdi kendüye iy cünün ahmağ
Olma sehv-ile cāhil-i muṭlağ
- 1155 Çünkü yok sende genc ü mülk-ile māl
Gele mi sen faķīre māh-ı cemāl
- 1156 ‘Ākıl-ısañ geçüp bu sevdādan
Kendüni fāriğ eyle gavgādan

- 1157 Yok yire hāk u pāy-māl olma
Yañulup t̄alib-i muhāl olma
- 1158 Şabr olunmaz çü ‘ışk-ı meh-rūya
Hem yetilmez vişāl-i dil-cūya
- 1159 Lā-cerem seyr ü rihlet evlādur
Bu bevādında hicret evlādur
- 1160 Bu hayāl-ile ol gice yatdı
Bāri efkārı bir yire çatdı
- 1161 ‘Aqlını ‘ākıbet kılup düstür²⁹⁵
Diledi Kürd’den isteye destür
- 1162 Şubh-dem turuban yatağından
Kalkıban gūşe-i ferāğından
- İ 97b
- 1163 Geldi Kürd’ün öñinde oturdı
Zār u giryeyle gögsin ötürdi
- 1164 Didi iy h̄vāce-i velī-ni‘met
Menba‘-ı cūd u māye-i devlet
- 1165 Bu ğarībe olan himāyetüñüñ
Luţf u ihsān-ıla ri‘āyetüñüñ
- 1166 Şerh olunmaz nihāyeti yokdur
Cūduñüñ hadd u ğāyeti yokdur
- 1167 Kıldıñ evvel ‘atā dü-çeşm-i sürür
Ol dü çeşme bağışladıñ hem nūr

²⁹⁵ kılup: idüp İ.

- 1168 Seni kıldı sebab Hudā-yı Kerīm
K'eyleyüp baña şefkat u tekrīm
- 1169 Mürde-y-iken teni diri kılduñ
Göz gamından beni berī kılduñ
- 1170 Yüz yıl olsam kapuñda hıdmet-kār
'Ömrüm oldukça olmasam bī-kār
- 1171 Biñde birin senüñ keremlerüñüñ²⁹⁶
Yidigüm nān-ıla ne'amlarıñuñ²⁹⁷
- 1172 Cān u dil gerçi Haqq'a nāzırdur
Şükriñüñ şemmesinde kâşırdur
- 1173 Yeticek deñlü eyledüñ zahmet
Şimdiden girü idelüm rıhlet
- 1174 Çok zamāndur kim olmuşam mehcūr
Vaṭanumdan kabāyilümden dūr
- 1175 Keremüñden eyā ğarīb-nüvāz
Himmetüñ kıl bu bendeye dem-sāz
- 1176 Ölmeden gine mevlide varalum
Yār u aşhāb u kamumuz görelüm
- 1177 N'ola ger gitsevüz bu menzilden
Haqq-ı nānuñ unutmazuz dilden
- 1178 Ğāyib-ise beden gönül hāzır
Āsitānuñda rüz u şeb nāzır

²⁹⁶ birin: birüñ, keremlerüñüñ: keremlerünüñ İ.

²⁹⁷ ne'amlarıñuñ: ne'amlarınüñ İ.

- 1179 Bir daħı bu nihāyet-i maqşūd
Eyleyüp bu faķire himmet ü cūd
- İ 98a
- 1180 Bendeye luţf-ı ber-kemāl idesin²⁹⁸
Ni‘met ü nānuñı ħelāl idesin
- 1181 Söyleyüp bu aşıllu söz tekrār
Eyleyüp Kürd’e bî-‘aded a‘zār
- 1182 Buldurup her söze nihāyetini
İstedi gitmege icāzetini
- 1183 Gūş idüp bu kelāmı Kürd-i faķir²⁹⁹
Eyledi zār-ıla bükā’yı kesir
- 1184 Merd ü zen ħānesinde her ne ki var
Ķıldılar cümle girye-i bisyār
- 1185 Toldı Kürd’ün maħallesi ğavġā
Ķopdı şankim Ķıyāmet-i kübrā
- 1186 Sākin oldı birez çü girye vü sūz
Başladı Kürd-i kāmil açmaġa söz
- 1187 Didi Ħayr’a eyā cüvān-ı ‘aziz
‘Ālim ü pür-ferāset ehl-i temiz
- 1188 Kendüñi ol diyāra urduñ tüt
Ķavmüñi akrabañı gördüñ tüt
- A 57a
- 1189 Hem-rehüñden zamānede bisyār
Verd ü nesrın yirine gördüñ ħār³⁰⁰

²⁹⁸ luţf-ı: luţfi A.

²⁹⁹ Gūş idüp,: işidüp İ.

³⁰⁰ Verd ü: Verd-i İ.

- 1190 Bir dahı görmege heves kıılma
Gül-şeni bülbüle kafes kıılma³⁰¹
- 1191 Bir cüvānsın bugün kemālūñ var
Gün bigi bī-bedel cemālūñ var
- 1192 Her ne var-ısa mülk ü māl u menāl³⁰²
Güsfeñd ü şütür huyūl u bigāl
- 1193 Yoğ u varum yedūñde bī-minnet
Hep senūñdür bu hāne ü ni‘met
- 1194 Gerçi çoğdur kıatumda ni‘met ü çiz
Bir kıızum var velī çü cān-ı ‘azīz
- 1195 Andan ayru cihānda nesnem yoğ
Hāne vü hānümānda nesnem yoğ
- 1196 Duğter-i mihribān u hıdmet-i dost
Bağtiyār u ‘afffe devlet-i dost
- İ 98b
- 1197 Baña düşmez ki eyleyem ta‘rīf
Ya anuñ hüsniñi idem tavşīf
- 1198 Nāfede gerçi müşk pinhāndur
Büy līkin çü mü perīşāndur
- 1199 Ger kıılursañ kelāmımız mağbūl
Eyler-iseñ bizümle anı kabūl
- 1200 Şāmını bahtuñuñ şabāğ ideyin
Duğterüm tapuña nikāğ ideyin

³⁰¹ Gül-şeni: Gül-şen İ.

³⁰² māl u: māl-ı İ.

- 1201 ‘Älem içre bülend olup adum
Olasın devlet-ile dāmādum
- 1202 Her ne var-ısa gūsfend ü reme
Hāne vü hānümān u māl heme
- 1203 Eyleyüp saña cümlesin temlīk
Ṭapuñı eyleyem ri‘āyet-i nīk
- 1204 Gūş idince Hıyr bu güftarı
Bildı kim kıldı devleti bārī³⁰³
- 1205 Eyleyüp şükr-i Bārī kıldı sücūd³⁰⁴
Kürd’e de biñ niyāz u medh ü durūd
- 1206 Hıızr bigi geçüp reh-i zūlmāt
Mürde-i cānı buldı āb-ı hayāt
- 1207 Mürde-y-iken firāk-ıla pür-ğam
Zinde kıldı nesīm-i ‘İsī-dem
- 1208 Çün kabūl itdi kavlini dāmād
Hātırı Kürd’ün oldu ol-dem şād
- 1209 Lā-cerem sūra başladı ta‘cīl
Eyleyüp sūruñ emrini tekmīl
- 1210 Sā‘at-ı sa‘d ü vaqt-ı es‘adda
Rūzgār-ı şerīf ü emcedde
- 1211 Kıydılar Hıyr u māha ‘ağd-ı nikāh
Buldılar emn-i hātır-ıla felāh

³⁰³ devleti: devlet-i İ.

³⁰⁴ şükr-i :şükr ü A.

- 1212 Māh-ıla cem‘ olup bir araya
İrdi hāk-i seri Şüreyyā’ya
- 1213 Kavuşup birbirine hasretler
Sürdiler ‘îş u zevk u ‘işretler
- İ 99a
- 1214 Bār-ı ğamdan çü serv olup āzād
Birbir-ile dirildiler dil-şad
- 1215 Hayr’ıla ol nigār-ı lāle-‘izār
Kıldılar bir zamān o yirde qarār
- 1216 ‘Ākıbet dilleri sefer diledi
Menzil-i aħara gūzer diledi
- 1217 Göçmege idecek kamu niyyet
Hayr-ı miskīn de fikr idüp hikmet
- 1218 Vardı dār u dirāhtına derhāl
Şāhına çün yitişdi fāriğ-bāl
- 1219 Dirdi berk-i dü-şāhı eyledi bār
Gizledi ilden anı çün dīnār
- 1220 Çünkü tutmuşdı dilleri nefret
Ol zemīnden kılup kamu rıhlet
- 1221 Vardılar āhır-ıla bir şehre
Buldı Hayr ol şehirde çok behre
- 1222 Duħteri var-ıdı şeh-i şehrūñ
Nādiri-y-idi hūsn-ile dehrūñ
- 1223 Zaħmet-i şur‘a uğramışdı velī
Virmiş-idi mizācına haleli

- 1224 Peyker-i bedrini kıllup çü hilāl
İtmiş-idi sanavberini hilāl³⁰⁵
- 1225 Çok tabīb itmiş-idi gerçi ‘ilāc
Virmemişdi birisi tīb-i mizāc
- 1226 Derdine kılmamışdı kimse devā
Rencine gelmemişdi bŷy-ı şifa³⁰⁶
- 1227 Gŷş idŷp bu kelāmı Hayr-ı ğarīb
Eyleyŷp ŷeklini çŷ ŷekl-i tabīb³⁰⁷
- 1228 Uruban lāf u da‘vī-yi hikmet
Söyledi pādiŷāha bī-dehŷet
- 1229 Didi ŷeh-zādeye ‘ilāc ideyin
Bir sehl-i demde hoŷ-mizāc ideyin
- 1230 Derdine dārŷ-yı havāŷ ideyin
Ol belādan ŷehi halāŷ ideyin
- 1231 Añlayup ŷeh murādını Hayr’uñ³⁰⁸
ŷordı ol demde adını Hayr’uñ
- 1232 Didi adum Hayır dimiŷ pederŷm
Aduma ğoredŷr benŷm hŷnerŷm
- İ 99b
- 1233 İŷidŷp nāmın oluban hoŷ-ħāl
Tutdı ŷeh nāmını mŷbārek-fāl

³⁰⁵ hilāl: hilāl İ.

³⁰⁶ Bu beyit İ. nüshasında yoktur.

³⁰⁷ Bu beyit İ. nüshasında yoktur.

³⁰⁸ murādını: murāduñı İ.

1234 Bes buyurdı ʃabībe ʃāh ol dem
K'eyleye derd-i ʃasteye em sem

1235 ʃayr-ı ferʃunde de ʃurup derʃāl
Eyleyüp gitmesinde isti'cāl

1236 Görmege vardı duʃter-i ʃāhı
Gördi varmış ʃusūfe ol māhı

1237 Gözleyüp lā-cerem reh-i ʃikmet
Berg-i-y-ile düzetti bir ʃerbet

1238 ʃayr-ı bī-çāre kıлмаğa çāre
ʃerbetini içürdi bīmāre

A 57b

1239 İçdügi birle ʃaste buldı ʃifā
Derdine derd-mendüñ irdi devā

1240 ʃvāba vardı ʃuzūr-ıla duʃter
Pister-i berg içinde çün gül-i ter³⁰⁹

1241 Duʃteri ʃeh velī vilāyet-ile
Buldı ʃiḥḥat Ḥaḳ'uñ 'ināyet-ile

1242 ʃerbet-ile söyüندی ʃafrāsı
Sākin oldu serinde sevdāsı

1243 Ol maraž 'ırqını kesüp bu 'ilāc
ʃasteye virdi i'tidal-i mizāc

1244 Duʃter-i ʃeh çü buldı ʃiḥḥat-ı tām
Kıldılar ʃāha ʃevḳ-ıla i'lām

³⁰⁹ Pister-i: Pisteri İ.

- 1245 Şāh işidüp neşâṭ-ıla ṭurdı
Varuban nūr-ı ‘aynını gördi
- 1246 Gül-şen-i ḥüsnine çü kıldı nazar
Gördi bâğında gülleri gine ter
- 1247 Bâğ-ı pejmürdesi irüp yaza
Gülleri nev-şükūfesi tâze
- 1248 Mevsim-idi gidüp bahār olmuş
Her dıraḥtı şükūfe-dār olmuş
- 1249 Eyleyüp şükr-i Kādir ü Mennān
Şordı ḥālını duḥtere pinhān
- İ 100a
- 1250 Didi şāhā saḥīḥ u dil-şādum
Ḥimmetüñle çü serv-i āzādum
- 1251 Mürde cismüm bulup ḥayāt-ı cedīd³¹⁰
Bulmuşum devletüñde baḥt-ı sa‘īd
- 1252 Çün şehen-şeh murādına yitdi
Döndi ḥurrem sarāyına gitdi
- 1253 Şāhuñ ardınca duḥteri ol dem
Gönderüp şehriyāra bir maḥrem
- 1254 Didi şāhuñ mezīd ola cehdi
Var-ımuş Ḥaḳḳ-ıla velī ‘ahdi
- 1255 Eylesün ‘ahd üzere cedd-ile cehd
İtmesün ḥalf-ı va‘d u naḳzı ‘ahd

³¹⁰ cismüm: çeşmüm İ.

- 1256 Nağz-ı eymāna çü nağş imāndur
İtmez anı şu kim müselmāndur
- 1257 ‘Ayb ola şehriyāra lāf itmek
İtdügi va‘deye hılāf itmek
- 1258 Maḥremi duḥterüñ revān ol dem³¹¹
Vardı şāhuñ hużūruña hurrem
- 1259 Setr-ile dāstān-ı peymānı
Söyledi şehriyāra pinhānı
- 1260 Şāh-ı ‘ādil çün andı peymānı
Ḥayr’ı ol dem kığırdı pinhānı
- 1261 Var-ıdı ‘ahdı Ḥaqq-ıla şāhuñ
Raḥmetin kim giderse ol māhuñ
- 1262 Duḥterini aña vireydi hemān
İtmeyeydi ol işde reyb ü gümān
- 1263 Gösterüp rüy-ı şevk ü rağbetler
Başış itdi şahāne hil‘atlar
- 1264 Söyleyüp āşikāre pinhānı
Tāze kıldı ḥadiş-i peymānı
- 1265 Söyledi gūş-ı Ḥayr’a her ḥālī³¹²
Hep tanışdı anuñla aḥvālī
- 1266 Gūş idüp bu kelāmı Ḥayr-ı fakīr
Eyleyüp Kirdigār’a şükr-i keşīr

³¹¹ Maḥremi: Mücrimi A.

³¹² Söyledi: Söyleyüp İ.

İ 100b

- 1267 Kadem-i şehriyāra yüz sürdi
Bendeler bigi karşıda tırdı
- 1268 Şeh dahı gösterüp himāyetler
Luţf u ihsān-ıla ri‘āyetler
- 1269 Eyleyüp sūr-ı pādişāhāne
‘Ādet üzre rüsüm-ı şāhāne
- 1270 Kıydurup duhterine şer‘i nikāh
Kıldı Hıyır’uñ mesāsını çü şabāh³¹³
- 1271 Duhter-i şāh-ıla bulup vuşlat
Sürdi şāhāne devlet ü ‘işret
- 1272 Eglenüp fāl baht-ı fīrūzın
Şoĥbet-ile geçürdi her rūzın
- 1273 Var-ıdı bir vezīri ol şāhuñ
Maĥrem-i ĥāsı-y-ıdı dergāhuñ
- 1274 Bir kıızı var-ıdı çü bedr-i münīr
Āfitāb olmaz-ıdı aña nazīr
- 1275 Nāgehānī anup kazāyı semā
Gözlerin itmiş-ıdı nā-bīnā
- 1276 Duhterüñ ĥālını vezīr hümām³¹⁴
Eyleyüp Hıyır’a sırr-ıla i‘lām

³¹³ mesāsını: şāmını İ. ; çü: çün A.

³¹⁴ Duhterüñ: Duhterin İ.

- 1277 Şordı anuñ ‘ilâcı hâlınden
Ağladı başınuñ zevâlınden
- 1278 Hıyır-ı ‘âkıı diyüp kelâm-ı şavâb
Böyle dirdi vezîre şâfî cevâb
- 1279 Ger olursa icâzet-i sultân
Eyleyem derdüñe senüñ dermân
- 1280 Çünkü güş itdi bu kelâmı vezîr
Vardı şâhuñ öñinde öpdi yir
- 1281 Bilmezüm dağı n’eyledi nitdi
Hâlıni şehriyâra ‘arz itdi
- 1282 Şeh dağı Hıyır’a eyledi fermân
K’eyleye derdine anuñ dermân
- 1283 Hıyır-ı âkıl dağı düzüp şerbet
Gözleyüp rây-ıla reh-i hikmet³¹⁵
- İ 101a
- 1284 Söyleyüp ‘ârifâne hikmetden
Virdi ol hasteye da şerbetden
- 1285 Ol dağı Tañrı’nuñ ‘inâyet-ile
Evliyânuñ dem-i velâyet-ile³¹⁶
- 1286 Buluban çeşmi şıhhat-ı maţlûb
Oldı bînâ bayagıdan dağı hûb
- 1287 Mihre karşı açıldı nerkis-i hûr
Âlemi gördi şanki çeşme-i nûr

³¹⁵ Gözleyüp: Söyleyüp İ.

³¹⁶ dem-i: dağı İ.

1288 Ol vezîrûñ de şeh bigi cehdi³¹⁷
Var-ıdı itmiş-ıdı ol ‘ahdı

A 58a

1289 Ol dağı şāha ‘arz idüp hālin
Söyledi ‘ahd u şart u ahvālin

1290 Şeh dağı ‘ahdini görüp ma‘kül
Gösterüp ol kelāma rüy-ı kabül

1291 Virdi çünkim rızā-y-ıla destür
Lā-cerem emr-i şāh-ıla düstür

1292 Eyleyüp rāy u fikret ü tedbīr
Duğterin virdi Hıyr’a bī-te’hūr

1293 Kıydı ‘ālimler aña da kabīn
İtdiler resm ü ‘ādet ü āyīn

1294 Aluban anı Hıyr-ı bī-pervā
Sürdi ol duğter-ile dağı şafā

1295 Hıyr-ı āzāde hurrem ü dil-şād
Bulmuş-ıdı çü devr içinde murād

1296 Rūz u şeb ‘īş u ‘işret eyler-ıdı
Dil-rübālarla şöhet eyler-ıdı

1297 Duğter-i şāh-ıla sürerdi şafā
Çoğ olurdı anuñla vaşl-ı liķā

1298 Gāh olur duğteri vezīr-ile³¹⁸
Şehd-i şāfī olur-ıdı şīr-ile

³¹⁷ vezîrûñ: vezîrin İ.

³¹⁸ duğteri: duğter-i İ.

1299 Gāh olur duḡteri-y-ile Kürd'üñ
Şīre-i şāfisi-y-ile dürdüñ

1300 Hem-dem olurdu çün mey-ile gül-āb
Çarışurlardı şanki қand-ıla āb

İ 101b

1301 Ḥayr-ı āqıl çü pādīşāh-ı cihān
Geçirürdi bu ḡālet-ile zamān

1302 Günler içre meger ol eşnāda
Seyre gitmişdi Ḥayr-ı āzāde

1303 Gördi yol üzre hem-rehi Şerr'i
Añdı ol demde itdügi żarrı

1304 Bir cehūd-ıla eyleyüp bāzār
Eyler-idi anuñla Şer güftār

1305 Ol cehūda Ḥayır diyüp tekrār
Қıldı aña sipāriş-i bisyār

1306 Kim bu şahşı şaқın yitürme getir
'Aқabince benüm bu bāga getir

1307 Çün nüzül itdi bāga Ḥayr-ı emīr
Bilesince nice sağīr ü kebīr

1308 Ḥalқ oturdu қamusı büzrüg ü ḡurd
Tīg elinde тұrurdu қarşuda Kürd

1309 Şerr'i ol dem cehūd alup geldi
Ḥayr anı gördi ḡayrete ḡaldı

1310 Geldügi birle adını şordı
'Aқabince murādını şordı

- 1311 Didi adum Mübeşşir-i seferī
Bulmuşam nāmum-ıla her hüneri
- 1312 Didi Hıyır aña söyleme böyle
Egrisin dime toğrusun söyle
- 1313 Yoğsa tığ-ıla boynunu ururam³¹⁹
Bu dem içinde kaydını görürem
- 1314 Şer gine gösterüp ruğ-ı inkār
Söyledi didigi sözi tekrār
- 1315 Didi öldür beni gerek dirgür
Dimezem iki sözümi bir gör
- 1316 Hıyır aña kıayıp çün āteş-i tız
Didi iy dün u sifle vü hün-rız
- 1317 Şer degül mi hađıķatin aduñ
Tıynetüñde esās u bünyāduñ³²⁰
- İ 102a
- 1318 Sensin ol kim beni kıoyup bī-āb
Eyleyüp cānuma ‘azāb u ğazāb
- 1319 Almaduñ mı benüm niçe güherüm
Yađmaduñ mı ‘azāb-ıla cigerüm
- 1320 Urmaduñ mı benüm dü çeşmüme tığ
İtmedüñ mi baña bu hayfi dirıđ³²¹
- 1321 Minnet-i Hağ bugün beni Yezdān
Kıldı şimdi zamānede sulţān

³¹⁹ Yoğsa: Yoğsa İ.

³²⁰ Tıynetüñde: Tıynetinde İ.

³²¹ hayfi: hayf-ı İ.

- 1322 Eyleyüp nūr-ı çeşümüi ihsān
Viridi ḥūr-ı cinān-ıla ğılmān³²²
- 1323 Mülk ü māl u cevāhir-i bī-ḥadd
Ester ü esb ü üştür-i bī-‘ad
- 1324 Viridi Qādir qamusını vāfir
Her ne-y-ise murād-ı dil ḥāzır
- 1325 Sen gine zillet ü ḥaḳāretde
Hıset ü naḳşla ḥasāretde
- 1326 Ḥayr’uñ aḳvālin işidince hemīn³²³
Kendüyi yire urdı Şer-i la‘īn
- 1327 Didi şāhā ‘abeş yola gitdüm
Nīk ü bed neyse ben baña itdüm
- 1328 Anı fikr it ki kār-sāz-ı ḳadīm
Baña Şer didi saña Ḥayr-ı kerīm
- 1329 Ezelīdür baña bu rüy-ı siyāh
Nām-ı ziştüm yeter günāha güvāh
- 1330 Bu kelāmı diyince üftāde
Gelür inşāfa Ḥayr-ı āzāde
- 1331 Eyledi Şerr’i ol zamān āzād
Ol kelāmıyla gitdi Şer dil-şād
- 1332 ‘Aḳabince nihānī gitdi Kürd
Eyleyüp ḥamr-ı şāfīyi çün dürd

³²² ḥūr-ı: ḥūrı İ.

³²³ Ḥayr’uñ: Ḥayr’ın İ.

1333 Kānını aqıdup revān Şer'üñ
Başını kesdi bî-amān Şer'üñ

1334 Arayup buldı ol iki güheri
İltüben Hıyır'a virdi mā-ħazarı

İ 102b

1335 Hıyır-ı 'āqıl görüp güherlerini
Kesdi andan tama' nazarlarını

1336 Eyleyüp Kürd'e anları in'ām
Didi bu cānib işi oldu tamām

1337 Gözleri güherine urup dest
Söyledi Kürd sahte nerm-ile pest

1338 Didi sensin bu gevhere reh-ber
Baña senden yitişdi bu gevher

A 58b

1339 Bu güherler sañadur erzānī
K'eyledüñ çeşm-i cānı nūrānī

1340 Hıyır-ıla kārı Hıyır'uñ oldu tamām
'Ālem içre kazandı hıyır-ıla nām

1341 Aña kim devlet ola yār u müşīr
Āheni sīm ola pālāsı ħarīr

1342 Her kime fāl-ı sa'd ola reh-ber
Hār-ı ħurmā ola hicāresi zer

1343 Kāh kāh ol dıraħta varurdı
Kıarşusunda çü bende tururdı

1344 'İzzet-ile virürdi aña selām
Eyler-idi selām-ıla ikrām

- 1345 Ol dıraht-ıdı çünki şandal-büy
Ol hevā-y-ıla Hıayr şeker-güy
- 1346 Cāmesin şandalī geyardi müdām
Şandal-ıla iderdi nüş müdām
- 1347 Büy-ı şandal virür çü hāna neşāt
Cān bağışlar kamu cihāna neşāt
- 1348 Büy-ı şandal şudā‘-ı ser giderür
Derd-i dil tābiş-i ciger giderür
- 1349 Terk-i Çīn’i hikāyetini tamām
İtdügi birle mähını Behrām
- 1350 Kıpuban dīdeden nihān itdi
Meskenini derün-ı cān itdi
- 1351 Ol gice muṭribini lu‘bet-i Çīn
İtmiş-idi bu maṭla‘ı telkīn
- İ 103a
- Fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün**
- 1352 İsterem derd-i serümden yār-ı şandal-büy men
Ağlaram yād eylesem dil-dār-ı şandal-büy men
- 1353 Geymişem büy-ı nigāruñ fürkatinden şandalī
Sevmişem bir serv-i hoş-reftār-ı şandal-büy men
- 1354 Büy-ı cān-baḫşı ğamından gözlerüm her güşede
Çeşm-i mesti āhū-yı Tātār-ı şandal-büy men³²⁴

³²⁴ mesti: mest İ.

- 1355 Ol yüzi gül bŷy-ı ŧandal Һasretinden dāyimā
Hem-çü bŷlbŷl koҺaram her Һār ŧandal-bŷy men
- 1356 Bir ‘izārı ergāvānī dil-berŷñ ŧevkı-y-ıla
ŧoylaram ŧol nesteren-ruҺsār ŧandal-bŷy men³²⁵
- 1357 İhtiyār itdŷm gŷñŷlden ‘ŷd u ŧandal-bŷy içŷn³²⁶
Çīn ŷ Ma-çīn içre bir ‘aṭṭār ŧandal-bŷy men³²⁷
- 1358 ŧā‘ir-i Rŷm’am Һayātī’yem ki dilden sevmiŧem³²⁸
Tŷtī-i gŷyā-yı hoŧ-gŷftār ŧandal-bŷy men

Rŷz-ı cum‘a dŷ-sefid³²⁹

- 1359 Rŷz-ı cum‘a ki bu muḳarnesin bīd
Āfitāb-ıla kıldı cāme sepīd
- 1360 Her libāsın sepīd idŷp Behrām
Gitdi gŷnbet sefidine hoŧ kām
- 1361 Bānŷ-yı gŷnbed-i sefid çŷ māh³³⁰
Eyleyŷp dest-bŷs u Һıdmet-i ŧāh³³¹
- 1362 Һaŧmet-i pādīŧāha medḫ ŷ ŧenā
Devleti rif‘atine kıldı du‘ā
- 1363 Didi ḳadrŷñ ŧehā bŷlend olsun
Micmerŷñde bu dil sipend olsun³³²

³²⁵ ŧoylaram: Sŷylerem İ.

³²⁶ ‘ŷd u: buyı İ.

³²⁷ Çin: Çīn İ.

³²⁸ ŧā‘ir-i: ŧā‘iri İ.

³²⁹ Bu baŧlık A. nŷshasında yoktur.

³³⁰ çŷ: çŷn İ.

³³¹ dest-bŷs u: dest-bŷs İ.

³³² Micmerŷñde: Micmerinde İ.

1364 Tāli' ü fālūñ ola sa'da qarīn
 'Avn-ı Hāḡ tapuña naşır ü mu'īn

1365 Ol semenber du'ānuñ ardınca
 Şāha medḡ ü şenānuñ ardınca

1366 Didi şāhuñ bahārı var olsun
 'Andelībi çü men hezār olsun

İ 103b

1367 Hāḡırı şeh çü dāstān diledi
 Bī-zamāndan ḡadīş-i cān diledi

1368 İdeyin ben de bir ḡikāyet-i ḡüb
 Tāb'-ı şāha mülāyim ü mergüb

1369 Kim diyüpdür baña zarīfāne
 Bir semenber ki nāmı efsāne

1370 Dil-firīb-i cihān-ıdı ol māh
 Çāker-i hüsni-y-ıdı mīr ü sipāh

1371 Güft ü gūyin işitse zevḡından
 Murḡ u māhī uyurdu şevḡından

1372 Hoḡḡa-i la'l ü dürre virdi küşād
 Ḳıldı bir hoş ḡikāyete bünyād

1373 Didi var-ıdı bir cüvān-ı zarīf
 Sözleri dürri āb-dār u laḡif

1374 'İsī vaḡıt-ıdı fezāyilde
 Yūsuf-ı 'aşr adı şemāyilde

- 1375 Var-ıdı ol melek-veşũñ hürrem
Bir ‘aceb bāğı mişl-i bāğ-ı İrem
- 1376 H̄āki pür-‘anber ü ‘abīr-sirişt³³³
Hoş hevā āb u mīvesi çü behişt
- 1377 Tīz-hār-ıdı çār divārı
İrmesün diyü çeşm-i bed hārı
- 1378 Bī-bedel kaşr-ı ‘ālī bāğ-ıdı
Her tüvan-ger dilinde dāğ-ıdı
- 1379 Heftede bir gün ol cüvān-ı zarīf
Kendünũñ mişli niçe yār-ı laṭīf
- 1380 Seyre varurlar-ıdı ol bāğa
Çün melāyik şanasın uçmağa
- 1381 Rüz-ı heftümde heftede her yār
‘Ādet olmış-ıdı anlara bu kār
- 1382 Nā-gehān bir gün ol cüvān çü şāh
Vaqt-i pişin içinde tutup rāh
- 1383 Gidüben kaşr u bāğına vardı
Şandı cāy-ı ferāğına vardı
- İ 104a
- 1384 Varuban gördi bāğı der-beste
Ṭuruban kapusunda dil haste
- 1385 Seng ü muşt-ıla kapuyı dögdi
Bāğ-bāna çağırdı çok sögdi

³³³ H̄āki: H̄āk; ‘abīr: ‘anīr İ.

A 59a

- 1386 Bulmadı ol yörede bir dem-sāz
 apudan aşra ımadı āvāz
- 1387 Līkin iitdi aşradan evāt
 Ğulgule bāġuñ ii an ‘araāt
- 1388 Nāle-yi ‘ūd u nāy u nefa-ı ūr
 Naġme-i eng ü berba u anbūr
- 1389 aşradan naġme-i ho-elānı
 İidüp yandı H^vāce’nüñ cānı
- 1390 Get idüp ol diyārı degzindi
 öyle döndi ki baı ıgzindi
- 1391 Bir gedik daı bulmadı ki aa
 Bir dem öñürdiden ierü düe
- 1392 ‘Āıbet bir yiri ılup sürā
 Eyleyüp eng ü nāun-ıla ferā
- 1393 Girdi sürā iinden ol bāġa
 Gözlerin dikdi ol-ıla aġa
- 1394 Meger ol gün güzelleri ehrūñ
 Her biri hūb u nādiri dehrūñ
- 1395 Seyre varmılar-ıdı ol bāġa
 Cāy-ı hāli maām-ı yaylaġa
- 1396 Meger ol meh-liālaruñ ikisi
 Serv-ad dil-rūbālaruñ ikisi

1397 Bir kenār ulayup temāşāya
Seyre gitmişler-idi tenhāya

1398 Gözler-iken cevānibi nā-gāh
Kıldılar H^vāce cānibine nigāh

1399 Gördiler bir kişi turur bī-kes
Uğru şanup yügürdiler çü ‘ases

1400 Tutdılar anı bend idüp ol dem
Kıyd u bendini kıldılar muḥkem

İ 104b

1401 Dögüben kıldılar niçe ĩzā
Şāhib-i bāğa itdiler rüsvā

1402 Şāhibi bāguñ idüben feryād
Dirdi kıılmañ bu bī-kesi bīdād

1403 Mülküme gelmişem benümdür bāğ
Bu sarāy-ı sürür ü cāy-ı ferāğ

1404 H^vāce’ye şordılar ‘alāmātın
Kaşrınıñ bāğınıñ emārātın

1405 Diyü virdi kamu nişānlarını
İçini taşını mekānlarını

1406 Gördiler hep dedikleri taḥkīk
Eyleyüp cümle kavlini taşdık

1407 Lā-büd anuñ ḥalāş idüp kıyduñ
Çözdiler dest ü pāyınıñ bendin

1408 H^vāce’ye dest-büs idüp tekrār
Kıldılar çok tazarru’ u a‘zār

- 1409 Çünki ‘özr işini bitürdiler
H^vâce’yi meclise götürdiler
- 1410 Gördi H^vâce ki bāğını hūra
Cāy idinmiş çü cennet-i me’va
- 1411 Gördigi birle gülleri güldi
K̄albi nūr-ı şafā-y-ıla t̄urdi³³⁴
- 1412 Çünki bülbül yitişdi gül-zāra
Başladı güller-ile bāzāra
- 1413 Söyleyüp sīm-berlerüñ ikisi
H^vâce’ye didi zenlerüñ ikisi
- 1414 Şehr içinde güzellerüñ varı³³⁵
Şehrüñüñ her güzīde dil-dārı
- 1415 Cem’ olup şöhet itmege çün hūr
Geldiler bāğuña çü ravzaya hūr
- 1416 Gerçi kim saña çok cefā kılduğ
Cānuña cevr-i nā-sezā kılduğ
- 1417 Gel bizüm bu haṭāmuzı ‘afv it
Şād u hoş-dil bizümile seyr it³³⁶
- İ 105a
- 1418 Bir nefes geşt-i bāğ u şahrā kııl
Bu semenberleri temāşā kııl

³³⁴ nūr-ı: nūrı; t̄urdi : t̄oldı İ.

³³⁵ güzellerüñ: güzellerin İ.

³³⁶ seyr it: seyre git A.

- 1419 Kankı dil-dār olursa maṭlūbuñ
İhtiyāruñ gönülde maḥbūbuñ
- 1420 Ol nihānuñ bize ‘ıyān eyle
Kūşe-i çeşm-ile beyān eyle
- 1421 Sen biraz bunlaruñla seyrān it
‘Ālemi bülbül ü gül-istān it
- 1422 Eyleyüp şoñra ‘azm-ı kūy-ı bütān
Kendüñi bir tarafda eyle nihān
- 1423 İltelüm saña anda dil-dāruñ
Kendü irsün ayağıña yāruñ
- 1424 Cāy-ı ḥālīde yār-ıla tenhā
Sür murāduñca ‘ışın bī-pervā
- 1425 Eyleyüp Ḥ^vāce bu süḥanları gūş
Şehveti huftē-y-iken itdi ḥurūş
- 1426 Gerçi ṭab‘ında var-ıdı taḫva
Ġālib oldı bu çūş-ıla sevdā
- 1427 Kıldı zenler aña şu deñlü qarīb
Kılmadı sīnesinde şabr u şekīb
- 1428 ‘Ākıbet kıldı zenlerüñ sözi kār³³⁷
Bir zamān itdi anlaruñla qarār
- 1429 Var-ıdı bāğ içinde bir ğurfe
Kūşe-i ḥālī cāy-ıdı ṭurfe

³³⁷ zenlerüñ: zenlerin İ.

- 1430 Bunlaruñla biraz kılup seyrān
Varuban H^vāce oldı anda nihān
- 1431 Ğurfenüñ şaħnı cāy-ıdı çü cinān
Sebze vü lāle-zār u āb-ı revān
- 1432 Sünbül ü yāsemīn-ile sūsen
Serv ü şimşād u bīd-ile gül-şen³³⁸
- 1433 Geldiler ol maķāma şāhidler
Nār-pistān u sīm-sā'idler
- 1434 Māh-rūlar çerāğ-ı dīde ķamu
Mīve-i dil-keş ü resīde ķamu
- İ 105b
- 1435 Var-ıdı ol çemende bir ħavza
Āb u cāy çü kevşer ü ravza³³⁹
- A 59b
- 1436 Toprağı ğubarīn ü sengi recām
Pāk ü şāfī ķamu çü bāde vü cām
- 1437 Geldiler meh-liķālar ol ħavza
Baķdılar cūy u gül-şen ü ravza
- 1438 Āfitāb-ıla germ-bāzīden
Sebzeler içre pūy-i tāzīden³⁴⁰
- 1439 Derlemişlerdi şanki verd ü gül-āb
Lebleri teşne dilleri pūr-tāb
- 1440 Şanasın 'īde irdiler ķamu
Germ-ile ħavza irdiler ķamu

³³⁸ Serv ü: Serv İ.

³³⁹ Āb u cāy: Āb cādı İ.

³⁴⁰ pūy-i tāzīden: pūy u tāzīden A.

- 1441 Hāvz u cūya bütān har-gāhı
Girdiler şanki mäh-ıla mähî
- 1442 Her biri āb içinde şankim battı
Çekdiler levh-i āba sīmîn hattı
- 1443 Ğurfeden H̄vāce eyleyüp sūrāh
İtmemişdi velî ziyāde ferāh
- 1444 İtmeyüp H̄vāce havf-ı nās u hazer
Hafyeten bunlara kıldı nazar
- 1445 H̄vāce gördi çü bütleri ‘üryān
Hāvz u āb içre gülleri handān³⁴¹
- 1446 H̄vāce’nüñ gitdi tākat-ı cānı
Kalmadı sīnesinde imānı
- 1447 Mey bigi şu içinde meh-veşler
Cānına urdı çünkim āteşler
- 1448 H̄vāce’nüñ de ziyād olup cūşı
Gitdi şabr u qarār-ıla hūşı
- 1449 Kaşd ider H̄vāce germ-ile pür-tāb
Kendüyi havza ata çün sürh-āb
- 1450 Havf idüp līkin ol güzellerden
Utanur kavm-ı bī-bedellerden

³⁴¹ Hāvz u: Hāvz-ı İ.

1451 Eyleyüp H^vâce cānına cebri³⁴²
İtdi ƙasrī taħammül ü şabrı

İ 106a

1452 H^vâce'ye söyleyen perī-veşler
Yandıran sīnesinde āteşler

1453 Ol meleklerden oluban pinhān
İrdiler H^vâce'ye çü mürdeye cān

1454 Didiler aña iy felek rif'at
Ƙanƙı hūriye eyledüñ rağbet³⁴³

1455 Ƙanƙı mehdür ƙatuñda maṭlūbuñ³⁴⁴
Cān u dilden nigār u maḥbūbuñ

1456 Var-ıdı içlerinde bir çengi
Zühreyi māt iderdi āhengi

1457 Nār-pistānı görmeyüp dendān³⁴⁵
Dürr-i nā-süfte-y-idi ol cānān

1458 Zülf-ile ḥāli dām u dāne-i dil
Ġamze-i şūḥı diz ü ḥane-i dil

1459 H^vâce gösterdi añlara anı
Fürkatine çü māh-ı tābānı

1460 Didi bu Leylī'ye menem Mecnūn
Fitne-i çeşm-i mest-ile meftūn

³⁴² cebri: cevri İ.

³⁴³ Ƙanƙı : Ƙanƙ-ı A.

³⁴⁴ Ƙanƙı : Ƙanƙ-ı A.

³⁴⁵ Nār-pistānı: Nār u pistānı İ.

- 1461 Bildiler H^vāce'nün çü Leylî'sin
Ol zamān itdügi temennāsın
- 1462 Lā-cerem şevk-ıla tırup şādān
Vardılar meh-liqālara ḥandān
- 1463 Sa'y idüp bozların ağartdılar
Dil-ber-i çengiyi ayartdılar
- 1464 Āl-ile H^vāce'ye iletdiler
Sihr-ile bāğıyı il itdiler
- 1465 Sırr-ıla vardı ğurfeye o melek³⁴⁶
Düşmedi kimse sırrına dehlek
- 1466 H^vāce-y-ile çü vardı oturdı
Aradan H^vāce şermi götürdi
- 1467 Şorup ismüñ nedür didi didi Nūr
Didi çeşm-i bed ola senden dūr
- 1468 Didi yanuñdağı nedür didi sāz³⁴⁷
Didi şīvene şīvedür didi nāz
- İ 106b
- 1469 Didi cānā olur mı buse kinār
Didi cāyız қatumda olsa hezār
- 1470 Didi senden biter mi bu maқşūd
Didi maқşūduña irersin zūd
- 1471 H^vāce gördi nigārını çün ehl
Yār-ı ehl-ile kār olur diyü sehl

³⁴⁶ melek: felek İ.

³⁴⁷ ğı: ki

- 1472 H^vāce'nūñ hūn u mağzı eyledi çüş³⁴⁸
 Kıldı H^vāce çü bebr ü şîr hurüş³⁴⁹
- 1473 Eyleyüp H^vāce āhūyı nahcîr
 Çengine aldı şaydını çü şîr³⁵⁰
- 1474 Uğru bigi çü bâğı buldı ısuz
 Dirdi şeftālūsin nihāyetsüz
- 1475 Olmayup H^vāce būseye kâni'
 Oldı göñli ziyādeye tāmî'
- 1476 Başladı mihrine el urmağa
 Halka-i la'l-i dürri açmağa
- 1477 H^vāce'ye virmeyüp nigārın el
 İderek birbirine ceng ü cedel
- 1478 Ol maqāmuñ bozuldı dīvārı
 Āşikār oldı H^vāce'nūñ kārı
- 1479 İkisi birbirinden olup dūr
 Bir yaña H^vāce kaçdı bir yaña Nūr
- 1480 Çünkü süst oldı H^vāce'nūñ çengi
 Götürüp kaçdı çengini çengi
- 1481 Geldi şerm-ile āşinālarına
 Vardı düşdi gine aralarına
- 1482 Kaldı H^vāce ğam-ı hacālet-ile
 Gūşe-i halvetinde hayret-ile

³⁴⁸ hūn u: hūn-ı İ.

³⁴⁹ bebr ü: bebr-i İ.

³⁵⁰ çü: çün İ.

1483 Bu arafda gine nigārīnler
Virdiler bezm-i ‘īṣa tezyīnler

1484 Ol iki nāzenīn kad-i Őimsād
Eyleyüp derd-i H^vāce’yi gine yād

1485 Bezm-gehden ayak gōturdiler
Buluban H^vāce’yi geturdiler

A 60a; İ 107a

1486 Geldi H^vāce oturdı fāriğ-bāl
Ṭuyadı kimse H^vāce’den aḥvāl

1487 Bir zamān içüben mey-i bī-ğışṣ
Ḳıldılar ‘īṣ u ‘işret-i dil-keṣ

1488 Çeng ü ney dahı bulmadan pāyān
Çeng-ile H^vāce eyledi peymān

1489 Kim çü alır ikisi tenhāya
Ḳomayup işlerini ferdāya

1490 Oluban birbiriyle şehd ü gül-āb
Ḳasteler cānı bula Őāfī cevāb

1491 Ol maḥalde olunca Şeb-hengām
Ḳıldılar ‘īṣ u nūṣ-ıla ārām

1492 Őām iriṣdükde gün kırup ğırbet
‘Ālemüñ ṭıtdı çihresin zulmet

1493 Ḳalkuban gitdi H^vāce pinhānī
‘Aḳabince nigār-ı nūrānī

1494 Birbir-ile varup bulıṣdılar
Ḳocuṣup bir zamān yoluṣdılar

- 1495 Zāyil oldı çü H^vāce'nün hūşı
Varduğınca ziyād olup cūşı
- 1496 Anı kâsd itdi kim işitmeye nās
Dürr-i nā-süfteye ura elmās
- 1497 Bir dıraht üzre anda nā-gehān
Gürbe-i vahşi olmış-ıdı nihān
- 1498 Gördi nā-geh yir üzre bir mūşı
Kalmayup şabr u tākāt u hūşı³⁵¹
- 1499 Çün kazā mūşa toğru düşdi hemān
H^vāce'yi kıldı bīd-veş lertzān
- 1500 Kaçdı berkine H^vāce-i bī-kām
Çengin alup nigār-ı sīm-endām
- 1501 Havf-ıla geldi bezm-i havrāya
İrmedi cānı 'īş-ı tenhāya
- 1502 H^vāce kaçup yirinden oldı nihān
Tutdı şāh-ı dıraht içinde mekān
- İ 107b
- 1503 Pür-dıraht-ıdı ol mekān-ı cedīd
Serv ü şimşād-ıdı hadeng-ile bīd
- 1504 Bezm-gāh içre bu yaña çengi
Uruban çengine gine çengi
- 1505 Söyler-ıdı terāne-i şīrīn
Ġazeli hūb u kīt'a-i rengīn³⁵²

³⁵¹ tākāt u: tākāt-ı İ.

- 1506 Ol iki yār-ı mihrībān u delīl
H̄vāce'yi yād idüp gine ta'cīl
- 1507 Țuruban gitdiler aramağa
Gūşe gūşe yayıldılar bāğa
- 1508 'Aķıbet buldılar mekānında
Şanasın bāzi āşiyānında
- 1509 Şordılar hālını hikāyetini
Kışşa-i derdini şikāyetini
- 1510 H̄vāce de sergüzeştini birbir³⁵³
Eyledi dil-rübālara taķrīr
- 1511 Gūş idüp bildiler kamu hālın
Țuydılar H̄vāce'nüñ hem aḥvālin
- 1512 Țuruban her biri gidüp şādān
Geldiler meclise gine ḥandān
- 1513 H̄vāce'nüñ hālın āşikār u nihān
Kıldılar yār u hem-demine beyān
- 1514 Raḥm idüp H̄vāce'ye iki dil-bend
Kıldılar çengine naşīḥat ü pend
- 1515 Eyleyüp H̄vāce'ye gine irsāl
Mürdeye cānın itdiler İşāl
- 1516 Varuban nāz-ıla kad-i bālā
H̄vāce'yi buldı gūşede tenhā

³⁵² Gazeli: Gazel İ.

³⁵³ sergüzeştini: sergüdeştini: A.

1517 H^vāce gördükde dil-berini çü mäh
Döndürüp āsumāna t̄ac u külāh

1518 Gül bigi güldi gönli açıldı ³⁵⁴
Āteş-i cānına şu saçıldı

1519 H^vāce tuş oldu derdine bī-hār
Buldu gencīnesini hem bī-mār

1520 Cāy-ı halvet nigār-ı pür-şefkat
Olmaya bundan özge bir devlet

İ 108a

1521 H^vāce'nüñ kalmayup teninde revān
Çökdi yārın kenārına bī-cān

1522 Başladı destini uzatmağa
Çal'aya tīrini uz atmağa

1523 İstedi kim kıla hisārı harāb
Āteş-i şehvet üstüne koya āb

1524 Ol maħalde tururdu nice kedū
Bağlamışlardı ip-ile aşılu

1525 Mūş-ı deştī çü gürbe-i çālāk
Gördi nā-geh kedūları bī-bāk

1526 Anlara toğru oluban perrān
İplerin kesdi tīz idüp dendān

1527 Mūş-ı deştī kesincek ol ħablı ³⁵⁵
Yire düşdi kedūlarıñ ħablı

³⁵⁴ güldi gönli: gönli güldi İ.

³⁵⁵ kesincek: kesince İ.

- 1528 Ol kedūlar çü düşdiler bī-ğūl
Bir şādā urdı her biri çü duhūl
- 1529 Gitdi bang u şadāları niçe mīl
Şandılar kim uruldı kūs-ı raḥīl
- 1530 Bu ḥayālāt-ı fāsīd-ile çü bāz
Ḥ^vāce ḥavfindan eyleyüp pervāz
- 1531 Ḥ^vāce şandı ki şahne-i bāzār
Geldi kūs-i raḥīl-ile seg-vār
- 1532 Muḥtesib daḥı boyanup reнге
Geldi pūr-kīne senūñle cenge
- 1533 Keşşini қoyuban revān қаçdı
Pā-bürehne niçe cidār aşdı
- 1534 Yār-ı çengi bu ḥavf-ıla ğam-ğīn
Şīr elinden çıkup çün āhū-yı Çīn
- 1535 Bezme irgürdi kendüyi ol dem
Geldi oturdı yirine pūr-ğam
- A 60b
- 1536 Dil-ber-i çengi çengine urup el
Söyleyüp vaşf-ı ḥālını çü ğazel
- 1537 Sāz bigi miyānını bükdi
Güş-ı yārāna derdini dökdi
- İ 108b
- 1538 Cümle yārānı bildiler ḥālin
Şordılar güneh-ile aḥvālin

- 1539 Vākı‘an didi bunlara hālūñ³⁵⁶
Her ne geçdiyse vaşf-ı aḥvālūñ³⁵⁷
- 1540 Ol iki dil-nüvāz-ı nīk-refīk
Ḥ^vāce’ye mihribān u yār-ı şefīk
- 1541 Gūş idüp hālını sirkediler(?)
Özleri göynüyüp esirgediler
- 1542 Tıruban yıl bigi yilişdiler
Varuban Ḥ^vāce’ye buluşdılar
- 1543 Göñline taldurup şafāyı tamām
Virdiler Ḥ^vāce’ye tesellī-i tām
- 1544 Didiler biz saña hevā-dāruz
Her ğamuña senüñle ğam-ḥ^vāruz
- 1545 Gel bu dem bir ḥaşīn mekān bulalum
İkimüz saña pāsbān olalum
- 1546 Sen nigāruñla zevk-ı pinhān it
Cānuñı hem-nişīn-i cānān it
- 1547 Gezdiler bāġı buldılar bir cā
Mevzi‘-i ḥāli mehreb ü melcā
- 1548 Yāsemīn altı gūşe-i pinhān
Bulmaya anda ādemi şeytān
- 1549 Varuban dil-beri götürdiler
Ḥ^vāce’nüñ katına yitürdiler

³⁵⁶ hālūñ: ḥālin İ.

³⁵⁷ aḥvālūñ: aḥvālin İ.

- 1550 H^vāce gitdi nigār-ıla dil-şād
Gūşe-i emne serv-veş āzād
- 1551 Başlayup H^vāce çeng ü bāzīye
Dil-rübā mihr ü dil-nüvāzīye
- 1552 Dürre elmāsı dökdügi sā‘at
Vāk‘ı oldı gine ‘aceb hālet
- 1553 Var-ıdı ol yire yakīn bir gār
Anda rubehler itmiş-idi qarār
- 1554 Anları tuymış-ıdı nāgeh gürk
Olmış-ıdı bulardan aña kürk
- İ 109a
- 1555 Kaşdı idüp anlara haramī-vār
Eyleyüp cümle gürg merdüm h^vār
- 1556 Yürüyüp üstlerine ol cellād
Tağıdup anları çü hırmen-i bād
- 1557 H^vāce’nüñ üstüne atıldı kamu
H^vāce’ye kıldı cenneti çü tamu
- 1558 H^vāce’nüñ cāmına düşüp korhu
Dest ü çenginde dahı ol meh-rū³⁵⁸
- 1559 Sürüyüp kaçdı ol nigārını
Hāk-i rüb itdi ca‘d-ı müşkīni³⁵⁹
- 1560 Karşu geldi ol iki meh-veşler
Serv-i ra‘nā mişāli ser-keşler

³⁵⁸ Dest ü: Dest İ.

³⁵⁹ müşkīni: miskini İ.

- 1561 Țutuban H^vāce'yi yeñemediler
Yā çoçup bir yaña siñemediler
- 1562 Alamayup elinden ol māhı
Țıldılar sūz u zārı vü āhı
- 1563 Gördiler 'aql u hūşını merfū'
H^vāce'yi bil ki şandılar maşrū'
- 1564 'Āķıbet H^vāce oluban yorgun
Eyledi bir maħalde şabr u sūkūn
- 1565 Varuban katına ol iki hūmām
Virdiler H^vāce'ye nice dūşnām
- 1566 Didiler fi'l-i nā-sezā ķılduñ³⁶⁰
Bī-gūnāhı 'abeş cezā ķılduñ
- 1567 Țıynetı pāk u ārdur anuñ
Cevheri şāfdur bu cānānuñ
- 1568 Sehvine H^vāce and içüp tekrār
Țıldı bunlara bir niçe a'zar
- 1569 Eyleyüp cān u dilden istiğfār
Her gūnāhına idūben iķrār
- 1570 Didi çoğ-ıdı kārumuñ ħalelī
Țıldı yārı 'ināyet-i ezeli
- 1571 Ol çü regden bu cismi şağ itdi
Ol gūnehden beni irāğ itdi³⁶¹

³⁶⁰ fi'l-i nā-sezā: fikr-i nā-sezā İ.

³⁶¹ İ nüshasında bu beyitteki mısraların yerleri değişiktir.

İ 109b

- 1572 Eyleyüp qalb-i cānumı muhliş
Ol Һarām işden eyledi hālîş
- 1573 ‘Avn-ı bārī olursa ger rehber
İdünem anı şer‘-ile hem-ser
- 1574 Ol mehe kıydıram nikāh-ı resül
Şer‘-ile eyleyem hişāra duhül
- 1575 Gördiler H̄vāce’nün çün insāfin
Şıdķ-ı pāk u ‘aķīde-i şāfin³⁶²
- 1576 Eyleyüp H̄vāce’ye kamu taħsīn
Kıldılar āferīn-ile tezyīn
- 1577 Nāzını terk idüp semenberler
Şaçdılar fark-ı H̄vāce’ye zerler
- 1578 Yār olup H̄vāce’ye ‘ināyet-i Haķ
H̄vāce de eyledi ferāset-i Haķ
- 1579 Çünki bāğ içre bulmadı behre
Gıtdi fikr-ile lā-cerem şehre
- 1580 Çün şabāh oldı toğdı çeşme-i nūr
Zulmeti kıldı encümenden dūr
- 1581 H̄vāce tırdı şabaħ-ıla pür-cüş
Cām-ı düşīneden dahı bī-hüş
- 1582 Añuban kışsa-ı nigārını
Yād idüp şevķ-ı yār u yirini

³⁶² Şıdķ-ı pāk: Şıdķ u şaf İ.

1583 İtmeyüp gönli bir dem arāmı
İsteyü gitdi ol dil-arāmı

1584 Yoluna şarf idüp hazîne vü māl
Aldı mähını şevk-ıla der-hāl

1585 Kıydurup aña şer'-ile kâbîn
Eyleyüp resm ü 'âdet ü âyîn

A 61a

1586 İrgürüp tîrini nişânına
Dil-rübâsın götürdi yanına

1587 Geşt iderseñ bu 'âlemi yek-ser³⁶³
Bu hevâ içre bulasın ekşer

1588 Devlet anuñ kim içdi âb-ı zülâl
Savdı nân-ı harâmı yidi helâl³⁶⁴

İ 110a

1589 Buldı bir çeşme H^vâce çün hurşîd³⁶⁵
Sanki sîm-i sebîke pāk u sefid

1590 Rüşenâdur sefid-ile ruḥ-ı rüz
Mâh-tâb-ı felek cihân-efrüz

1591 Ehl-i taqvâ nişânıdır bu libâs
Ekşer anı geyürdi mefḥar-ı nâs

1592 Ol semen-sîne sözlerini tamâm
İtdügi birle şevk idüp Behrâm

1593 Çekdi anı çü rûḥı sînesine
Saldı mahîsini sefînesine

³⁶³ iderseñ: idersin

³⁶⁴ harâmı: harâm İ.

³⁶⁵ hurşîd: nûr-ı sepîd A.

1594 Şaluban çarh-ı çārümīne besāṭ
Ol gice anuñ-ıla sürdi neşād

1595 Muṭrībinüñ meh-i semen-sīne
Virmiş-idi bu şi'ri yādına

Gazel-i Terāne³⁶⁶

Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1596 Ṭañ degül meyl itse rūy-ı ebyaza ḥalk-ı cihān
Ebyaz olmışdur çün āb-ı kevşer ü cūy-ı ḥübān

1597 Nūr-ıla ta'rīf idüpdür anı çün mihr āferīn
Ol sebebden ağ olupdur rūy-ı mäh-ı āsumān

1598 Cismüñe nisbet kılpudur kendüyi beñzer ki sīm
Anuñ-ıçundur bugün maḥbüb kılpup ins ü cān

1599 Nūr-ı ḥadduñdan kılpudur rüz-ı enver iktibās
Ol ziyā-y-ıla ağarmışdur ruḥ-ı devr-i zamān³⁶⁷

1600 Beñzemişdür dişlerüñ dürrine lü'lü'-i 'Aden
Zer bigi olsa 'aceb mi zīver-i tāc-ı keyān

1601 Nār-ı qahrından şaқındı şeybe nūram didi ḥaқ
Zāhirā reng-i sefid oldı şüyüha mürdegān³⁶⁸

1602 Bu Ḥayātī çünki sevmişdür beyāz nūruñı
Ol maḥabbetden bulur āḥır na'īm-i cāvidān

³⁶⁶ Bu başlık A. nüshasında yoktur.

³⁶⁷ devr-i: rüz-ı İ.

³⁶⁸ mürdegān: müjdegān İ.

- 1603 Hüsrev-i hâveri gelüp hamele
Müşterî hem qarî̄n olup zühale³⁶⁹
- İ 110b
- 1604 Pîr-i hâk olmuş-ıdı tâze cüvân
Virmiş-ıdı muṭarrâ meyteye cân³⁷⁰
- 1605 Kisvet-i Hızır geymiş-ıdı zemîn
Zîb ü fer virmiş-ıdı mâh-ı mu‘î̄n
- 1606 ‘Âlem olmuşdı gül-şen-ı ḥaḍrâ
K’olmuş-ıdı bu merkez-i ḡabrâ³⁷¹
- 1607 ‘Andelîb eyler-ıdı nâle-i ‘ūd
Her seher ki çü nağme-i Dāvud
- 1608 Her tarafda tıyūr-ı hūb-elhân³⁷²
Lâle-zâr içre eyler-ıdı fiğân
- 1609 Ṭâli‘-i mâh u sâl olup pîrüz
Hem-dem olmuşdı ‘îd-ile nevrüz
- 1610 Gelmiş-ıdı çün eşref-i eyyâm
Şeref-i rüz içün şeh-i Behrâm
- 1611 Şalmış-ıdı bisâṭ-ı şâhâne
Meclis itmışdı pâdişâhâne
- 1612 Ṭurmuş-ıdı şehâne dîvânı
İrmış-ıdı semâya eyvânı

³⁶⁹ zühale: zühale İ.

³⁷⁰ İki nüshada da mısra “Virmişıdı muṭarrâ vü meyteye cân” şeklindedir; vezin gereği böyle alınmıştır.

³⁷¹ K’olmuşıdı: Bulmuşıdı İ.

³⁷² Hūb : hoş İ.

- 1613 Nā-geh ol demde irüşüp bir peyk
İtdi dīvāna kendüyi çün kebk
- 1614 Hāk idüp şāh öñinde rūy-ı niyāz
Eyleyüp şāha āferīn-i dirāz
- 1615 Didi şāh nigār-hāne-i Çīn
Çīn ü Māçīn eyleyüp tezyīn
- 1616 Şavlet-ile düzetdi bir leşker
Kim tutupdur zemīni ser-tā-ser³⁷³
- 1617 Çīn'den 'ahdına vefā umma³⁷⁴
Dürd-i meyden şehā şafā ummā
- 1618 Olmaya bī-vefāda şihhat-ı 'ahd
İçidür tolu zehr ü taş şehd
- 1619 Bir deñizdür ki boyanup hūna
Mevci geldi yitişdi Ceyhūn'a
- 1620 Bu fitnedden çü şāh olup āgāh
Eylemezse buña tedārik-i şāh
- İ 111a
- 1621 Çīnler çok hasāret eylediler³⁷⁵
Kışver-i Fars'ı gāret eylediler
- 1622 Çünkü tıydı bu kışşayı Behrām
Bildi zāhir kim olısar bed-nām
- 1623 Evvelā çekdi kendüyi meyden
Şoḥbet-i çeng ü barbuḡ u neyden

³⁷³ zemīni: cihānı İ.

³⁷⁴ Çīn'den 'ahdına: Çīnī'den 'ahd-ı İ.

³⁷⁵ Çīnler: Çīnīler İ.

- 1624 Şaniyen şāh idüp firāset ü rāy
Didi mülke uzatsa düşmen pāy
- 1625 Şāha ol dem gerek sipāh-ile genc
K'onlaruñ nuşretiyle çekmeye renc
- 1626 Māl ü leşker şehi kılup manşūr
Düşmen-i mülkin eyleye maḫhūr
- 1627 Görđi şeh leşkerini bī-ḫuvvet
Eylemişler ḫazīnesin ğāret
- 1628 Ḳalmayup leşkerinde at u silāḫ
Görmeyüp şāh işinde ḫayr u şalāḫ
- 1629 Gözlerine cihān olup zindān
Ḳaldı 'āciz çü şīr-i bī-dendān
- 1630 Var-ıdı bir vezīri ol şāhuñ
Şanasın ḫışmı-y-ıdı Allah' uñ
- 1631 Nā-Ḥudā-ters-ıdı Ḥudā'dan dūr
Kendüye virmiş-ıdı ḫayli ğurūr
- 1632 Viriben mülke zılm-ıla bīmi
Virmiş-ıdı ḫarāba ıḳlīmi
- 1633 Eyleyüp şāha sihr-i mekr ü firīb
Eyler-ıdı niçe süḫan tertīb
- A 61b
- 1634 Söyler-ıdı bu sözleri her dem
Şāh-ıla ḫalvet oluben hem-dem
- 1635 Dirdi şāhā gerek re'ayā-yı dūn
Şehriyār u sipāh elinde zebūn

1636 Siflenüñ mālı olıcak vāfir
Hıdmetinde şehüñ olur qāşır

1637 Genc ü māl-ıla dūn olup hod-bīn
Āşikār eyleyüp ‘adāvet ü kīn

İ 111b

1638 Qalmayup sīnesinde ihlāşı
‘Aqıbet şāhına olur ‘āşi

1639 Bunları eylemek gerek yoḥsul
Tā ki hıdmetde olalar çün kul

1640 Bu re‘āya ki qavm-i bedlerdür
Ādemī şūretinde dedlerdür

1641 Şūretā gerçi kim beşerlerdür
Gürg ü segden velī beterlerdür

1642 Görmeyicek serinde bunlar tīğ
Çoğ ider birbirine ḥayf u dirīğ

1643 Yegrek oldur kim oluben mağlūb
Eksük olmaya serlerinden çüb

1644 Şehriyārā işitmedin mi bedān
Şeh Siyāvūş’ı kıldılar bī-cān

1645 Şāh Cemşīd’i ḥ^vār idüp seg-vār
Şāh Dārā’yı itdiler ber-dār

1646 Şehriyāra bu resme iğvālar
Eyleyüp kıldı ceng ü gāvğālar

1647 Azdurup şāhı siḥr-ile çün gül
Eyleyüp sāz u şoḥbete meşğül

- 1648 Kendü mülke uzatdı cevri elini
Şāhınıñ yıkdı zulm-ıla ilini
- 1649 Halk-ı ‘ālemde komadı bir çiz
Güher ü sīm ü zer gulām u keniz
- 1650 Ol sebepten yıkıldı kişverler
Hāyin oldı sipāh u leşkerler
- 1651 Bu tarīk üzre geçmeden şeş sāl
Kalmadı memleketde māl u menāl
- 1652 Şehr ü karye harāba yüz tutdı
Memleket ıztırāba yüz tutdı
- 1653 Alınup cümle kişverüñ mālı
Şehr ü karye kamu kalup hālī
- 1654 Zūlm ucundan harāb olup iqlīm
Gelmez oldı hazīneye zer ü sīm
- İ 112a
- 1655 Görđi şah-ı ‘Acem hazīne tehi
Kalmamış leşkerinde rüy-ı bihi
- 1656 İtmek isterdi hān-ıla hem-ceng
Kıldı Behrām’ı bu fikr dil-teng
- 1657 Ol vezirüñ gezindi havfindan
Mekr ü āl-ıla bendi havfindan
- 1658 Bir kişi açmaz-ıdı şāha dehān
Kimse bu rāzı idemezdi beyān
- 1659 Geçdi bu fikr-ile zamān-ı dırāz
Āşikār itmedi kimesneye rāz

- 1660 Bu ğam u derdi idinüp pīşe
Cānına geçdi āhır endīşe
- 1661 Def'i-y-içün bu ğuşşanuñ nā-çār
Qalmasun diyü hātırında figār
- 1662 Şāh-ı Behrām idüp hevā-yı şikār
Oldı bir ğün sa'ādet-ile süvār
- 1663 Yek tene çün süvār olup gitdi
Tağ u yazıda niçe şayd itdi
- 1664 Ol şikār-ıla şāh olup dil-şād
'Uqde-i hātırına geldi ğuşād
- 1665 Döndi geldi o şevq-ıla şehre
Bulmadı anda şādīden behre
- 1666 Lā-cerem şayda eyleyüp ragbet
Gine çıqdı şikāra şeh halvet
- 1667 Ten ü tenhā çü bāz idüp pervāz
Qırdı bebr ü peleng ü şīr ü ğürāz
- 1668 Germ-i şayd-ıla oluban 'atşān
Şeh tütışdı çün āteş-i sūzān
- 1669 Gerçi şu istemekde kıldı şitāb
Bulmadı ol zemīnde kaṭre-i āb
- 1670 Eyleyüp şāhı teşnelük dil-rīş
Çekdi ol miḥnet-ile çok teşvīş
- 1671 Gitmeye niyyet itdi ol dem şāh
Nā-gehānī görüندی dūd-ı siyāh

İ 112b

- 1672 Bir ‘aceb dūd-ı ejdehā-peyker
 Āsumānı bülend-ile hem-ser
- 1673 Didi bu āteş olmaya bī-āb
 Yürüyüp dūda ʔoĝru kıldı ŧitāb
- 1674 Gidiben aŧdı niçe pūŧte vū kūh
 Geçdi deŧt ü maĝāralar enbūh³⁷⁶
- 1675 ‘Āķıbet ol maķāma varup ŧāh
 Gördi dūduñ yanında bir ħar-gāh³⁷⁷
- 1676 ŧāhib-i ħāne oturur bir pīr
 Kāmil ü kār-dān u bā-tedbīr
- 1677 Virdi ŧeh pīre ‘izzet-ile selām
 Ol daĥı ŧāha eyleyüp ikrām
- 1678 Lu᠗f-ıla ŧāhı atdan indürdi
 ‘İzz-ile ħar-gehine ķondurdu
- 1679 Teŧne-y-idi ŧeh-i cihān pūr-tāb
 İstedı sür‘at-ile ol dem āb
- 1680 Vardı bir ŧu getürdi miŧl-i gül-āb
 İçürüp ŧāha eyledi sīr-āb
- 1681 Devlet-ile ŧeh-i muzaffer-fer
 Oturup her yañaya ŧaldı naķar

³⁷⁶ maĝāzalar : maĝāralar A.

³⁷⁷ dūduñ: dūdm İ.

1682 Görđi Şeh kim ğarĩmi baŐmıŐlar
Bir segi bir đıraŐta aŐmıŐlar

1683 Bulmayup Ħikmetine anuñ rāh
Anı muĦkem ta'accüb eyledi Őāh

A 62a

1684 Görđi Őāhı çü ŐāĦib-i Ħāne
Bir cüvān-ı zarĩf ü ferzāne

1685 Didi Ħālĩ kişi degül miĦmān
YaraŐur olsa kiŐvere sultān

1686 Őāha bu vech-ile idüp nazarı
Vardı ni'met ğetürđi mā-Ħazarı

1687 Didi nān-ı ĦaĦĩri tut ma'zür
Kim bu yir Şehr ü Ħaryedendür dür

1688 Nān bulunmaz bu buŐ'ada fāyık
Yā ğıda k'ola Őapuña lāyık

İ 113a

1689 Şeh didi yoŐdur iŐtihad-yı Şa'am
ŐöyleŐelüm velĩ senüñle kelām

1690 MüŐkilüm var benüm beyān eyle
Ħikmetin sırruñuñ 'ıyān eyle

1691 Bu segi niçün itdüñüz berdār
Sırrını anuñ eyleñüz izĦār

1692 Eyleyüp pĩr-i Ħaste Őāha ĦıŐāb
Virdi ta'zĩm-ile su'āle cevāb

1693 Didi pĩr iy cüvān-ı zĩbā-rüy
Diyüben saña neyse müy-be-müy

- 1694 İşbu seg gelemüñ emīniydi³⁷⁸
Hem nigeḥ-dār u hem-niṣīniydi
- 1695 Yaz u kış gündüzin şübān-idi
Tīre-şeblerde pāsbān-idi
- 1696 Gelemi hep buña inanmış-ıdum
Kendüme bunı toḡru şanmış-ıdum
- 1697 Bir mühim düşse gitse-y-idüm dūr
Göñlüm olurdı dāyimā mesrūr
- 1698 Ḳalbüme gelmez-idi endīşe
Meyl iderdüm bu şevḳ-ıla ‘īşa
- 1699 Ḳoyunum bu sege inanur-ıdum
Ṭālī‘ümle buña güvenür-idüm
- 1700 Gündüz-ile güderdi şaḳlar-ıdı
Gice-y-ile aḡılda bekler-idi
- 1701 Niçe yıl gösterüp baña şefḳat
Rāstlık birle eyledi ḥıdmet
- 1702 Göñlüme düşdi nā-gehān bir gün
Kim varup ḳoyunum şayam ol gün
- 1703 Varuban ol ḳoyunları şaydum
Gördüm olmuş yidi ḳoyunum güm
- 1704 Sehve ḥaml eyledüm bunı gitdi
Bunuñ üstine çend gün geçdi

³⁷⁸ gelemüñ: gelemin İ.

- 1705 ‘Āķıbet bir daķı görüp Şaydum
Ol ķoyunları gine gm buldum
- İ 113b
- 1706 İtmedüm sırrumı kimesneye fāŐ
Tuymadı rāzumı benüm evbāŐ
- 1707 Ben daķı lā-cerem zarıfāne
Vāķıf olmaĝa sırr-ı pinhāna
- 1708 Gzledm gele-bānı pinhānı
Dehledm ķarŐu sırr-ıla anı
- 1709 Geleye ķarŐu varuban geldüm
Niķe gün bunuñ üstine oldum
- 1710 Tuymadum gerķi hānede sırrın
Gördüm anuñ velı kŐ Őıddın
- 1711 Oldı günden güne ķoyunum gm
Eyledi ĝuŐŐa gnlmi derhem
- 1712 Niķesin daķı ‘āmil-i Őadaķāt
Zulm-ıla aldı gerķi adı zekāt
- 1713 Geķdi bu Őret-ile oĝ ezmān
Gsfend-ile eyledüm seyrān
- 1714 ‘Āķıbet bir maķalde itdüm h^vāb
Uyanup gördüm anda kār-ı ĝarāb
- 1715 Geldi bir grg-i māde görindi
Gizlenp bir dıraĝtı brindi
- 1716 Tuıydı seg dört yañaya alındı
Buldı ol grgi vardı yalındı

- 1717 Gördüm anı çatıldı ol gürge
Şehvet-ile katıldı ol gürge
- 1718 Virdi şöunda gürge ücret-i kân
Bir semiz güsferdi çün kurbân
- 1719 Gerçi bu vaz'ı niçe kez gördüm
Görülen gine gözüme urdum
- 1720 Āhır-ıla benüm baña yitdi
Acısı dağı cāna kār itdi
- 1721 'Ākıbet buldum ikisin çatlu
Bir kelām itmedüm eyü yatlu
- 1722 Kaydını ol dem anlaruñ gördüm
Māde-i gürge anda öldürdüm
- İ 114a
- 1723 Ol seg-i düzdi eyledüm berdār
Hāyinüñ menzolidür āhır-ı kār
- 1724 Hāli budur hıyānet eyleyenüñ
H^vācesine hıyānet eyleyenüñ
- 1725 Çünkü pīr itdi kışşasını tamām
Kışşadan hişşe aluban Behrām
- 1726 Çeşm ü cānı açıldı Behrām'uñ
Añladı 'uğdesini encāmuñ
- 1727 Bu sühandan tıyup niçe 'ibret
Kalbine açılıpdur[ur] hikmet

- 1728 Tıydu p̄rũñ çũn istiķāmetini
Añladı kārınuñ saķāmetini³⁷⁹
- 1729 Remz-ile fehm idüp işāretini
Bildi evzā‘nuñ rekāketini
- 1730 Şehriyār imrenüp bu tedbīre
Şad-hezar āferīn didi pīre
- 1731 Bu ‘acebdür ki bir şübān-ı haķīr
Ögredür şāha şahluğ u tedbīr
- 1732 Şeh de inşāf idüp didi v’Allāh
Olmış-ıdum bu yolda ben güm-rāh
- 1733 Beñlügi bir şübāndan ögrendüm
Her yolu şimdi andan ögrendüm
- A 62b
- 1734 Fehm ider şol kim ehl-i hikmetdür
Ben şübānum gele ra‘iyyetdür
- 1735 Şol vezīrüm ki hem-nişīnümdür
Rā‘ı memleket-i emīnümdür
- 1736 Şorayın genc ü leşkerũñ hālın
Bu re‘āyānuñ andan aḥvālin³⁸⁰
- 1737 Ne sebebden ezildi ḥalk-ı sipāh
Leşkerũñ ḥāli niçün oldı tebāh
- 1738 Ne cihetden bozuldu bu leşker
Neden oldı ḥarābe bu kişver

³⁷⁹ kārınuñ: kārũnuñ İ.

³⁸⁰ re‘āyānuñ: re‘āyānın İ.

- 1739 Şeh-i kişver bu fikr-ile gitdi
Şubha dek geldi tahtına yetdi
- İ 114b
- 1740 Ol vezîr-idi rāst-ı rüşen-nām
Şāhı kılmışdı ‘āleme bed-nām
- 1741 Şāh anı da‘vet eyleyüp pinhān
Şordı emvāli āşikār u nihān³⁸¹
- 1742 Hem buyurdı getürdiler defter
Ser-be-ser deftere de kıldı nazar
- 1743 Görđi cümle ‘ulūfe maqtū‘ın
Hem rüsüm-ı kadīme merfū‘ın
- 1744 Ol sebebden hazīn olup dil-i şāh
Çeşmine rüz-ı devlet oldı siyāh
- 1745 Mā-ḥaşal şāha geldi ‘ilm-i yakīn
K’eylemiş gūsfende gürgi emīn
- 1746 ‘Ākıbet eyleyüp firāset-i tām
Bildi ḥabt u ḥaṭāsını Behrām
- 1747 Lā-cerem kıldı re’y-ile tedbīr
K’eyleyüp her ḥarābını ta‘mīr
- 1748 Feyz ide bu cihāna ‘adl u şalāḥ
Her fesādını eyleye işlāḥ
- 1749 Şubḥ-gehden turup şeh-i devrān
Eyleyüp fikr ü niyyet-i dīvān

³⁸¹ emvāli: emvāl İ.

- 1750 Taht-ı şāhīde oturup Behrām
Cümle halka virüp icāzet-i ‘ām
- 1751 Geldi dīvānına kamu ümerā
Meclise virdi revnağı ‘ulemā
- 1752 Geldiler cümle mün‘im ü yoğsul
İrdiler hıdmetine h^vāce vü kul
- 1753 Beglerüñ ba‘zısı oturdılar
Ekşeri karşıusunda tırdılar
- 1754 Nā-gehān ğaflet-ile geldi vezīr
Yüridi kurb-ı şāha bī-tedbīr
- 1755 Kahr idüp ol vezīr-i pür-zūra
Hışm-ıla bakdı rüy-ı düstūra
- 1756 Didi şāh iy muhayyel rüy-ı siyāh
V‘ey sitemkār u zālīm ü bed-h^vāh
- İ 115a
- 1757 Senden oldı hazīneme noqşān
Hem sen itdüñ bu mülkümi vīrān
- 1758 Bu cihānı harāba sen virdüñ
Kışver-i iztīrāba sen virdüñ
- 1759 Leşkerüñ kuvvet ü zādını kesdüñ
Kışverüñ ‘adl u dādını kesdüñ
- 1760 Müflis ü dūn olup emīr ü sipāh
Cümle hūr oldılar çü hāk-i siyāh
- 1761 Bilmedüñ haqq-ı nān u ni‘metümi
Bāda virdüñ na‘īm-i hürmetümi

- 1762 Leşker ü gencüme ururduñ renc
 omaduñ bende ni sipāh u ni genc³⁸²
- 1763 ‘Al u hūşum uęurlayup ün ğūl
 Beni ılduñ mey ü neye meşęūl
- 1764 Öyle şanduñ ki ‘ālemi unudam
 Mest ü lā-ya‘ıl ādemi unudam
- 1765 Bil ki sen didüğüñ degūldür kār
 Her ne deñlü olursa serde umār
- 1766 Memleket fikrini unutmazam
 Mest ü bīhūde ālī yatmazam
- 1767 Alduğ-ıçun ele arābe-i cām
 Şanma kim tīęın unuda Behrām³⁸³
- 1768 Meyden olsam ne deñlü lā-ya‘ıl
 Olmazam dehr ü ayleden ğāfil
- 1769 Şāh-ı Behrām-ı Gūr açup deheni
 Söyleyüp bu aşıllu ok sūanı
- 1770 Yüklere hep vezīre yükletdi
 Ol arı bārı-y-ıla bekletdi
- 1771 alk içinde alup yüzine siyāh
 omadı kendü gerdeninde günāh
- 1772 Kılmış-iken vezīr ehl-i behişt
 Şeh buyurdı niçe zebānı zışt

³⁸² ne : ni A.

³⁸³ tīęın: tīęı İ.

1773 Țutuban segler anı çün naḥçîr
Urdılar dest ü pâyma zencîr

İ 115b

1774 Daḫdılar boynına ‘imāmesini
Dürdiler defter-ile nāmesini

1775 Eyleyüp anı sühre-i ‘ālem
Țayd u bendini ḫıldılar muḫkem

1776 Şeh nidā ḫıldı mecma‘-ı dehre
Şaldı ol-dem münādiler şehre

1777 Didi bu bed-ḫıṣāl diyü şiyem
Her kime ḫılmış-ısa zulm u sitem

1778 ‘Adl u dād isteyen baña gelsün
Ol sitem-dāde bu yaña gelsün

1779 Güş idüp bu şadāyı ḫalk-ı cihān
Dergeh-i şāha geldiler yeksān

1780 Her birisi çü nāy olup nālān
Kıldılar şāha ḫarşu zār u fiḡān

1781 Ehl-i zindānı yād idüp Behrām
Didi bir sâ‘at eylemeñ ārām

1782 Añlaruñ daḫı cümlesin getürüñ
Bî-tevaḫḫuf ḫuzūruma yitürüñ

1783 Varuban ḫamusın getürdiler
Şāha ḫarşu gelüp oturdılar

A 63a

1784 Țoḡrusı yoḡ-ıdı şümār artuḫ
Var-ıdı cümlesi hezār artuḫ

- 1785 Her birinüñ yüzine kıldı nigāh
Cümlesinüñ cevābın aldı şāh
- 1786 Bunları gerçi bahtiyār itdi
Cümleden heftin ihtiyār itdi
- 1787 Heft mazlūm idüp şehi dil-rīş
Bunlaruñ hālin eyledi teftīş
- 1788 Evvelen geldi şāha bir mazlūm³⁸⁴
Kıldı hāl u şikāyetin ma‘lūm
- 1789 Didi zārī-y-ile şehā bu vezīr
Eyledi ben fakīre zulmi keşīr
- 1790 Var-ıdı bir birāderüm key hūb
Bī-naẓīr-i cihān-ıdı maḥbūb
- İ 116a
- 1791 Anı işkence ile öldürdi
‘Ālemi cümle baña güldürdi
- 1792 Her nemüz var-ısa mevāşī vü māl
Zer ü sīm ü cevāhir ü emvāl
- 1793 Varımız cümle zulm-ıla aldı
Şīşe-i ‘ārumuz taşā çaldı
- 1794 Komadı ḥabbemüz ḳalīl ü keşīr
ḳalmadı ḥānemüzde köhne-ḥasīr
- 1795 Ben fakīri şikāyet ide diyü
Şāha hālin ḥikāyet ide diyü

³⁸⁴ Evvelen: Evvelā İ.

- 1796 Şaldı zindāna hūnı bigi beni
Eyledi ‘ālem içre h̄or u denī
- 1797 Bunca yıldur k’esīr-i zindānum
Kūşe-i dār-ı ğamda giryānum
- 1798 Şāh işidüp bu bī-kesūñ hālın
Bī-kuşūr alı virdi emvālin
- 1799 Varını naḳd-ı sīm-ile zerinūñ
Hūn bahāsın bile birāderinūñ
- 1800 Cānını ḳurtarıp mezālinden
Cümlesin alur-ıdı zālinden
- 1801 Ba‘de-i seb‘adan gelüp şāni
Eyleyüp şāha ḳarşu efgānı
- 1802 Didi var-ıdı bir güzel bāğum
Ol-ıdı yeryüzinde uçmağum
- 1803 Seyre varan kişi ḳalurdı taña
Atamuñ yādigārı-y-ıdı baña
- 1804 Nā-gehān bu vezīr-i zālīm ü dūn
Bāğuma geldi seyr-içün bir gün
- 1805 Vararak bāğumı pesend itdi
İştirāsın gönülde bend itdi
- 1806 İsteyüp bāğı eyledi ibrām
Ol dem itdi şerāsına iḳdām
- 1807 Şatmazam diyü eyledüm feryād
İtmedi cānib-i Hūdā’yı yād

İ 116b

- 1808 Zūr idüp altınını atdurdı
Bāgumı cebrī baña atdurdı
- 1809 Şonra vehminden eyleyüp bühtān
Söyleyüp iftirālar-ıla yalan
- 1810 Şaldı zindāna bī-günāh u faır
Cānumı abs içinde ıldı esīr
- 1811 Bī-güneh bu kemīne oldu dü sāl
Bend ü zindān içindeyem bed-āl
- 1812 Şāh işidüp şikāyetin anuñ
Aşlını bildi zūr u bühtānuñ³⁸⁵
- 1813 Lā-cerem zulminüñ kesüp bağın
Şāhib-i bāğa ükm idüp bāğın
- 1814 Bār-ı gāmdan çü serv idüp āzād
Bāğını alı virdi eyledi şād
- 1815 Şālisen geldi şāha bir mazlūm³⁸⁶
Eyleyüp ālını şehe ma'lūm
- 1816 Didi şāhā kemīneyem ednā
Bu vilāyetde tā ad-ı deryā
- 1817 Seyr idüp bu cihānı baqr-ıla kān
Kīş baqrını itmişem seyrān

³⁸⁵ zūr u bühtānuñ: rüz-ı bühtānuñ İ.

³⁸⁶Şālisen: Şālīsā İ.

- 1818 Almış-ıdum ben anda lü'lü'ler
Dürr-i şeh-dâne kıymetî gevher
- 1819 Her biri çün sitâre-i raḥşân
Gevher-i şeb çerâğ-ıdı tâbân
- 1820 Nâ-gehân işidüp vezîr anı
İstedi bu faķîri pinhânî
- 1821 Didi cevherlerüñ getür göreyin
Her birine yüce bahâ vireyin
- 1822 Ben daḥı cümle gevherüñ varın
Lü'lü'-i âb-dâr u şeh-vârın
- 1823 Hep getürdüm ḥuzûrına yeksân
Gördi cevherleri olup ḥandân
- 1824 Didi ṭursun bular gine gelesin
Her ne-y-ise bahâların alasin
- İ 117a
- 1825 Ne nişânın ne kıymetin buldum
Virmedi varı geli yoruldum
- 1826 'Âķıbet ṭuya diyü şâh anı
Bu faķîri iletđi pinhânî
- 1827 Bir bahâneyle şaldı zindâna
Dürlerüm ḥod düşürđi 'ummâna
- 1828 Ol benüm dürlerümle buldı câh
Ben şadef bigi gördüm andan çâh
- 1829 Çünki şâh oldı kışşadan âgâh
Dürleri 'ayn-ıla getürdüp şâh

- 1830 Bî-ķuşūr eyleyüp aña teslīm³⁸⁷
 Hı̇ācenüñ kıldı hātırını selīm
- A 63b
- 1831 Geldi der-gāha rābi‘ -i mazlūm
 Didi şāhā baña vezīrūñ şūm
- 1832 Eyleyüpdür te‘addī-i fāhiş
 Başlayupdur za‘īfe olmaz iş³⁸⁸
- 1833 Bendeyem bu kemīne sāzende
 Rind ü berbať-ñüvāz u gūyende³⁸⁹
- 1834 Vardı zer-i ĥarīde bir meh-rū
 Māh-ı Çīn’idi ol hilāl-ebrū
- 1835 Şaymış-ıdum bahāsına çok zer
 Sīm-i şāf-ıdı kıymetī gevher
- 1836 Bir Hümā-y-ıdı ‘andelīb-āvāz
 Aña ta‘līm idüp turur dem-sāz
- 1837 Rūz u şeb hem-nişīn yek-ĥāne
 Yār u hem-dem çü şem‘ ü pervāne
- 1838 Olmış-ıduķ mişāl-i sebze vü bāğ
 Yā şeb-i tīre-y-ile şem‘ -i çerāğ
- 1839 Rāst rūşen kılup bu bendeye zūr
 İtdi pervāneden çerāğın dūr
- 1840 Şem‘ini kıldı bezmine zīver
 Şaldı pervāne cānına āzer

³⁸⁷ eyleyüp aña: anları eyleyüp İ.

³⁸⁸ Başlayupdur: İşleyüpdür İ.

³⁸⁹ Rind ü: Rind İ.

- 1841 H̄asret-i Leylī-y-ile çün Mecnūn
Eyledüm fir̄katinde niçe cūnūn
- İ 117b
- 1842 Ol sebebden beni t̄utup muḥkem³⁹⁰
Şaldı zindāna bī-mecāl ol dem
- 1843 Çār sāl oldu kim belā çekerüm
H̄asret-i yār u ibtilā çekerüm
- 1844 Şāh işidüp bu sūzişi bu sözi
Raḥm idüp bu ġarībe yandı özi
- 1845 Bir nefes virmeyüp amān u mecāl
Alı virdi kenīzini derḥāl
- 1846 Ol kenīz-ile şāh-ı devlet-i yār
Virdi berbaḥ-nüvāza çün dīnār
- 1847 Virdi çünkim ‘arūsa şīr bahā
Kıldı anı ‘arūsī-y-ile rehā
- 1848 Çün tamām oldu kışşa-ı nekbet
Geldi mazlūm-ı ḥāmise nevbet
- 1849 Ol daḥı ney bigi kılup feryād
Eyledi bir ḥikāyete bünyād³⁹¹
- 1850 Didi şāhā muḥī‘-i dergāhum
Hem re’īs-i fülān raşad-gāhum
- 1851 Çoġ-ıdı bende mülk ü māl u menāl³⁹²
Ni‘met ü miknet-ehl-idüm hoş-ḥāl

³⁹⁰ Ol: O İ.

³⁹¹ bünyād: mā-beyād A.

³⁹² māl u: māl İ.

- 1852 Nān virürdüm hemīşe bī-nāna
Hem kabālar faķīr ü ‘uryāna
- 1853 Devleti izdiyād çün şāhuñ
Ṭül-ı ‘ömr-içün ol şehen-şāhuñ
- 1854 Varumı bezl idüp faķīrlere
Çoğ iderdüm ‘atiyye pīrlere
- 1855 Cūd-ıla ‘ālemüñ emīri-y-idüm
Dāyim üftāde dest-gīri-y-idüm
- 1856 Gündüzüm geçmez-idi ihsānsuz
Bir gicem olmaz-ıdı mihmānsuz
- 1857 Ṭoy iderdüm hemīşe bīvelere
Ṭoyururdum mevīz ü mīvelere
- 1858 Yoğ-ıdı bī-nevā diyārumda³⁹³
Ḳalmamışdı gedā civārumda
- İ 118a
- 1859 Ḳudretüm yitdügince idüp cūd
İtmiş-idüm bu ‘ālemi hoşnūd
- 1860 Ādemīler tutardı fermānum
Olmış-ıdı ‘abīd-i ihsānum
- 1861 Gūş idüp hāl-ı miknetüm bu vezīr
Eyleyüp bu faķīr çün tezvīr
- 1862 Didi kim bunca ni‘met ü Ḳudret
Devlet ü mülk ü māl-ıla miknet

³⁹³ bī: ney İ.

- 1863 Kesb-ile olmaya bu deñlü yesār
Genc ü bisyār ü dirhem ü dīnār
- 1864 Yā bulupdur bu kişi genc-i nihān
Kimsene görmemişdür anı ‘ıyān
- 1865 Yā kılupdur bu ‘ālemi teshīr
Kīmyā-kārdur bulur iksīr
- 1866 Söyleyüp bu aşıllu niçe yalān
Eyleyüp baña zūr-ıla bühtān
- 1867 Zūlm-ıla aldı cümle emvālüm
Zer ü sīm ü cevāhir ü mālüm
- 1868 Kōmayup kīsem içre bir menkūr
Eyledi bu za‘īfe cebr-ile zūr
- 1869 Ba‘dehu boynuma daķup zencīr
Çāh u zindān içinde kıldı esīr³⁹⁴
- 1870 Biş yıl oldu k’esīr-i zindānum
Rüz u şeb künc-i ğamda giryānum³⁹⁵
- 1871 řāh işidüp bu sözleri derħāl
Her nesi gitmiş-ise ni‘met ü māl
- 1872 Her birini getürdüp ol sā‘at
Cümlesin alı virdi bī-minnet
- 1873 Sādisi geldi řāha mazlūmuñ
Didi řāhā kıziyye ma‘lūmuñ

³⁹⁴ Çāh u: Çāh İ.

³⁹⁵ Rüz u: Rüz İ.

1874 Ben kemîne sipâhî-zâde-y-idüm
 Ƙadem-i şâha ser-nihâde-y-idüm

1875 Hıdmet-i şâhı eyler-idüm edâ
 Yoğ-ıdı hıdmetümde çün u çerâ

İ 118b

1876 Hıdmet idüp atam dahı şâha
 Çâker-idi Ƙadîmi dergâha

1877 Olsa düşmen bu-y-ıdı tedbîrüm
 Cân vireydüm elümde şemşîrüm

A 64a

1878 Şâh-ıçun başumı hebâ Ƙıldum³⁹⁶
 Cānumı yolına fedâ Ƙıldum³⁹⁷

1879 Ni‘metinden faĳire şâh-ı cihân
 İtmiş-idi ‘atıyye Ƙıt‘a-i nân

1880 Ni‘met-i şâhı nüş idüp ben Ƙul
 Olmuş-ıdum du‘âsına meşĳül

1881 Mezra‘um var-ıdı benüm çü behişt
 Sâl-ber-sâl oñardı anda kişt

1882 Râst-ı rüşen beni ĳalâş itdi
 Ol zemînüm özine ĳâş itdi

1883 Çoğ-ıdı çâkerüñde gerçi ‘ıyâl³⁹⁸
 Yoğ-ıdı andan özge mâl u menâl

1884 Hâlümi söyleyüp aña tekrâr
 Ağlayup Ƙapusında Ƙaldum zâr

³⁹⁶ başumı: cānumı İ.

³⁹⁷ Cānumı: Başumı İ.

³⁹⁸ çâkerüñde: çâkerinde İ.

- 1885 K̄ovdı dāyim teraḥḥum eylemedi
Bir nefes ūefkat-ıla s̄ylemedi
- 1886 Ç̄unki bild̄um virilmedi ol cā
Āḥır andan kes̄up ūmīd ü recā
- 1887 İsted̄um ġayr yirde vech-i ma‘āş
İtmed̄um rāzumı kimesneye fāş³⁹⁹
- 1888 Virmedi ġayr-ı yirde de bir cā
Bulmadum ‘ālem içre bir melcā
- 1889 Kalbi şankim ḥadīd-idi ya ḥacer
İtmedi āḥ u nālem añna eşer
- 1890 Eyled̄üḡümce dāyima ibrām
Söyled̄üḡümce baña dirdi müdām
- 1891 Şāḥ-ı bī-düşmen ü zamān-ı ḥuzūr
Emn ü şıḥḥat mekān-ı ‘İş ü sürür
- 1892 Düşmeninden çü yok şehūñ ḥazeri
Neylesün şeh sipāhī [vü] nökeri
- İ 119a
- 1893 Bes ne ḥācet bu deñlü ḥor yādluḡ
Bir ḡavī tensin eyle ırḡadluḡ
- 1894 Olmadı ç̄unki līnet-ile bu ḥāl
Āḥırü‘l-emr idüp anuñla cidāl
- 1895 Did̄um iy nā-bekār ü aḥmaḡ u ḥām
Şāḥı kılduñ bu fi‘l-ile bed-nām

³⁹⁹ rāzumı: varumı İ.

- 1896 Sen tutarsın müdām elūnde kalem
Kār u pīşūñ kitābet-ile raqam
- 1897 Ben tutarven elümde tīg-ıla tīr
Düşmen-i şāh-ıçun çeküp şemşīr
- 1898 Şeh yolında serüm fedā kıldum
‘Ömrümüñ varımı hebā kıldum
- 1899 Vir baña şāhumuñ hediyyesini
Kesme in‘āmını ‘aııyyesini
- 1900 Yoḥsa ḥālüm şehe beyān iderüm
Zulmüñi ‘āleme ‘ıyān iderüm
- 1901 İşidincek bu sözleri ol dūn
Kaııyup gitdi aklı çün Mecnūn
- 1902 Didi qorqutma şāh-ıla cānum
Şeh degüldür baña viren nānum
- 1903 Pādişehler benüm zebūnumdur
Her biri pāymāl u dūnumdur
- 1904 Bendeyi ol maḥalde tutdurdı
At u tonum ne-y-ise şatdurdı
- 1905 Hışm idüp bu faķīre şāhāne
Hünīler bigi şaldı zindāna
- 1906 Altı yıldur şehā giriftārum
Gūşe-i gāmda ney bigi zārum
- 1907 Şāh işidüp bunuñ ḥikāyetini
Añladı aşl-ıla şikāyetini

- 1908 Ol pelīdūñ çü bildi firyesini⁴⁰⁰
Raḥm idüp virdi gine ḳaryesini
- 1909 Aña bir kūy daḥı ḳılup munẓamm
Eyledi şeh ‘aṭāsını müdgam
- 1910 Geldi dergāha heftüm[īn] maẓlūm
Her ne-y-ise muḥaṣṣal-ı mefhūm⁴⁰¹
- İ 119b
- 1911 Söyleyüp şehriyāra bā-taḫṣīl
Didi ṣāhā ḳāziyyemi key bil
- 1912 Zāhid-i vaḳt-idum Ḥudāy-perest
Çekmiş-idüm bu fānī evden dest
- 1913 Māh u sālüm zamān u sā‘atüm
Ṭa‘at-ıla geçürdi evḳātüm
- 1914 Ḳomazam ṣimdi daḥı ṭā‘atümi
Zikrümü fikrümü ‘ibādetümü
- 1915 Lezzet-i dünyeden çü bī-behrem⁴⁰²
Ḳāyimü’l-leyl ü ṣāyimü’d-dehrüm⁴⁰³
- 1916 İtmezem kimse-y-ile ceng-i ḥilāf
Dürr-i nā-süfteyem derūnum ṣāf
- 1917 Ben ḡulām-ı maḥabbetüm her cā
Sevmezem buḡz u kīn ü cevr ü cefā⁴⁰⁴

⁴⁰⁰ pelīdūñ: pelīdin İ.

⁴⁰¹ muḥaṣṣal: mufaṣṣal İ.

⁴⁰² dünyeden : dünyiden A.

⁴⁰³ Kur‘an’ın 73. suresi olan Müzemmil’in 6. ve7. ayetlerinden alıntıdır.

⁴⁰⁴ cevr ü: cevr İ.

- 1918 Añmazam nîk ü bed rızâ-cüyem
Ser-be-ser ‘āleme du‘ā-güyem
- 1919 Rāst-ı rüşen beni tıyup nā-gāh⁴⁰⁵
Da‘vet itdi faķiri ol bed-ḥ^vāh
- 1920 Didi senden yavuz gümān iderem
Mā-ḥaşal buña ḥavf-ı cān iderem
- 1921 Korkaram kim baña kılop nefrīn
Eyleyüp buğz-ıla ‘adāvet-i kīn⁴⁰⁶
- 1922 Sūzişüñle derūnumı yaķasın
Nālişüñle sarāyumı yıķasın
- 1923 Hāliyā ben seni esir ideyin
Çeşm-i bed-bīnūñi darir ideyin
- 1924 Bağlayayın dü destüñi çün ded
K’itmeyesin baña du‘ā-yı bed
- 1925 Bu gümān-ıla bağladı elümi
Minnet-i Ḥaķ ki kesmedi dilümi
- 1926 Gerden ü destüme urup zencir
Şaldı zindāna bī-güneh bu vezir
- A 64b
- 1927 Ol baña urdı-y-ısa ķahr-ıla dest
Ben de kıldum bülend-iken anı pest
- İ 120a
- 1928 Ol benüm dağdı-y-ısa boynuma bend
Ben dağı dağdum aña tıvķ-ı kemend

⁴⁰⁵ tıyup: tıutup İ.

⁴⁰⁶ ‘adāvet-i: ‘adāvet ü İ.

- 1929 Hāliyā şükr ü minnet Allāh'a
Kim yetüştürdi bendeyi şāha
- 1930 Bu maḳālātı gūş idüp Behrām
Hāḫırı pārsāya olup rām
- 1931 Zühde meyl ü maḫabbeti düşdi
Zāhidi germ olup öpüp ḳocdı
- 1932 Ol vezīre ḫiḫāb idüp Behrām
Didi iy bī-ferāset ü sersām
- 1933 Beddu'ādan çün eyledüñ perhīz
İstedüñ pür-melāz ü cāy-ı gürīz
- 1934 Böyle mi olınur belā def'i
Yā ḳazānuñ bu vech-ile ref'i
- 1935 İstemişsin egerçi def'-i belā
Eylemişsin velī belāya şalā
- 1936 Sen elüñle belā getürmüşsin
Başuña çok ḳazā getürmüşsin
- 1937 Ol du'ādan ḫarāb olup kāruñ
Gitdi āḫır ser-ile destāruñ
- 1938 Her neye mālik-ise dest-i vezīr
Nīk ü bed ḫuşk u ter ḳalīl ü kesīr
- 1939 Cümlesin zāhide virüp Behrām
Andan ayru çoğ eyledi in'ām⁴⁰⁷

⁴⁰⁷ in'ām: ikrām İ

1940 Țutmayup ŧeh kelāmını maǧbūl
İtmedi pārsā birini ǧabūl

1941 Țūn felek pārsā girūp Țarĥa
Virmedi cevherini bu narĥa

1942 Didi sen pārsāya virme dūrem
Bih-terin vir ki bih-terini virem

1943 Bu sözi söyleyüp hemān gitdi
Kendüyi dīdeden nihān itdi

1944 Pārsā ǧıldı Țunki Țayy-ı mekān
ǧaldı yirinde ŧāh olup ĥayrān

İ 120b

1945 Ol gice yatmadı taĥassürden
Pārsā gitdügi taĥayyürden

1946 Miĥnet-i rūzgārla dil-teng
ŧubĥa dek kendü-y-ile eyledi ceng

1947 ŧubĥ-gehden vezīri yād itdi
Cünbiŧi bir yola daĥı gitdi

1948 Yād idüp ol ŧübān ĥikāyetini
Ol saña itdügi siyāsetini

1949 Eyleyüp ol yasağı ŧeh de ǧabūl
Oldı emr-i siyāsete meŧġūl⁴⁰⁸

1950 Bes buyurdı ŧeh-i saĥīĥ-efkār
Dikdiler ǧapusında bir yüce dār

⁴⁰⁸ emr-i: emri İ.

- 1951 ‘Aḳabince ŧeh eyleyüp dīvān
Geldi yirlü yirine hep erkān
- 1952 Virdi dīvānına icāzet-i ‘ām
Ḥāzır oldı ḳamu ḥavāṣ u ‘avām
- 1953 Çünki ṭurdı kemāl-ıla dīvān
Geldiler bār-gāha ḥalk-ı cihān
- 1954 ŧeh buyurdı o demde derbānān
Ol vezīri getürdiler ‘uryān
- 1955 Gerden ü desti beste-i zencīr
Mecma‘-ı nās içinde ḥvār u ḥaḳīr⁴⁰⁹
- 1956 ŧeh buyurdı hemān o dem tekrār
Ol sitem-kārı aṣdılar seg-vār
- 1957 Didi her kim ki kendüyi görse
Dāmen-i ḳulm ü ḥayfa dest ursa
- 1958 Ni‘met-i ŧāha gösterüp küfrān
ŧehriyārına eylese ‘iṣyān
- 1959 Virse renc-ile ‘ālemüñ gencin
Alsa bay-ıla yoḥsuluñ gencin
- 1960 Ol sitem-kār eliyle āḥır-ı kār
Kendüyi seg bigi ḳılur ber-dār
- 1961 Ol ŧübānı buyurdı ŧāh ol dem⁴¹⁰
‘İzzet-ile getürdiler ḥurrem

⁴⁰⁹ ḥvār: ḥor İ.

⁴¹⁰ ŧāh: ŧeh İ.

İ 121a

- 1962 Eyleyüp hâtırın ri‘āyet-i tām
Hil‘at ü beglük eyledi in‘ām
- 1963 Mülk-i vîrânın itmege ta‘mîr
Eyledi hüsni-i ra’y-ıla tedbîr
- 1964 Zûlmını ‘ālemün götürdi tamām
Köhne-i dehre virdi tāze nizām
- 1965 Leşkeri ‘adl-ıla tûtup şevket
Geldi şāhuñ cenābına rif‘at
- 1966 Gûş idüp bu haberleri hâkân
İtdügi fi‘le oluban nedmân
- 1967 Şon işinden ziyāde havf itdi
Yüz şuyı-y-ıla gine dönüp gitdi
- 1968 Çün ‘Acem’den yüzini döndürdi⁴¹¹
‘Özr idüp şāha ilçi gönderdi
- 1969 Nāmeler yazuban şehe tekrār
Eyleyüp nāmesinde çoğ a‘zār⁴¹²
- 1970 Didi şāhuñ gulām u çākeriyem
Meh-terümdür kemîne kemteriyem
- 1971 Benden olmadı bu edebsüzlük
İtmez-idüm bu resme yüzsüzlük

⁴¹¹ Çün: Çü İ.

⁴¹² çoğ: çok İ.

1972 Rāst-ı rüşen diyüp baña her bār⁴¹³
Gönderüp niçe nāmeler tekrār

1973 Dirdi bu mülküñ işi bitmişdür
Bu diyāruñ niżāmı gitmişdür

1974 Şāhı-y-ısa ipin uzatmışdur
Nāmını çeng ü nāya şatmışdur

1975 Her demi dāyima şarāb-ıladur
Şoḥbeti çeng-ile rebāb-ıladur

1976 Leşkeri kalmayup tağılmışdur
Memleket şöyle ḥālī kalmışdur

A 65a

1977 Bir idüp her dü rūza menzilüñi
Yumayasın başundağı gülüñi

1978 Sür'at-ıla yarağıñı göresin
Kendüñi bu yire irişdüresin

İ 121b

1979 Muntazırdur kudūmuña kişver
Yüz tutarlar saña kamu leşker

1980 Bendeyem ben de gine bābuñda
Turmuşam ḥıdmet-i cenābuñda

1981 Bu güneh-kārı ol qabīḥ ef'āl
Eylemişdi bu vech-ile ihlāl

1982 Yoḥsa benden degüldi bu āşār
Şadır olmazdı bendeden bed-kār

⁴¹³diyüp: diyen A.

- 1983 Ben gine ʔurmuşam ʔarārümde
Çäker-i Çīnī'yem diyārümde
- 1984 Duḡterüm ḡod gine kenīzūñdür
Āsitānuñda kefcelīzūñdür⁴¹⁴
- 1985 Ol vezīrūñ ʔamu mekātibini
'Arz idüp şāhına merātibini
- 1986 Şāh-ı Çīn eyleyüp ʔamu irsāl
İtdiler şāha cümlesin īşāl
- 1987 Nazar idüp mekātibe Behrām
Ḥāḡırı şāh-ı Çīn'e oldı rām
- 1988 Şāh-ı Behrām'a ḡaşıl oldı yaḡīn
İtmedi şāh-ı Çīn'e niyyet-i kīn
- 1989 Ol vezīrūñ ʔuyup nihāyetini⁴¹⁵
Nāmelerden bilüp ḡıyānetini
- 1990 Ḥāḡırı eyleyüp gine nefret
Şad hezār itdi cānına la'net
- 1991 Eyleyüp şeh taşadduḡ-ı bisyār
Ḳıldı şükr-i müheymin [ü] settār
- 1992 Ḥalḡı şāhuñ çü başına üşdi
Göñline bir heves daḡı düşdi
- 1993 Ḳalbine şıdḡ-ıla gelüp ihlās
Ḳıldı ma'būdına teveccüh-i ḡaş

⁴¹⁴ Āsitānuñda: Āsitāmında İ.

⁴¹⁵ ʔuyup: ʔutup İ.

- 1994 Āhır inşāf idüp didi Behrām
Niçe bir ‘İş ü ‘işret-i mey ü cām
- 1995 Şimdiden şoñra ‘azm-i kār idelüm
Rüz u şeb zikr-i Kirdigār idelüm
- İ 121a
- 1996 Nām u cānum çü tıtdı āfākı
Heft günbed şadāsı nüh tākı
- 1997 Çıkarup fikr-i günbedi dilden
Geçelüm yād-ı günbed-i gilden
- 1998 Günbed-i hāk-i esfeli n’idelüm
Günbed-i āsumāna ‘azm idelüm
- 1999 Günbede varalum ki olmaya pest
Hem fenā dāmenine urmaya dest
- 2000 Yidi mūbid getürdi şāh ol dem
Her biri ehl-i şöhre-i ‘ālem
- 2001 Günbed-i hefti heftine virdi⁴¹⁶
Göñli şāhuñ murādına irdi
- 2002 Mūbid-i heft-ile yidi dergāh
Ma‘bed-i ‘ālem oldı āteş-gāh
- 2003 Şıdķ-ıla şāh olup Hudāy-perest
Çekdi bu günbed-i fenādan dest
- 2004 İsteyüp hātırı meger ki şikār
Oldı bir gün şeh-i zamāne-süvār

⁴¹⁶ hefti: heft İ.

- 2005 Gerçi şāh itdi şaydı kendüye kayd
Kendüyi kıldılar velīkin şayd⁴¹⁷
- 2006 Şāh alup destine kemān-ıla tīr
İtdi gūr u gāzāleler naḥçīr
- 2007 Seyr iderken şeh-i cihān mesrūr⁴¹⁸
Uğradı nā-geh öñine bir gūr
- 2008 Kaçdı şāhuñ öñince ol nah-çīr⁴¹⁹
Düşdi şāh ardına çeküp şemşīr
- 2009 Şāh u Gūr eyleyüp temāşālar
Geçdiler niçe kūh u şahrālar
- 2010 Ol kadar gitdiler beyābāna
Vardılar āḥır-ıla vīrāna
- 2011 Var-ıdı ol ḥarābede bir ġār
Çāh-ı düşvār jerf-idi hem tar
- 2012 ‘Āķıbet ġārı gözleyüp naḥçīr
Düriyince şeh-i cihān çün şīr(?)
- İ 122b
- 2013 Kendüyi ġāra atdı ol ḥar-gūr
Gıtdi ardınca atıla şeh-i Gūr
- 2014 ‘Aķabince yitişdi bir niçe ḥās
Geldiler bāb-ı ġāra cümle ḥavāş
- 2015 Bakdılar ġāra gördiler bir çāh
Sa’y idüp istediler inmege rāh

⁴¹⁷ Kendüyi kıldılar velīkin şayd: Kendüyi kıldı velīk āḥır şayd İ.

⁴¹⁸ Seyr: Şayd İ.

⁴¹⁹ ol: o İ.

- 2016 Degzinüp gārı sâkin olmadılar
İnmege çāha çare bulmadılar
- 2017 Genc-i şāh oldı kân içinde nihān
Olmadı kimseye nişānı ‘ıyān
- 2018 Degzinürken bulardurur gārı
Geldiler cümle leşkerüñ varı
- 2019 Şordılar bunlara şehüñ hālin
Didi bunlar da cümle aḥvālin
- 2020 Ekşeri bu söze inanmadılar
Şehlerin çāha düşdi şanmadılar
- 2021 Didiler bu ḥayāl-i fāsiddür
Bu sūḥan māye-i mefāsiddür
- 2022 Her biri oluban şehi cūyān
Girdiler her cevānibe pūyān
- 2023 Raḥşınuñ izine iremediler
İzinüñ tozını göremediler
- 2024 İstemekden çün olmadı çāre
Geldiler ‘aḳıbet gine gāra
- 2025 Bozdılar ol mağāra ḳapusını
Yıḳdılar seng ü ḥışt u yapusını
- A 65b
- 2026 Baḳuban bir eşer göremediler
Ḳa‘rına ol çehüñ iremediler
- 2027 Ḳaldılar her birisi āvāre
Deng ü ḥayrān ü zār u ḡam-ḥ^vāre

2028 Çünkü tıydı bu mātemi ‘ālem
Lā-cerem şehre şaldılar ādem

2029 Şāh-ı Gür’uñ қазиyyesini tamām⁴²⁰
Māder-i şāha itdiler i‘lām

İ 123a

2030 Tıyduğı sā‘at irdi māder-i şāh
Gördüğü birle çāhı eyledi āh

2031 Ağlayup zār-ıla figān itdi
Āh-ıla gökleri duḥān itdi

2032 Yaş-ıla yiryüzi bahār oldı
Ġāruñ eṭrāfi lāle-zār oldı⁴²¹

2033 Leşkeri şāhı cümle düşürdi
Halk-ı rüy-ı zemīni üşürdi

2034 Kazdılar ol mağārayı çil rüz
Görmedi bir kişi ne iz ü ne toz

2035 Ol kadar kazdılar ki şuya_indi
Nīl ü Ceyhūn mişāli cūya_indi

2036 İsteyüp her maḳām u cālarını
Kesdiler ‘āḳıbet recālarını

2037 Eyleyüp şāh-ıçun ulu mātem
Geydi mātem libāsını ‘ālem

2038 Uşadup sāğar u sebūlarını
Yoldılar cümle rīş ü mūlarını

⁴²⁰ Şāh-ı :Şāh u A.

⁴²¹ Ġāruñ: Hāruñ İ.

- 2039 Eyleyüp çihresini ‘âlem-i hâk
İtmiş-idi libâsın âdem çāk⁴²²
- 2040 Gözleri yaşı cüy olup çün Nîl
Her biri olmuş-ıdı ğarğa-i Nîl
- 2041 Böyledür resm ü âdet-i ‘âlem
Gâh olur sūr u gâh olur mâtem⁴²³
- 2042 Böyledür bu zamâne bünyâdı
Ġuşşadur âdemîde ki şadı
- 2043 Görmedi kimse bunda rüy-ı sürür
Kendüñe dâr-ı ğamda virme ğurūr
- 2044 Bu ribâṭ içre bir müsâfirsın
Sen seni şanma kim mücāvirsın
- 2045 Ġâfîl olma sefer yarağını gör
Ḳurbını görmeyüp ırağın gör
- 2046 ‘Āḳıbet cism ü cân olur mefḲūd
Şoñ nedâmet kişiyे itmez sūd
- İ 123b
- 2047 Çün tamâm oldı va‘de-i Behrâm
Buldı anuñ da devleti encâm⁴²⁴
- 2048 Biz dahı fikr-i ihtitâm idelüm
Ḳışşanuñ nazmını tamâm idelüm
- 2049 İy Ḥayâtî çoğ eyledüñ ‘işyân
Geçdi ‘ömrüñ hevâ-y-ıla yeksân

⁴²² çāk: hâk İ.

⁴²³ sūr u: sūr İ.

⁴²⁴ encâm: itmâm İ.

- 2050 Şimdiden sonra ‘azm-i ʔā‘at kı1
Rabbüñe söz ʔutup inābet kı1
- 2051 Çün Hudā’dur meḥabb-ı tevvābīn
Müntehīdür maḳām-ı evvābīn
- 2052 Sen daḫı tevbe-i naşūḫ eyle
Cānuñı māye-i fütūḫ eyle
- 2053 Bī-ḫalel tā ki menzile iresin
Ol ḫabībūñ cemālini göresin
- 2054 Baḫşış idüp rızāsını Sübhān
Maḫşer içinde eyleye iḫsān
- 2055 Kendüñi süfle-y-içün itme zebūn
Olma dünyā-yı dün-içun maḫzūn
- 2056 Ğam yime ger ḫaḫīr ise cāhuñ
Cāh u rif‘at yeter saña şāhuñ
- 2057 Levḫ-i sīneñ tolu ma‘ārifdür
Ḳadrüñi ol bilür ki ‘ārifdür
- 2058 Açılıpdur saña dürr-i ‘irfān
Ma‘rifet cevherine sensin kān
- 2059 Ḥāḫıruñ menba‘-ı fezāyıldür
Fazluña dāniş ehli ḫāyıldür
- 2060 Şadef-i ḫāḫıruñ muḫahhardur
Her kelāmuñ çü lü’lü’-i terdür
- 2061 Gūyiyā āfitāb-ı ḫāversin
Ma‘rifet nūr-ıla münevversin

- 2062 Çāk idüp sīneñi çü revzen kı1⁴²⁵
Çihre-i rüzgārı rüşen kı1⁴²⁶
- İ 124a
- 2063 Gül-şen-i fażl u bāğ-ı ‘irfānsın
‘Andelīb-i suhan hoş-elhānsın
- 2064 Şıyt-ı fażluñ tutupdur āfākı
Ol virüpdür nevā-yı ‘uşşākı
- 2065 ‘Aşr içinde tūalum olduñ ferd
Lāf idüp söyleme kelāmuñ serd
- 2066 Bu kemālātı bilme kendüñden
Çeşme-i şāfi kı1ma derdinden⁴²⁷
- 2067 Bu ‘ulūm u fezāyil ü hünerüñ
Luţf u ṭab‘ u ferāset ü nazaruñ⁴²⁸
- 2068 Feyzdür kân-ı cūd u ihsānuñ
Meyldür kaṭresine deryānuñ
- 2069 Tābdur zerresine ḥurşīdūñ
Mihrdür bendesine Cemşīd’üñ
- 2070 Nazar-ı kīmyāsı çün cevher
Eylemişdür ser-i vücūduñ zer
- 2071 Şehriyār-ı zamāne Aḥmed Hān
Hān bin hān Sikender-i devrān

⁴²⁵ Çāk: Hāk İ.

⁴²⁶ rüzgārı: rüzgār İ.

⁴²⁷ derdinden: derdüñden İ.

⁴²⁸ Luţf u: Luţf İ.

2072 Buldı dünyā vüçüdi-y-ıla niḡām
Muğtenem cūdi-y-ıla cümle enām

2073 H̡usrev ü ‘adl ü dāduñ evşāfi⁴²⁹
‘Ālemüñ dürdüñ eyledi şāfi⁴³⁰

2074 Bāğ-ı dehri çü faşl-ı ferver-dīn⁴³¹
Bād-ı ‘adlūñdür eyleyen tezyīn

تحت الحر و ف بعون الله الملك الرؤف سنه خمس و عشرين و مأتين و الف 1225

⁴²⁹ H̡usrev ü: H̡usrev İ.

⁴³⁰ dürdüñ: dürdin İ.

⁴³¹ faşl: fażl İ.

3. SONUÇ

Ahmed-i Rıdvân hakkında kaynaklarda ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Daha ziyade yaşadığı dönem, bulunduğu görevler ve şairlik yönüyle ilgili genel bilgiler mevcuttur.

Mesnevî, hatta hamse şairi olarak bilinen Rıdvân'ın kendi adına kayıtlı sadece dört mesnevîsi vardır, İsmail Ünver'in yaptığı araştırmalar sonucu Hayâtî adına kayıtlı olan iki mesnevînin de Rıdvân'a ait olduğu kanaatine varılmıştır. Konumuz olan Behrâm-ı Gûr (Heft Peyker) mesnevîsi de bu iki mesnevîden biridir ve biz de İsmail Ünver'in tespitlerine katılmaktayız.

Tespit edilebilen iki nüshası bulunan eser, transkripsiyon alfabesi ile edisyon kritikli olarak hazırlanmış ve incelenerek ilim âlemine kazandırılmaya çalışılmıştır.

Sanatı ve söyleyişi bakımından da kaynaklarda çok fazla bilgi verilmeyen şairin eserinde oldukça fazla sade söyleyişlere ve deyimlere rastlanmaktadır. Aruzda birçok şairde görülebilecek ufak kusurlar dışında başarılı sayılabilir. Bazı beyitlerde redif ve kafiye bulma problemi yaşayıp pek de rastlanmayan tek sesle ve redifsiz kafiye yapma yoluna başvuran şair, buna rağmen hiçbir beyitinde tamamen kafiyeden vazgeçmemiştir.

Eserin bize ait kısmında Behrâm'ın önce cariyesi Fitne ve daha sonra da yedi iklim padişahının yedi kızıyla yaptığı evliliklerden altı tanesi yer almakta, bu altı güzel ile olan sohbetleri ve av merakı işlenmektedir. Sonunda da ülkesindeki ters giden şeyleri düzelten Behrâm, bir av sırasında kaybolmuş ve mesnevî tamamlanmıştır. Behrâm, bu yedi güzel için, her biri bir gezegenin renginde olan yedi kümbetli bir saray inşa ettirmiş ve haftanın her günü farklı bir kümbette farklı bir güzelle vakit geçirmiştir. Şair, metinde yedi güzelden altısının ağzından altı hikâyeye ve her hikâyeden sonra da hikâyeye uygun birer gazel nakletmiştir. İç içe geçmiş hikâyelerden oluşan bir eser olması dolayısıyla kalabalık bir şahıs kadrosuna

sahip olan eserde birinci sırada Behrâm'ın hayatındaki kişilerin oluşturduğu şahıslar, ikinci sırada ise anlatılan hikâyelerde geçen şahıslar yer alır.

Eserde renk sembolizasyonu önemli bir yere sahiptir, bunda yukarıda da söylediğimiz gezegenlerle kümbetler arası ilişki kurma etkili olmuştur. Çeşitli gezegen isimlerinin yanı sıra başta gûr olmak üzere gürg, seg, gûsfend, mûş, bülbül gibi hayvanlar ile gül, nilüfer, nerkis, sümbül, lale ve reyhan gibi çiçekler eserde karşımıza çıkmaktadır. Şair özellikle telmih yaparken birçok önemli şahsın ve kahramanın adını da zikretmektedir: Süleyman, Belkıs, Leyla, Mecnun, Ferhad, Şirin, Husrev, Bokrat, Sıqlâb, vb.

Klasik Türk edebiyatındaki mesnevî tarzı eserlerde önemli bir yere sahip olan tarihi şahsiyetlerin hayatları, ayrıca yine önemli bir yere sahip olan hikâye içinde hikâye anlatma geleneği doğrultusunda kaleme alınmış olan eser olayların gidişatı, her hikâye sonunda verilen gazeller ve mesnevînin sonu itibarıyla edebiyatımız için önemli bir yere sahiptir. Klasik şiir anlayışımız içinde yetişmiş olan şair, gerek yabancı sözcükleri gerek yerel söyleyişleri okuyucuyu rahatsız etmeyen, kulak tırmalamayan bir ifade ile birleştirmiş ve eserinin konusunu da dilini de gayet akıcı bir şekilde bize sunmuştur.

4. KAYNAKLAR

a) Kitaplar:

CANIM, Rıdvan (2000), **Latîfi, Tezkiretü’ş-Şu‘arâ ve Tabsıratu’n-Nuzamâ**, AKM Yay., Ankara.

İSEN, M- BİRKAN, A.F. (1997), **Sultan Şairler**, Akçağ, Ankara.

KUTLUK, İbrahim (1978), **Hasan Çelebi, Tezkiretü’ş-Şu‘arâ**, C.I, TTK, Ankara.

LEVEND, Âgâh Sırrı (1984), **Türk Edebiyatı Tarihi**, TTK, Ankara.

SAMİ, Şemseddin (1306), **Kâmusu’l-A‘lâm**, C.I, Mihran Matbaası, İstanbul.

SEHİ BEY (1325), **Heşt Bihişt**, Matbaa-i Amidi, İstanbul.

SÜREYYA, Mehmed (1308), **Sicill-i Osmanî**, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfının Ortak, İstanbul.

ÖZTUNA, Yılmaz (1986), **Osmanlı Devleti Tarihi**, Ötüken Neşriyat, C.I-II, İstanbul.

YILMAZ, Nebi (2007), **Ahmed-i Rıdvân, Rıdvâniyye**, Bizim Büro Basım Yayın Dağıtım, Ankara.

b) Süreli Yayınlar (Dergilerdeki Makaleler):

DEMİREL, Şener (1995), “Behiştî ve Heft Peyker’i”, **FÜ Sosyal Bilimler Dergisi** 7, 57-65.

GÜZELOVA, Hanzade (2006), “Abdî’nin Bilinmeyen Bir Mesnevîsi: Heft Peyker Tercümesi”, **Bilig**, Yaz: 35-49.

İLAYDIN, Hikmet T. (1935), “Behram-ı Gur Menkıbeleri (Mir Ali Şir Nevai İle Hatifi’nin Eserleri Arasında Müşterek Bazı Hususiyetler Hakkında)”, **Türkiyat Mecmuası**, V, 275-290.

KUT, Günay (1972), “Aşkî ve Heft Peyker Çevirisi”, **TDAY Belleten**, Ankara, 127-151.

LEVEND, Âgâh Sırrı (1951), Ahmed-i Rıdvân’ın İskender-nâme’si, **Türk Dili**, S.3, 143-151.

LEVEND, Âgâh Sırrı (1952), “Hayâtî'nin İskender-nâme'si”, **Türk Dili**, S. 4., 195-201.

ÜNVER, İsmail (1986), “Ahmed-i Rıdvân”, **Belleten**, CL, S.196, Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 75-125.

c) Tezler ve Yayınlanmamış Çalışmalar:

TAVUKÇU, Orhan Kemal (2000), **Ahmed-i Rıdvân, Hüsrev ü Şîrîn (İnceleme Metin)**, yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ÜNVER, İsmail (1982), **Ahmed-i Rıdvân, Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği**, yayınlanmamış doçentlik tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

d) Ansiklopedi Maddeleri:

Atilla ÖZKIRIMLI Türk Edebiyatı Ansiklopedisi (1984), “Ahmed Rızvan”, Cem Yay., İstanbul, 62.

KARAHAN, Abdürkadir (1988), “Nev’i-zâde Atâ’î”, **İA**, C.9, MEB, İstanbul, 228.

KONUĞU, Enver (1992), “Behrâm-ı Gûr”, **DİA**, C.5, İstanbul, 356.

TDEA (1980), “Behrâm-ı Gûr”, C.1, Dergâh Yay., İstanbul 379, 380.

ÜNVER, İsmail (1989), “Ahmed-i Rıdvân”, **DİA**, C.2, İstanbul, 356, 357.

e) Sözlükler:

DEVELLİOĞLU, Ferit (1984), **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Haz. Aydın Sami Güneycal, Aydın Kitabevi Yay., Ankara.

SAMİ, Şemseddin (1989), **Kâmûs-ı Türkî**, C.I, Enderun Kitabevi, İstanbul.

W. REDHOUSE, James (1992), **Turkish And English Lexicon**, Çağrı Yay., İstanbul.

STEİNGASS, F. (1930), **Persian-English Dictionary**, London.

DİLÇİN, Cem (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara.

5. ÖZGEÇMİŞ

28.06.1981 tarihinde İstanbul'da dünyaya geldi. İlkokula Yedikule İlkokulunda başlayıp burada iki buçuk yıl okuduktan sonra Mehmet Akif İlkokuluna geçti ve oradan mezun oldu. Ortaokulu Yedikule İlköğretim Okulunda okudu. Lise eğitimini de Yedikule Lisesinde aldıktan sonra Mimar Sinan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Buradan mezun olduğu yıl Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği alanında tezsiz yüksek lisans yaptı. Lisans döneminde başladığı dersane öğretmenliğine bu yıllarda da devam etti. Lise yıllarından beri ilgi duyduğu Klasik Türk edebiyatı ile daha yakın olabilmek amacıyla 2007 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı anabilim dalı Eski Türk Edebiyatı programında yüksek lisansa başladı. 2008 yılında bir vakıf meslek yüksekokulunda okutman olarak görev yaptı. Halen özel bir dershanede Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak görev yapmaktadır.